

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bc. Klára Kučerová

**Kvantitativní změna translátu oproti objemu výchozího textu
u překladu mezi němčinou a češtinou**

The quantitative change of target text volume compared with source
text volume in German-Czech translations

Praha 2023

Vedoucí práce: PhDr. Bc. Tomáš Svoboda, Ph.D.

Poděkování

Děkuji PhDr. Bc. Tomáši Svobodovi, Ph.D. za podněty a připomínky, které mi poskytl během psaní této diplomové práce. Dále děkuji kolegyním a kolegům z překladatelské kanceláře Orange Tree s. r. o., kteří mi poskytli přístup k zakázkám a umožnili mi pracovat s jejich překlady.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 21. května 2023

Klára Kučerová

Klíčová slova

objem cílového textu, překlad odborných textů, fakultativní explicitace, obligatorní explicitace, nástroje CAT, revize

Keywords

target text volume, technical translation, optional explicitation, obligatory explicitation, CAT tools, editing

Abstrakt

Předmětem této diplomové práce je výzkum kvantitativní změny translátu při překladu z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny.

Cílem této práce je empirické ověření hypotéz, že při překladu do němčiny objem translátu roste a při překladu do češtiny objem translátu klesá. Teoretická část této práce nejdříve shrnuje poznatky týkající se jevů, které mohou mít vliv na objem translátu. Jde o překladové univerzálie, především explicitaci, a dále překladatelské strategie.

V další části práce jsou popsány metody, které jsou použity při empirickém výzkumu. Jsou charakterizovány výchozí texty a je vysvětlen postup výpočtu koeficientů změny objemu translátu.

V empirické části jsou nejdříve popsány výchozí a cílové texty poskytnuté překladatelskou kanceláří. Hlavní část této kapitoly tvoří analýza koeficientů změny objemu translátu z hlediska funkčního stylu výchozích textů, tematické oblasti výchozích textů a jednotlivých překladatelů. Poslední část této kapitoly je věnována dotazníkovému šetření mezi překladatelskými agenturami s cílem zjistit, jakým způsobem probíhá kalkulace ceny překladu a jaká mají respondenti očekávání ohledně změny objemu translátu.

V závěru práce jsou shrnuty výsledky empirického výzkumu a dotazníkového šetření.

Abstract

This diploma thesis focuses on the investigation of the quantitative change of target text volume compared with source text volume in German-Czech translations.

The aim of this thesis is to empirically test the hypothesis that when translating into German the target text volume increases and when translating into Czech the target text volume decreases. The theoretical part of this thesis first summarizes the findings concerning the phenomena that may influence the target text volume. These are translation universals, especially explicitation, as well as translation strategies.

The next part of the thesis deals with the methods used in the empirical research. This part describes the source texts and explains the procedure used for calculating the coefficients of change of target text volume.

In the empirical part, the source and target texts provided by the translation agency are described. The main part of this chapter consists of an analysis of the coefficients of change of target text volume in terms of the functional style of the source texts, the subject area of the source texts and the individual translators. The last part of this chapter focuses on a questionnaire survey among translation agencies. Its aim is to find out how the price of translation is calculated and what the respondents' expectations are regarding the change in the target text volume.

The thesis concludes with a summary of the results of the empirical research and the questionnaire survey.

OBSAH

1	ÚVOD.....	11
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	13
2.1	PŘEHLED STAVU ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY.....	13
2.1.1	<i>Tlumočení .....</i>	14
2.1.2	<i>Audiovizuální překlad .....</i>	16
2.2	JEVY OVLIVŇUJÍCÍ DÉLKU PŘEKLADU	18
2.2.1	<i>Překladové univerzálie .....</i>	18
2.2.2	<i>Překladatelské postupy a metody.....</i>	22
2.2.3	<i>Explicitace, přidání, amplifikace .....</i>	24
2.2.4	<i>Explicitační hypotéza .....</i>	27
2.3	STUDIE SROVNÁVAJÍCÍ TEXTY PŘELOŽENÉ DO CÍLOVÉHO JAZYKA A NEPŘEKLADOVÉ TEXTY	28
2.3.1	<i>Anselmiová: angličtina.....</i>	28
2.3.2	<i>Ondelli & Viale: italština .....</i>	28
2.3.3	<i>Jiménez-Crespo: španělština.....</i>	29
2.4	SROVNATELNÉ STUDIE.....	29
2.4.1	<i>Frankenberg-Garcíová: angličtina – portugalština, portugalština – angličtina.....</i>	30
2.4.2	<i>Bisiada: němčina – angličtina, editované a needitované překlady.....</i>	31
2.4.3	<i>Cozmová: angličtina – rumunština .....</i>	32
2.4.4	<i>Cheong: korejština – angličtina, angličtina – korejština.....</i>	32
2.4.5	<i>Klaudyová; Klaudyová & Károlyová: maďarština – angličtina – maďarština (zpětný překlad).....</i>	33
2.4.6	<i>Krüger: angličtina – němčina .....</i>	34
2.4.7	<i>Szelová: ruština – polština, ruština – angličtina .....</i>	35
2.4.8	<i>Pošta: angličtina – čeština .....</i>	36
2.4.9	<i>Šatochin: angličtina – čeština a jiné jazyky.....</i>	36
2.4.10	<i>Konšalová: čeština – němčina, němčina – čeština.....</i>	37
2.5	PŘEKLAD ODBORNÝCH TEXTŮ	38
2.6	PŘEKLAD DO JAZYKA B	38
2.7	REVIZE.....	40
2.8	SITUACE NA TRHU	40
2.8.1	<i>Jeden text a více překladatelů .....</i>	40
2.8.2	<i>Zadání .....</i>	41
2.8.3	<i>Výpočet ceny překladu.....</i>	41
2.9	JAZYKOVÁ DVOJICE ČEŠTINA – NĚMČINA	41
2.9.1	<i>Typologie jazyků .....</i>	41
2.9.2	<i>Délka slov.....</i>	42

2.9.3	<i>Jazyková ekonomie</i>	44
2.9.4	<i>Jevy potenciálně přispívající ke změně objemu textu v překladu</i>	44
2.10	SHRNUTÍ	46
3	METODOLOGICKÁ ČÁST	47
3.1	METODA VÝZKUMU	47
3.2	VÝCHOZÍ HYPOTÉZY	47
3.3	POPIS VÝCHOZÍCH TEXTŮ	47
3.3.1	<i>Typologie textů dle funkčního stylu</i>	48
3.4	EMPIRICKÝ MATERIÁL.....	50
3.4.1	<i>Texty nezahrnuté do zkoumání</i>	50
3.4.2	<i>Dvojjazyčné dokumenty ve formátu Word</i>	51
3.4.3	<i>Fáze překladu</i>	53
3.4.4	<i>Rekonstrukce cílového textu před revizí</i>	54
3.5	ANALÝZA MATERIÁLU	56
3.5.1	<i>Tabulka</i>	57
3.5.2	<i>Analýza dat</i>	58
3.5.3	<i>Metodologie výzkumů uvedených v teoretické části</i>	59
3.6	DOTAZNÍK	59
4	EMPIRICKÁ ČÁST	62
4.1	EMPIRICKÝ MATERIÁL.....	62
4.2	CHARAKTERISTIKA VÝCHOZÍCH TEXTŮ	63
4.2.1	<i>Rok zadání překladu</i>	64
4.2.2	<i>Funkční styl</i>	64
4.2.3	<i>Tematické oblasti</i>	64
4.2.4	<i>Směr překladu</i>	66
4.3	ZÁKLADNÍ SROVNÁNÍ VÝCHOZÍCH A CÍLOVÝCH TEXTŮ	67
4.4	PRŮMĚRNÝ, NEJVYŠŠÍ A NEJNIŽŠÍ KOEFICIENT ZMĚNY OBJEMU TRANSLÁTU	67
4.5	SROVNÁNÍ OBJEMU TRANSLÁTU DLE ROKU ZADÁNÍ PŘEKladU	68
4.6	SROVNÁNÍ OBJEMU TRANSLÁTU DLE FUNKČNÍHO STYLU A TEMATICKÉ OBLASTI VÝCHOZÍHO TEXTU	69
4.7	SROVNÁNÍ OBJEMU TRANSLÁTU DLE JEDNOTLIVÝCH PŘEKladATELŮ.....	72
4.8	SROVNÁNÍ KOEFICIENTŮ OBJEMU TRANSLÁTU PŘED REVIZÍ A PO REVIZI.....	73
4.9	SROVNÁNÍ ODHADU A REÁLNÉHO POČTU NS TRANSLÁTU	75
4.10	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	76
4.10.1	<i>Otázka č. 1</i>	77
4.10.2	<i>Otázka č. 2</i>	77
4.10.3	<i>Otázka č. 3</i>	78
4.10.4	<i>Otázka č. 4</i>	79
4.10.5	<i>Otázka č. 5</i>	79

4.10.6	Otázka č. 6	80
4.10.7	Otázka č. 7	80
4.10.8	Otázka č. 8	81
4.10.9	Otázka č. 9	82
4.10.10	Shrnutí	83
5	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ	84
5.1	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	84
5.2	OMEZENÍ VÝZKUMU	86
5.3	VÝHLED PRO BUDOUCÍ VÝZKUM	87
6	ZÁVĚR	89
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	91
8	SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ	97
9	SEZNAM PŘÍLOH.....	99
	PŘÍLOHA 1.	I
	PŘÍLOHA 2.	VI

Seznam zkratk:

CN	směr překladu z češtiny do němčiny
NC	směr překladu z němčiny do češtiny
NS	normostrana

1 Úvod

Diplomová práce se zabývá kvantitativní změnou translátu oproti objemu výchozího textu při překladu mezi němčinou a češtinou.

Cílem této teoreticko-empirické diplomové práce bude empirické ověření hypotézy, že při překladu z němčiny do češtiny dochází k redukci objemu textu a při překladu z češtiny do němčiny k nárůstu objemu textu. Toto ověření bude provedeno prostřednictvím kvantitativní analýzy rozsáhlejšího dvojjazyčného korpusu.

V teoretické části práce budou shrnuty dosavadní poznatky v této oblasti a na základě studia odborné literatury bude stanovena vhodná metoda pro provedení výzkumu. Hlavní otázky, kterými se výzkum bude zabývat, jsou, zda se při překladu z češtiny do němčiny cílový text prodlouží a zda se při překladu z němčiny do češtiny cílový text zkrátí.

Následně, v empirické části, bude vytvořen korpus textů sestávající z výchozích a cílových textů v českém a německém jazyce. Tento korpus budou představovat texty překládané překladatelskou kanceláří Orange Tree, s.r.o., za období několika let. Z hlediska dostupnosti materiálů se jako nejvhodnější korpus jeví sestava souborů s jednojazyčnými dokumenty – výchozími a cílovými texty.

V diplomové práci budou charakterizovány zkoumané texty. V obou směrech se bude jednat o odborné texty, především z oblasti ekonomie, práva a techniky, zastoupena bude rovněž obchodní korespondence. Do výzkumu nebudou zahrnuty literární texty. Každý analyzovaný text bude zařazen do jedné z výše uvedených oblastí.

Cílem je pro každý směr překladu zvlášť číselně vyjádřit, jak se cílový text prodlužuje/zkracuje. Výchozím předpokladem je, že na základě morfosyntaktických a lexikálních jevů budou texty v německém jazyce, ať již výchozí či cílové, delší.

Vzhledem k tomu, že texty budou v korpusu odlišeny dle oborů, např. právní texty, ekonomické texty, bude možné z výsledků kvantitativního šetření získat hodnoty s ohledem na jednotlivé tematické oblasti. Z nich vyplyne, zda je zjištěná tendence výraznější u jednoho určitého oboru textů.

Na základě podrobnějších informací o textech bude možné následně zkoumat další vztahy a zjistit, jestli má na délku translátu vliv například skutečnost, že překladatel překládá z jazyka A do jazyka B, a také zda hraje roli individuální styl překladatele. Za tímto účelem bude u jednotlivých překladů v anonymizované podobě uveden i překladatel; bude se jednat

o skupinu zhruba deseti osob. Po vypočítání celkových koeficientů, jak se translát prodlouží/zkrátí, bude možné vyčlenit jednotlivé překladatele a analyzovat jimi přeložené texty samostatně.

O kolik je cílový text delší/kratší oproti výchozímu textu, může být vyjádřeno nejen koeficientem a v počtu znaků (slov), ale může být přepočítáno i na normostrany, protože v překladatelské praxi je počet normostran obvykle rozhodující pro stanovení ceny, takto bude možné zjistit, zda jsou předpokládané rozdíly v délce natolik velké, že se projeví i v počtu normostran.

Součástí práce bude i průzkum mezi překladatelskými agenturami. Agentury budou osloveny v rámci dotazníkového šetření, cílem bude zjistit, zda agentury při kalkulaci klienty upozorňují, že se objem textu ve směru z němčiny do češtiny a z češtiny do němčiny může měnit.

Hypotézy, ze kterých se bude při výzkumu vycházet, jsou následující: Odborné texty vzniklé v německém jazyce se při překladu do češtiny zkrátí a texty vzniklé v českém jazyce se při překladu do němčiny prodlouží, roli při tom bude hrát samotná struktura jazyka. Dále bude možné pozorovat rozdíly v přístupu jejich překladatelů. Ty budou pravděpodobně drobné, jelikož při překladu odborných textů je rozhodující především přesnost, jasnost, terminologická správnost.

2 Teoretická východiska

V této části budou nejprve představeny oblasti, které jsou spojeny s otázkou nárůstu či redukce objemu translátu. Bude zmíněno tlumočení a tlumočnická strategie komprese a také audiovizuální překlad a postupy kondenzace a redukce používané při titulkování. Jedná se o dvě oblasti, kde prodloužení translátu obvykle není žádoucí.

Dále budou popsány překladové univerzálie a bude uvedena definice pojmu explicitace. Část poznatků vyplývajících z výzkumu explicitace lze totiž použít i při zkoumání redukce/nárůstu objemu translátu. Následně budou stručně nastíněny teoretické úvahy o explicitaci a případných dalších jevech, které mohou ovlivnit délku překladu.

V další části budou uvedeny konkrétní studie, které se zaměřují především na explicitaci, avšak přinášejí informace také o redukci/nárůstu objemu translátu. Zmíněny budou i studie, které se nezabývají texty v češtině, ať už originály nebo překlady, jelikož je k dispozici velmi málo výzkumů, které zmiňují češtinu.

Explicitaci lze primárně zjišťovat kvalitativními metodami. Korpusové metody lze využít, pokud výzkumný pracovník velmi přesně specifikuje určitý jev, který je považován za explicitaci, např. Bakerová & Olohanová (Baker & Olohan 2000) a jejich výzkum fakultativní spojky *that* za slovesy *say* a *tell* v překladech do angličtiny. Jinak translatolog musí analyzovaný text nejdříve přečíst a zkoumat jeho obsah, aby mohl zaznamenat výskyt explicitace. V této práci se sice explicitací zabýváme, ale uvědomujeme si, že nepředstavuje zcela relevantní hledisko pro tento výzkum.

Poté bude v souvislosti s empirickou částí této práce stručně charakterizován překlad odborných textů, zmíněn bude překlad do aktivního cizího jazyka (jazyk B), revize překladu a bude uvedeno několik dalších poznámek k situaci na překladatelském trhu.

Poslední část této kapitoly se bude stručně věnovat jazykové dvojici čeština – němčina a strukturním rozdílům mezi těmito jazyky.

2.1 Přehled stavu zkoumané problematiky

Pokud se zaměříme na klíčová slova jako *délka textu*, ať již výchozího nebo cílového, či *změna délky*, *objem*, *expanze* například v databázi translatologických prací BITRA, zjistíme, že jsou uváděna v mnoha různých kontextech a že délka textu je zmiňována v různých výzkumech, jen málo z nich se však věnuje otázkám změny objemu textu jakožto primárnímu tématu.

Zmínky o délce vět nalezneme například ve výzkumu, jaký vliv má délka vět výchozího textu na správné pochopení textu a správný překlad (Al-Jabr, 2006).

Délku textu zmiňuje Wiesmannová, která porovnává strukturu a obsah formulářů žaloby a předvolání k jednání soudu, s jakými se můžeme setkat v Itálii a v Německu (Wiesmann, 1999, s. 155). Wiesmannová upozorňuje, že délka textu překladu určitého právního dokumentu se může velmi odlišovat od délky textu obdobného dokumentu, který vznikl rovnou v cílovém jazyce, jelikož vyžadované formální náležitosti daného typu dokumentu v cílové kultuře mohou být rozdílné (Wiesmann, 1999, s. 155-175).

Výzkumy, které se zabývají nárůstem/snížením objemu textu a srovnávají přitom češtinu s jakýmkoli jiným jazykem, jsou velmi ojedinělé. Pokud je nám známo, na toto téma nevznikla na translátologicky a filologicky zaměřených oborech českých vysokých škol žádná závěrečná kvalifikační práce. Totéž konstatuje i Pošta (2012, s. 65-66). Nalézáme pouze jeden článek N. Šatochina v časopise ToP (2009) a jednu krátkou zmínku uvádí Pošta (2012), tyto výzkumy budou zmíněny v části 2.4. *Srovnatelné studie*.

V Ústavu translátologie vzniklo několik diplomových prací, které jsou zaměřeny na explicitaci v překladu. Jejich přehled podává ve své diplomové práci Keclíková (2013, s. 19-21). Autoři prací zkoumali různé jazykové dvojice, vždy ve spojení s češtinou. U jazykové páru čeština-němčina je to práce Konšalové (2006). Všechny tyto práce se orientují především na výzkum explicitace, autoři definují různé typy explicitace a způsoby, jakými se projevují. Autoři v jednotlivých cílových textech vyhledávají případy explicitace a implicitace v porovnání s výchozím textem. Některé z těchto prací dokazují, že překlady jsou explicitnější, což může podporovat hypotézu, že se překlady prodlužují, ale v pracích nenacházíme téměř žádné kvantitativní údaje o tom, jak a o kolik se cílové texty celkově prodlouží či zkrátí.

2.1.1 Tlumočení

V této diplomové práci se soustředíme především na překlad, zde uvádíme pouze několik stručných poznámek pro doplnění kontextu dalších oblastí translátologie. V oblasti tlumočení se hovoří především o kondenzaci a výpustkách v cílovém jazyce. Cílem je zkrácení promluvy, k popisu těchto technik se často přistupuje z hlediska porovnání s tím, jak by vypadal translát v cílovém jazyce, pokud by ke kondenzaci a výpustkám nedošlo.

Lze předpokládat, že translát bude kratší – při simultánním tlumočení kvůli nutnosti převést promluvu řečníka do cílového jazyka a reprodukovat ji jen s několikaveršinným

zpožděním, u konsektivního tlumočení kvůli očekávání, že promluva tlumočnicka bude kratší než řečníkův projev, a případně i kvůli skutečnosti, že tlumočnick ve své notaci, příp. paměti, nemá zapsány či uloženy veškeré podrobnosti, například všechny položky výčtu. Jones (2002, s. 35) zmiňuje, že konsektivní tlumočení by mělo trvat asi dvě třetiny až čtyři pětiny času v porovnání s délkou promluvy řečníka a že by se tlumočnick měl vyjadřovat co nejefektivněji. Čeňková (2007, s. 13) uvádí doporučení, aby tlumočení do cílového jazyka trvalo maximálně tři čtvrtiny až čtyři pětiny času trvání projevu řečníka ve výchozím jazyce.

Jones dále podává přehled o tlumočnických strategiích, ke kterým řadí reformulaci, simplifikaci, generalizaci, vynechávku, sumarizaci a rekapitulaci, vysvětlení a anticipaci (2002, s. 72-107). Tyto postupy směřují k ekonomii vyjadřování. Jones také hovoří o tom, že tlumočnick při reformulaci nahrazuje dlouhé věty originálu kratšími jednoduššími větami (2002, s. 81). Jedním z hlavních cílů simultánních tlumočnicků je úsporné vyjadřování, jelikož pracují pod časovým tlakem (2002, s. 95). Autor dále zmiňuje konkrétní postupy jazykové ekonomie: tlumočnick by neměl užívat výplňková slova, neměl by používat fráze, které nesdělují nic konkrétního (jako příklad udává *if you see what I mean* (Jones, 2012, s. 96)), měl by vynechávat opakování a využívat nejkratší možný výraz (Jones, 2012, s. 96).

Čeňková tyto postupy označuje jako princip ekonomie, kterého se dosáhne dvěma způsoby, a to eliminací redundancí a jazykovou kompresí (2007, s. 36). Zmíněny jsou také občasné případy řečové dekomprese, kdy „[t]lumočnick formuluje svůj převod bez komprese, nezhuštěně, dokonce méně ekonomicky a explicitněji než řečník [...]” (Čeňková, 2007, s. 37). Děje se tak, když tlumočnick nemá čas vybrat optimální variantu, v případě pomalého tempa řečníka a v situacích, kdy je potřeba podrobněji seznámit posluchače s kulturním prostředím výchozího jazyka, aby mohli porozumět tlumočenému sdělení (Čeňková, 2007, s. 37-38).

Čeňková zmiňuje experiment A. F. Širjajeva, který zjistil, že u rychlých projevů činí řečová komprese při simultánním tlumočení až 30 %, u středně rychlých projevů 7-15 % a projevy pronášené pomalým tempem jsou tlumočeny bez řečové komprese (Čeňková, 2001, s. 82).

Baumgartner (2008, s. 183) upozorňuje na výzkum explicitace v oblasti simultánního tlumočení, kdy bylo prokázáno, že i při simultánním tlumočení tlumočnicki rozšiřují sdělení, např. přidávají spojovací výrazy; explicitace je zde chápána jako tlumočnická strategie.

2.1.2 Audiovizuální překlad

V oblasti audiovizuálního překladu, konkrétně při titulkování, hraje délka cílového textu významnou roli. Pošta (2019, s. 76-78) objasňuje specifika prostorových omezení, která jsou dána čtecí rychlostí diváka. Standardem jsou maximálně dvouřádkové titulky, maximální počet znaků na řádek se drobně liší v závislosti na médiu, v televizi je to 35 znaků na řádek, titulky pro kina mají obvykle 40-42 znaků na řádek (Pošta, 2019, s. 140). Počet znaků na řádek závisí na šířce plátna nebo obrazovky a čitelnosti textu (Pošta, 2012, s. 43). Popovič uvádí, že titulky zprostředkují pouze třetinu původní jazykové komunikace (1983, s. 244).

Pošta hovoří o možnostech krácení v cílovém jazyce, tedy využití kratšího synonyma, konkrétnějšího nebo obecnějšího výrazu, využití zástupného slova, pokud je kontext jasný, využití jednoslovného pojmenování místo víceslovného výrazu, využití stažených forem sloves a psaní čísel číslicí, je-li to možné (2012, s. 67-75). Kondenzaci umožňuje i skutečnost, že mluvený jazyk (např. ve filmu) je redundantní, výpovědi jsou neúsporné a obsahují také mnoho výplňkových slov (Pošta, 2012, s. 70-71).

Zde tedy hovoříme o *vědomé* snaze volit při překladu co nejkratší řešení, které bude v dané situaci funkční, a to z důvodu časových a prostorových omezení u titulků. O objemu textu/promluvy ve výchozím jazyce není uvedeno nic konkrétního, lze pouze předpokládat, že bude větší než v cílovém textu / cílové promluvě.

Nyní uvedeme tři konkrétní výzkumy v oblasti titulkování.

Redukce dialogů při titulkování

Ebelingová (Ebeling, 2012, s. 100) zkoumá redukci v titulcích při překladu filmových dialogů z angličtiny do norštiny a porovnává ji s redukcí v překladu knižních dialogů, taktéž z angličtiny do norštiny. Autorka se snaží prokázat souvislost mezi délkou promluvy ve výchozím jazyce a počtem provedených redukcí v cílovém textu (Ebeling, 2012, s. 101). Redukci autorka definuje jako redukci/zkrácení obsahu nebo sdělení (Ebeling, 2012, s. 112). Nemusí tedy nutně jít o zkrácení *délky* cílového textu oproti výchozímu textu.

Autorka uvádí, že kromě časoprostorových omezení hraje roli také přechod z mluveného jazyka do psané podoby (Ebeling, 2012, s. 103). Autoři filmových scénářů píší dialogy s vědomím, že promluvy budou pronášeny nahlas a že jazyk by neměl působit jako psaný, kdežto dialog v knihách bude recipován při čtení (Ebeling, 2012, s. 107-108).

Autorka analyzovala 500 filmových promluv v angličtině (*utterances*), které charakterizuje jako úsek promluvy řečníka, během něhož nebyl vystřídán dalším mluvčím (Ebeling, 2012, s. 112).

Z analýzy vyplývá, že v norských titulcích ve 175 případech nedošlo k žádné redukci, v 96 případech se vyskytla jedna redukce, ke dvěma redukcím došlo v 75 promluvách, ke třem redukcím v 56 promluvách, čtyři redukce Ebelingová identifikovala ve 40 případech, pět až devět redukcí v 50 případech a deset a více redukcí se vyskytlo v osmi promluvách (Ebeling, 2012, s. 112). Ebelingová shrnuje, že u titulků došlo k alespoň jedné redukci v 65 % promluv, které byly zkoumány, u překladu knižních dialogů to bylo ve 20 % případů (Ebeling, 2012, s. 119-120).

Autorka dále bere v potaz délku výchozího textu a počítá vždy průměrnou délku promluvy, u které dojde k určitému počtu redukcí. Délku výchozího textu počítá ve znacích (Ebeling, 2012, s. 114). Z analýzy filmových titulků vyplývá, že čím delší je výchozí text, tím častější je krácení obsahu cílového textu, k jedné redukci došlo u překladu promluv s průměrnou délkou 36 znaků ve výchozím jazyce, u promluv s průměrnou délkou 178 znaků identifikovala autorka pět až devět redukcí (Ebeling, 2012, s. 114). U knižních dialogů došlo při překladu do norštiny k jedné redukci u promluv, které měly ve výchozím jazyce průměrně délku 78 znaků (Ebeling, 2012, s. 121). Ebelingová se již nevyjadřuje k samotné délce cílového textu, která by byla vyjádřena například opět v počtu znaků.

Kondenzace v titulkování

Prokopidis a kol. (2008) se zabývali kondenzací vět při titulkování. Cílem kondenzace je zkrácení délky promluvy *bez* ztráty podstatné textové informace. Autoři představují nástroj pro větnou kondenzaci řečtiny, konkrétně jde o 450 lexikálních parafrází a o soubor pravidel pro vymazání syntaktických větví, které mají jen malou sémantickou informaci (2008, s. 1292-1295).

Průměrná věta v jejich vzorku měla 117 znaků, jedná se o již přeloženou větu z angličtiny do řečtiny. Po využití seznamu kratších parafrází a jejich aplikaci pomocí automatického nástroje se zkrátí délka věty o 2,78 znaků, což představuje 2,37 %. Po aplikaci pravidel pro vymazání nepodstatných informací dojde ke zkrácení věty v průměru o 18,8 znaků, tj. o 16,06 % (Prokopidis, 2008, s. 1294). Autoři neuvádějí, co přesně jsou nepodstatné informace, které odstranili.

Rovněž Pedersen (2011, s. 20) se zabývá kondenzací při titulkování. Autor uvádí, že sdělení v cílovém jazyce musí být upraveno takovým způsobem, aby v ideálním případě sdělovalo to samé, ale za použití méně slov nebo alespoň méně znaků.

Pedersen (2011, s. 20-21) shrnuje výsledky několika výzkumů v oblasti titulkování, cílový a výchozí jazyk nejsou vždy specifikovány. U rychlého dialogu uvádí míru kondenzace až 50 %, další (norský) výzkum ukazuje míru kondenzace 22-35 % slov, Pedersen dochází ve vlastním výzkumu k míře kondenzace ve výši 31 %. K výpočtu míry kondenzace používá počet slov ve výchozím a cílovém jazyce. Uvádí, že dánská i anglická slova v titulcích mají průměrně pět znaků, proto postačuje počítat slova.

Pedersen dále využívá korpus ESIST (Skandinávský korpus titulků) a konstatuje, že v průměru je míra kondenzace u švédských titulků 24,1 % a u dánských činí 22,2 %. Poté se vyjadřuje ke změnám míry kondenzace v porovnání titulků z 80. a 90. let a titulků vzniklých kolem roku 2000 (2011, s. 139).

2.2 Jevy ovlivňující délku překladu

Mezi jevy, které mohou ovlivnit délku překladu, je nejčastěji zmiňována explicitace. Ta bývá obvykle řazena mezi překladové univerzálie, někteří ji řadí mezi překladatelské postupy. Nejprve uvedeme definice a stručný přehled teoretických úvah o překladových univerzáliích a překladatelských postupech a poté se budeme soustředit na explicitaci, případně další jevy, které mohou mít vliv na délku cílového textu.

2.2.1 Překladové univerzálie

Překladové univerzálie jsou v *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (2011) definovány takto:

Universals of translation are linguistic features which typically occur in translated rather than original texts and are thought to be independent of the influence of the specific language pairs involved in the process of translation. (Laviosa, 2011, s. 306)

Bakerová (Baker, 1996, s. 176-177) uvádí univerzální znaky (*universal features*) překladů, řadí sem simplifikaci, explicitaci, normalizaci/konzervatismus a zplošťování (*levelling out*) a dále dává příklady konkrétních projevů těchto charakteristik v textu (Baker, 1996, s. 179-185).

Explicitaci definuje jako obecnou snahu věci jasně vyložit, spíše než je zachovat implicitní také v překladu. Prvním znakem explicitace je, že překlady jsou obvykle delší, a

to bez ohledu na jazyky, se kterými se pracuje. Bakerová cituje výzkum S. Johanssona, který uvádí, že překlady z norštiny do angličtiny obvykle obsahovaly o 10 % více slov a že mírný nárůst počtu slov zaznamenal i v překladech z angličtiny do norštiny (Baker, 1996, s. 180-181).

Bakerová dále zmiňuje explicitaci na syntaktické a lexikální úrovni, jež se může projevit přidáním fakultativních spojovacích výrazů a větší četností výrazů, které explicitněji vyjadřují vztahy mezi jednotlivými větami (v angličtině uvádí příklady jako *because, due to, therefore*) (Baker, 1996, s. 181).

O explicitaci budeme podrobněji hovořit v samostatném pododdílu, zde ji u Bakerové uvádíme pro přehlednost, aby byly zmíněny všechny překladové univerzálie, kterými se zabývala.

Simplifikace znamená tendenci zjednodušovat, např. rozdělením dlouhých souvětí/vět na kratší, zjednoznačněním sdělení, přidáním interpunkce, větší redundancí sdělení a užitím méně rozmanité slovní zásoby. Normalizace je tendence v příliš velké míře užívat prvky typické pro cílový jazyk. Zplošťování (*levelling-out*) znamená tendenci vyhýbat se „extrémům“, tj. volit při překladu takovou slovní zásobu, interpunkci, délku vět, která nijak nevybočuje (Baker, 1996, s. 181-184).

Poznatky Levého můžeme také zařadit do této kategorie překladových univerzálií. Levý při popisu přestylizace předlohy uvádí, že výchozí a cílový jazyk nejsou *přímočaře souměřitelné* (2012, s. 64). Levý se soustředí především na popis překladu literárních děl, překlad poezie, což není tématem této diplomové práce. Autor zmiňuje, jak důležité a současně náročné je zachovat v překladu obsah i formu. Konkrétně uvádí příklad románu *Dobry člověk ještě žije*, který je ve francouzštině psán v krátkých větách, které většinou mají šest až sedm slabik. V češtině mají věty různou délku, a nezachovávají tak estetickou hodnotu originálu (Levý, 2012, s. 65).

Levý (1965, s. 148-149) také konstatuje, že překladatelé vysvětlují logické vztahy mezi myšlenkami, i když ve výchozím jazyce nejsou (explicitně) vyjádřeny. Překladatelův hlavní cíl je totiž interpretovat (Levý, 1965, s. 150). Tyto tendence Levý zjišťuje na překladech Čapkových děl do angličtiny, němčiny a francouzštiny. V *Umění překladu* Levý mezi znaky překladatelského stylu řadí vykládání nedořečeného a formální vyjadřování syntaktických vztahů (2012, s. 132-135). Tyto jevy mohou přispívat k prodloužení cílového textu.

Podobné úvahy uvádí i Nida. Nida (1964, s. 174-175) zmiňuje, že existuje tendence k nárůstu objemu jazykových forem a ztrátě obsahu v cílovém jazyce. Důvody pro nárůst objemu translátu jsou podle něho následující: překladatel vychází z toho, že musí předat celé sdělení výchozího textu, v cílovém jazyce přibývají kategorie, které výchozí jazyk nemá, čtenář cílového textu má odlišné presupozice a je potřeba do cílového textu dodat jisté redundance. Téměř vždy proto dochází k nárůstu objemu, přesto však obvykle dochází také k určité ztrátě významu.

Chesterman (2004, s. 39-49) rozlišuje S-univerzálie, které se vztahují k tomu, jak překladatelé přistupují k výchozímu textu, a T-univerzálie, které se vztahují k rozdílům mezi překlady a nepřekladovými texty v cílovém jazyce.

Mezi možné S-univerzálie řadí Chesterman mj. prodloužení překladu (dle Vinaye & Dalberta) a explicitační hypotézu (dle Blum-Kulkové). Mezi potenciální T-univerzálie řadí simplifikaci, tedy menší lexikální bohatství, menší lexikální nasycenost a častější užívání frekventovaných výrazů. Autor též uvádí kritéria, která mohou ovlivnit výzkumy a tvrzení o přítomnosti univerzálií: jazyková dvojice a směr překladu, čas a místo, typ překladu, osoba překladatele, konkrétní situace (Chesterman, 2004, s. 39-49).

Chesterman (2017) dále uvádí, že myšlenka, že mohou existovat „univerzální“ vlastnosti překladů je stará, předmětem výzkumu se však stala až v několika posledních desetiletích. Mezi překladem a originálem vždy existují rozdíly, posuny (*shifts*), typickými rozdíly jsou interference, explicitace nebo rostoucí standardizace. Překlady dále mohou obsahovat stopy nepřirozeného užití cílového jazyka, tzv. *translationese*. Rozdíly však existují i mezi překladem v cílovém jazyce a nepřeloženým originálním textem v cílovém jazyce. Jedná se o simplifikaci v překladu a menší četnost výskytu prvků, které jsou unikátní pro cílový jazyk (2017, s. 300). Levý tyto prvky charakterizuje jako prostředky, „které [má] naopak jazyk překladu navíc“ (tzv. kategorie C) (2012, s. 66).

Chesterman dále uvádí, že kolem pojmu univerzálie se rozvířila debata, jelikož kritikům především vadí samotný termín překladové univerzálie. Autor uznává, že může být zavádějící, pokud bychom ho chápali v kontextu Chomského jazykových univerzálií, které se vztahují ke struktuře jazyků, a uvádí, že v oblasti překladu je potřeba zacházet s tímto termínem volněji. Někteří vědci proto spíše hovoří o tendencích a Toury upřednostňuje pojem *probabilistic laws* (zákony pravděpodobnostní povahy¹) (2012, s. 300). Toury dále

---

¹ Dle J. Šmrhy (2013, s. 18)

(2004, s. 15) hovoří o pravděpodobnostních vysvětleních (*probabilistic explanation*). Kritizuje konstatování „překlad zahrnuje explicitaci“ jednak jako příliš kategorické, jelikož by znamenalo, že překlad zahrnuje pouze explicitaci a nikdy nenajdeme žádné známky implicitace, a naopak jako příliš triviální, jelikož je zřejmé, že překlad může obsahovat explicitaci (Touy, 2004, s. 20).

Hlavním zájmem vědců zabývajících se univerzáliemi je vysledovat pravidelnosti a generalizace. Chesterman (2017) připouští, že univerzálie nemusí platit ve všech případech, např. tendenci překladatelů explicitovat příliš nenajdeme v oblasti titulkování. Chesterman navrhuje i v případě univerzálií používat tzv. podmíněná zevšeobecnění (*conditioned generalizations*), která se budou zkoumat a aplikovat pouze ve vztahu k určitým jazykům, žánrům, pracovním podmínkám apod. (2017, s. 300-301).

Chesterman se rovněž zabývá otázkou, zda do korpusu textů, na nichž se testují hypotézy o univerzáliích, zahrnout i texty, které nepřekládali rodilí mluvčí, tj. překladatelé překládali do jazyka B. Uvádí, že by texty měly být zahrnuty, pokud ovšem není daná univerzálie omezena na situace, kdy do cílového jazyka překládá rodilý mluvčí (2017, s. 302).

K překladovým univerzáliím v oblasti titulkování se vyjadřuje Pošta (2012, s. 62-67). K univerzáliím řadí zjednodušování, normalizaci a explicitaci. Autor uvádí, že u titulkování je zjednodušování nutné častěji, a to za účelem ušetření místa. Rozčleňují se dlouhá souvětí, uvádí se nadřazený výraz či obvyklejší synonymum. Pošta dále připojuje obecná konstatování:

Často se dá říci, že je překlad jaksi „upovídanejší“ nebo „polopatičtější“ než originál. Může to být dané odlišností jazyků, kulturních prostředí nebo zkrátka jen tím, že dochází k překladu z jazyka do jazyka. (2012, s. 64)

Autor dále uvádí, že ze zkušeností překladatelů, a zvláště projektových manažerů, vyplývá, že:

[...] text zpravidla u každého překladatele „bobtná“ (tedy zvyšuje se počet slov/znaků), případně se „sráží“ odlišnou měrou [...]. (Pošta, 2012, s. 65)

Pošta poznamenává, že situace se liší podle dvojic jazyků, při překladu mezi angličtinou a češtinou se počet znaků obvykle zvyšuje (2012, s. 65).

Bakerová (Baker, 1993, s. 233) uvádí, že korpusová lingvistika, technologický pokrok a dostupnost korpusů budou mít přímý vliv na deskriptivní a empirický výzkum v oblasti translatologie (Baker, 1993, s. 234). Obvykle byly zkoumány vztahy mezi určitými

konkrétními výchozími a cílovými texty, avšak nikoli vlastnosti samotných cílových textů. Doposud byl zásadní výzkum ekvivalence v překladu, korpusy umožní na větším množství textů zkoumat překladatelské jednání (Baker, 1993, s. 235-236).

Bakerová navrhuje jako jedno z možných využití korpusů výzkum univerzálních vlastností překladu, což by nám mělo pomoci lépe pochopit, jak překlad funguje a jak můžeme překlady zlepšit (Baker, 1993, s. 243). Korpus umožňuje také podrobnější porovnání mezi překladateli a studenty určitého jazyka, profesionálními překladateli, překladateli a tlumočnickými atd. Jako příklad univerzálních vlastností překladu jmenuje Bakerová významné zvýšení míry explicitace v překladu ve srovnání s výchozím textem (Baker, 1993, s. 244). Pro ověření závěrů navrhuje zopakovat výzkum s úplně jinou jazykovou dvojicí (Baker, 1993, s. 246). Dalším zkoumaným tématem může být, jak se mění finální produkt v průběhu času, tj. existence různých verzí překladu (Baker, 1993, s. 247).

V současné době již o univerzálních existuje rozsáhlý výzkum, některé studie usilují o vyvrácení hypotézy, že překladové univerzálie existují (Laviosa, 2011, s. 309). Houseová (House, 2008, s. 6) uvádí, že je marné pokoušet se o hledání překladových univerzálií, protože překlad je jazyková operace, tudíž se na překlad vztahují obecné jazykové univerzálie. Hypotéza existence překladových univerzálií podle ní nebyla vážně zpochybňována, Houseová však namítá, že jednotlivé univerzálie nejsou dostatečně definované a že se jedná o příliš široké kategorie (House, 2008, s. 10-12).

Pro přehled o dalších výzkumech překladových univerzálií odkazujeme na článek Murtisariové (Murtisari 2016).

2.2.2 Překladatelské postupy a metody

Newmark charakterizuje překladatelské postupy jako postupy užívané na úrovni věty nebo nižší (1988, s. 81), zatímco metody označují přístup překladatele k překladu celého textu (1988, s. 45). Levý udává shodně s Newmarkem, že:

Dílčí překladatelské postupy jsou částí celkové překladatelovy metody [...].

(Levý, 2012, s. 122)

Newmark (1988, s. 90-93) mezi překladatelské postupy řadí *redukcí*² a *expanzi*, které překladatel aplikuje intuitivně nebo ad hoc. Jako příklad redukce uvádí spojení přídavného

---

² Českou terminologii v části o překladatelských postupech P. Newmarka přebíráme dle Klabala (2014, s. 60-61), pokud byl překlad k dispozici.

jména a obecného podstatného jména, které je v cílovém jazyce vyjádřeno pouze podstatným jménem. Pro expanzi uvádí jako příklad adjektivum ve výchozím jazyce, které je do angličtiny přeloženo jako příslovce a přičestí minulé nebo jako přičestí přítomné a předmět: *belebend – life-giving* (Newmark, 1988, s. 90).

Dalším postupem je parafráze, což je amplifikace či vysvětlení významu. Mezi postupy dále Newmark řadí poznámky, přidání (*additions*) a glosy. *Additions* jsou doplňující informace, které překladatel přidává do cílového textu z kulturních, technických nebo jazykových důvodů v závislosti na příjemcích cílového textu (Newmark, 1988, s. 90-93).

Nida (1964, s. 226-233) hovoří o technikách převodu, jednou z nich jsou přidání³. Rozlišuje devět typů: 1) vyplnění eliptického výrazu 2) doplnění povinného upřesnění 3) doplnění gramatické konstrukce – sem patří např. transpozice 4) amplifikace implicitního vyjádření explicitním 5) zodpovězení rétorické otázky 6) doplnění klasifikátoru 7) doplnění spojky 8) doplnění kategorie, která ve zdrojovém jazyce neexistuje 9) dublety.

Další užívanou technikou je vynechání, přestože není tak časté jako přidání. Nida (1964, s. 231-233) rozlišuje následující typy: 1) vynechání opakování (např. dubletu) 2) nadbytečná specifikace reference ve výchozím jazyce, při dalším výskytu je v cílovém jazyce použito např. zájmeno 3) nadbytečné spojky ve výchozím jazyce 4) nadbytečné výrazy, které vyjadřují návaznost určitých dějů a částí (*transitionals*) 5) nadbytečné kategorie 6) nadbytečné vokativy 7) vypuštění formulací, které by v jazyce příjemce byly bezvýznamné.

V souvislosti s překladatelskými postupy dále zmíníme Popoviče a konstitutivní posun. Popovič hovoří o posunech v překladu (1983, s. 195-204), konstitutivní posun je nevyhnutelný posun, dochází k němu z důvodu rozdílů mezi poetikou a stylem výchozího a cílového textu. Ke konstitutivnímu posunu dochází kvůli odlišné výstavbě nebo jazykové a stylistické normě výchozího a cílového jazyka. Individuální posun je naopak projevem individuálních tendencí překladatele či určité překladatelské metody. Jde o vědomý posun, který vyplývá z idiolektu překladatele, jeho zkušeností a přístupu k výchozímu textu. Mezi individuální posuny se řadí simplifikace výrazových vlastností v překladu, ideové zjasňování překladu, retardační posun a explikování v překladu. Neadekvátní řešení v překladu představuje negativní posun.

---

³ Českou terminologii v části o přidáních a vynecháních přebíráme dle Hruškové (2019, s. 47), pokud byl překlad k dispozici.

Knittlová shrnuje tradiční překladatelské postupy a mimo jiné zmiňuje amplifikaci (rozšíření textu), explicitaci (přidání vysvětlující informace), vynechání, redukci (*Here I am : Zde*), kondenzaci (*s modrým hřbetem : blue-backed*) a difúzi (*tongue-heavy : mít těžký jazyk*) (2010, s. 20).

2.2.3 Explicitace, přidání, amplifikace

Nyní se zaměříme podrobněji na konkrétní jevy, které zpravidla vedou ke změně objemu translátu. Budeme se soustředit především na explicitaci a na to, jak k ní přistupují někteří autoři.

Jako první zmiňují explicitaci Vinay a Dalbernet (1958), kteří ji definovali následovně:

A stylistic translation technique which consists of making explicit in the target language what remains implicit in the source language because it is apparent from either the context or the situation. Excessive use leads to overtranslation. [...]

Antonym: implicitation. (Vinay & Dalbernet, 1995, s. 342-343)

Vinay a Dalbernet rovněž hovoří o amplifikaci, což je technika, jakou lze napravit syntaktickou nerovnováhu mezi jazyky nebo zdůraznit určitý význam slova (Vinay & Dalbernet, 1995, s. 192-193).

Autoři zmiňují, že opačnou tendencí k amplifikaci je ekonomie. Ekonomie je daná strukturou textu, ale také záměrem autora. Obecně se dle názoru autorů jeví, že angličtina je kratší než francouzština, pokud srovnáme anglické originály a jejich překlady do francouzštiny (Vinay & Dalbernet, 1995, s. 193). Je také nutné vzít v úvahu „fakt, že všechny překlady jsou obecně delší než originál“ (překlad KK; Vinay & Dalbernet, 1995, s. 193). Autoři konstatují, že překladatelé prodlužují texty z opatrnosti, ale také z nedbalosti (Vinay & Dalbernet, 1995, s. 193).

Popovič řadí explicitaci k individuálnímu posunu, jak bylo zmíněno výše. Zde uvádíme podrobnější popis explicitace dle Popoviče:

[D]ruh individuálního posunu. Nahrazení implicitnosti výrazu explicitností, preferování víceslovného vyjádření před jednoslovným [...]. Explikování v překladu je nadbíháním příjemci za účelem zvýšení operativnosti a komunikativnosti. K explikování patří také zařazení tzv. vnitřních vysvětlivek do textu překladu, sémantické informace, která objasňuje prvky a lexikální jednotky čtenáři překladu. [...] Explikování se projevuje také jako vysvětlování logických vztahů na úrovni

syntaxe (využívání určitého typu spojek, náhrada přechodníků a příčestí vedlejšími větami apod. (Popovič, 1983, s. 200)

Popovič hovoří také o úplnosti a neúplnosti výrazu originálu (Popovič, 1983, s. 107). Autoři textů usilují o to, aby jejich sdělení byla srozumitelná, a proto musí obsahovat určitou míru známého. Pokud dojde k překročení úplnosti, text se stává redundantním. Opačná tendence směřuje k omezení redundancí, autor je přesvědčen, že je možné získat informace z kontextu.

V *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (2011) je explicitace definována následovně:

Explicitation is the technique of making explicit in the target text information that is implicit in the source text. (Klaudy, 2011, s. 104)

Rozlišujeme několik typů explicitace. Obligatorní explicitace je dána odlišnou syntaktickou a sémantickou strukturou jazyků, bez ní by věty v cílovém jazyce nebyly gramaticky správné. Fakultativní explicitace je dána odlišnou stavbou textu a odlišnými stylistickými preferencemi. Pragmatická explicitace se vztahuje k výchozí kultuře a odlišným presupozicím čtenáře cílového textu (Klaudy, 2011, s. 106-107).

Klaudyová konstatuje, že nejjasnějším případem obligatorní explicitace jsou chybějící kategorie. Jedná se o prvky, které neexistují ve výchozím jazyce (např. členy, předložky), ale v cílovém jazyce musejí být naopak použity, jinak by překlad nebyl gramaticky správný. Dalším případem jsou změny dané tím, zda se jedná o syntetický nebo analytický jazyk (např. předložky v angličtině x předložka vyjádřená pomocí pádových koncovek v maďarštině) (Klaudy, 1996, s. 102).

Fakultativní explicitace může znamenat například přidání (*addition*) spojovacích prvků, což vede k větší kohezi textu (Klaudy, 1996, s. 103). Pragmatická explicitace je explicitní vyjádření kulturní informace, která je ve výchozím textu pouze implicitní (Klaudy, 1996, s. 103). Explicitace jakožto součást procesu překladu (*translation-proper explicitation*) je přirozenou součástí překladatelského procesu bez ohledy na jazykový pár a směr překladu (Klaudy, 1996, s. 103).

Englund Dimitrova (2005, s. 38) upozorňuje, že kategorizace dle Klaudyové kombinuje různé úrovně a různá kritéria.

Laviosová (Laviosa, 2011, s. 308) uvádí, že na explicitaci mají vliv také stylistické normy výchozího a cílového jazyka, rozdílnost jazykových systémů a rozdílné překladové normy. Saldanhová (Saldanha, 2008, s. 20) uvádí, že explicitace je spojena s dvěma

předpoklady: vyskytuje se v cílovém textu tam, kde je ve výchozím textu implicitní vyjádření, a přináší více informací (Saldanha, 2008, s. 23).

Explicitace je často zmiňována v souvislosti s přidáním (*addition*). Někteří na ně hledí jako na synonyma, jiní považují *additions* za obecnější pojem. De Metsenaerová (De Metsenaere, 2017, s. 405) rozlišuje mezi explicitací a přidáním (*addition*). Přidání se vztahuje k prvkům, které nejsou žádným způsobem přítomny ve výchozím textu nebo v jeho kontextu. Podobně rozlišuje mezi implicitací a vynechávkou (*omission*). Vynechávka se vztahuje k prvkům, které jsou přítomny ve výchozím textu, ale není možné je najít v cílovém textu ani v kontextu daného překladu (De Metsenaere, 2017, s. 405).

Pym (2005, s. 34) přistupuje k explicitaci z jiného úhlu pohledu a konstatuje, že motivací překladatelů pro explicitování je zamezit riziku, že komunikace selže, že její výsledek bude nežádoucí. Užití explicitace vede ke snížení tohoto rizika (Pym, 2005, s. 35). Pym dále demonstruje, že i implicitace v cílovém textu může někdy vést ke snížení rizika nedorozumění (Pym, 2005, s. 38). Murtisariová (Murtisari, 2016, s. 77) dodává, že roli nehraje pouze ohled na příjemce, ale vliv na použití explicitace jakožto překladatelské strategie mají také normy v cílovém jazyce.

Becher (2011) shrnuje poznatky k vybraným studiím o explicitaci a implicitaci, kritizuje použitou metodologii a uvádí, že explicitaci nelze považovat za překladovou univerzálii, protože žádná studie ještě dostatečně neprokázala jejich existenci, a to za užití metodologie, kterou autor považuje za vhodnou. Dále podrobně analyzuje explicitaci a implicitaci na přítomnosti či vynechání zájmen, vlastních jmen a spojovacích výrazů v překladu. Další Becherovy analýzy již nejsou tuto diplomovou práci relevantní.

Na závěr ještě uvádíme dvě dílčí poznámky k explicitaci. Na základě vlastního výzkumu Houseová (House 2008) uvádí, že při překladu z angličtiny do němčiny běžně dochází k explicitaci, v opačném směru tomu tak není. Navíc ani při překladu z angličtiny do němčiny není explicitace přítomna ve všech textech. Záleží totiž na žánru, k explicitaci dochází podle Houseové při překladu populárně naučných textů do němčiny, ale není užívána u ekonomických textů (House, 2008, s. 12).

Simonnæsová (Simonnæs, 2011, s. 103-115) ve svém článku upozorňuje na případy explicitace u vlastních názvů institucí (např. soudů). Domníváme se, že především u soudně ověřených překladů překladatelé uvádějí alespoň při prvním výskytu názvu určité instituce její název ve výchozím i cílovém jazyce.

2.2.4 Explicitační hypotéza

Blum-Kulková (Blum-Kulka, 1986) představila explicitační hypotézu, tato hypotéza vedla k řadě výzkumů, které se ji snažily potvrdit či vyvrátit. Jedná se o hypotézu, že překlady jsou explicitnější než cílové texty, a to nezávisle na potřebě větší explicitnosti z důvodu odlišnosti jazykových systémů.

Blum-Kulková (Blum-Kulka, 1986, s. 291-305) zmiňuje, že při překladu dochází k posunům v oblasti koherence a koheze. V oblasti koheze jde o posuny v míře explicitnosti a ve významu textu. V cílovém textu mohou také být odlišným způsobem realizovány explicitní a implicitní významy výchozího textu, což může vést k větší míře redundance.

Gramatické změny mezi jazyky povedou ke změně typu spojovacích prvků mezi výchozím a cílovým jazykem. Explicitaci na textové rovině spojuje se stylistickými preferencemi jednotlivých jazyků pro vyjádření kohezivních znaků (*cohesive markers*) (Blum-Kulka, 1986, s. 291).

Překladatel může vytvořit text, který je redundantnější než text výchozí, což se projeví zvýšenou mírou explicitace v oblasti koheze. K tomuto typu explicitace dochází bez ohledu na explicitaci způsobenou rozdíly mezi jazykovými systémy obou jazyků. Explicitace je zde chápána jako nedílná součást procesu překladu (Blum-Kulka, 1986, s. 292).

Ve studii, které se účastnili neprofesionální překladatelé, bylo zjištěno, že cílové texty byly delší. Autorka studie neuvádí, kolik osob se zúčastnilo výzkumu. Výchozí texty v anglickém jazyce měly 64, 54 a 127 slov, překlady do francouzštiny vyhotovené účastníky studie obsahovaly 85, 69 a 149 slov. Tím se potvrdila explicitační hypotéza (Blum-Kulka, 1986, s. 293). Explicitace *může být univerzální strategií*, kterou při jazykovém zprostředkování aplikují studenti, neprofesionální i profesionální překladatelé (Blum-Kulka, 1986, s. 294).

Další výzkum by podle Blum-Kulkové měl jasně rozlišovat mezi nutnými a fakultativními změnami, přičemž nutné změny jsou podmíněny rozdílností gramatických systémů daných jazyků. Při výzkumu explicitace by poté měly být zohledněny pouze volitelné změny (Blum-Kulka, 1986, s. 304).

Pym (2008, s. 10) upozorňuje, že Blum-Kulková vždy chápe explicitaci jako přidávání slov, zatímco v pojetí Bakerové jsou explicitace i simplifikace podobné v tom smyslu, že obě univerzálie mohou vést k menší lexikální zátěži cílového textu, díky čemuž se překlad bude snáze číst.

2.3 Studie srovnávající texty přeložené do cílového jazyka a nepřekladové texty

Zde stručně uvedeme shrnutí několika výzkumů, které se zabývaly srovnáním textů v určitém jednom jazyce.

2.3.1 Anselmiová: angličtina

Anselmiová (Anselmi, 2010, s. 1) zkoumala texty, které v angličtině psali nerodilí mluvčí, a způsob, jakým je editují rodilí mluvčí angličtiny. Cílem jejího výzkumu bylo zjistit, zda se editované texty odlišují od anglických textů psaných rodilými mluvčími a zda při editaci dochází k explicitaci stejně jako při překladu.

Anselmiová pracovala s paralelním korpusem textů Evropské komise *EuroCom*. V zásadách editorů identifikovala případy implicitace. Šlo o vynechávky syntaktický prvků (*that, what*), vynechávky *indeed, besides*, převod vět na infinitivní konstrukce, spojení jednoduchých vět v souvětí. Anselmiová toto pokládá za pokus editorů vyvážit tendenci nerodilých mluvčích k větší explicitaci. V editovaných textech však také nalézá zásahy editorů, které naopak vedou k tomu, že je text explicitnější (Anselmi, 2010, s. 4-5). Autorka nezmiňuje žádné konkrétní kvantitativní údaje.

2.3.2 Ondelli & Viale: italština

Ondelli & Viale (2010) srovnávají původní italské žurnalistické texty a novinové články přeložené z různých jazyků do italštiny a usilují o potvrzení hypotézy existence překladových univerzálií (2010, s. 1). V části věnované syntaxi se zabývají i délkou textů a jednotlivých vět přeložených do italštiny a nepřekladových originálních textů v italštině.

Ondelli a Viale nejprve počítají průměrnou délku vět přeložených a původních italských textů, měřítkem je zde počet slov. Z jejich výzkumu vyplývá, že věty přeložených textů obsahují v průměru 22,73 slov a původní italské věty obsahují 22,71 slov. Mírně větší rozdíly přináší jejich analýza zastoupení vět/souvětí obsahujících určitý počet slov. Věty dělí na ty o délce mezi jedním slovem až sedmi slovy, věty o délce mezi osmi až dvaceti slovy a věty o délce přesahující dvacet slov. Autoři konstatují, že věty v délce do sedmi slov tvořily 12,33 % zkoumaných přeložených článků a 14,07 % původních článků; u vět o délce mezi osmi až dvaceti slovy to bylo 39,59 % přeložených a 39,40 % původních článků. Podíl vět delších než dvacet slov tvořil u přeložených článků 48,08 % a u původních článků 46,72 % (Ondelli & Viale, 2010, s. 41-42).

Musíme však podotknout, že do této analýzy nebyly zahrnuty původní výchozí texty, ze kterých byly texty přeloženy. Jde pouze o srovnání textů v cílovém jazyce, přičemž část textů byla přeložena a část nikoli. Tyto závěry mohou podporovat hypotézu existence explicitace jakožto překladové univerzálie, jelikož přeložené texty obsahovaly vyšší počet delších vět než články nepřeložené, které byly napsány rovnou v italštině.

Autoři zkoumali články přeložené z několika různých výchozích jazyků, ale výsledky uvádějí pouze v souhrnné podobě, není proto možné určit, zda překlady ze všech výchozích jazyků vykazovaly podobné výsledky, nebo se ve vztahu k jednotlivým výchozím jazykům výrazně odlišovaly.

2.3.3 Jiménez-Crespo: španělština

Jiménez-Crespo porovnává obsah internetových stránek španělských společností a společností, jejichž internetové stránky byly lokalizovány do španělštiny (2011, s. 11). Porovnává přitom počet slov na těchto internetových stránkách, u původních španělských textů uvádí průměr 453,34 slov a u lokalizovaných stránek to je průměrně 589,50 slov. Lokalizované stránky však nesrovnává s výchozím textem. Lze předpokládat, že tento výrazný rozdíl v počtu slov je způsoben tím, že výchozí texty v jiných jazycích obsahují více údajů, než je běžné u textů španělských společností.

Murtisariová (Murtisari, 2016, s. 74) spatřuje problém v dokazování explicitace pomocí srovnávacích korpusů (tj. nikoli paralelních). Srovnávány jsou tedy texty přeložené do cílového jazyka a nepřekladové texty napsané v cílovém jazyce. S tímto názorem plně souhlasíme, nicméně tyto studie byly stručně uvedeny, protože obsahují poznatky o délce vět/textů.

2.4 *Srovnatelné studie*

Nejdříve bude představen výzkum Frankenberg-Garcíové, jejíž studie budou využity i v metodologické části při formulování metody výzkumu této práce. Další studie budou uvedeny v abecedním pořadí autorů, na závěr představíme dva výzkumy obsahující srovnání českých cílových textů s anglickými výchozími texty a zmíníme diplomovou práci P. Konšalové, která se zabývala explicitací při překladu odborných textů mezi češtinou a němčinou.

2.4.1 Frankenberg-Garciová: angličtina – portugalština, portugalština – angličtina

Pro tuto práci je důležitý výzkum Frankenberg-Garciové (Frankenberg-García 2009a), která zkoumala explicitaci a změnu délky textů při překladu mezi angličtinou a portugalštinou a udávala konkrétní změny v objemu cílových textů. V metodologické části se budeme podrobněji věnovat způsobu, jakým byl výzkum proveden.

Autorka se zabývá především fakultativní explicitací, tj. překladatel vědomě přidá informace do textu v cílovém jazyce (Frankenberg-García, 2009a, s. 49-51). Autorka zkoumá, zda je pravděpodobné, že cílové texty budou delší než výchozí texty, a to bez ohledu na cílový jazyk (Frankenberg-García, 2009a, s. 51). Objektem jejího zájmu je tedy především explicitace, délka výchozího/cílového textu slouží především jako prostředek, jak tuto výzkumnou otázku ověřit.

Autorka zkoumá ukázkou ze šestnácti literárních textů a jejich překladů. Změny v objemu překladu počítá v procentech a uvádí, že v souhrnu obsahuje anglický překlad o 11 % více slov než výchozí text v portugalštině, portugalský překlad obsahuje o 1 % méně slov než výchozí text v angličtině (Frankenberg-García, 2009a, s. 51-52), autorka též konstatuje, že pět překladů (vždy z angličtiny do portugalštiny) obsahovalo méně slov než originál a jedenáct překladů (tři z angličtiny do portugalštiny a osm z portugalštiny do angličtiny) obsahovalo více slov než výchozí text (Frankenberg-García, 2009a, s. 52).

Frankenberg-Garciová (Frankenberg-García, 2009a, s. 57) dochází k závěru, že nárůst počtu slov v překladech je pravděpodobně způsoben rozdíly mezi samotnými výchozími a cílovými texty, nikoli rozdílem mezi gramatickými strukturami jazyka. Tento rozdíl způsobila dle Frankenberg-Garciové fakultativní explicitace. Jelikož explicitace často znamená rozšíření textu, přidání slov navíc, podporuje její analýza hypotézu, že překlady jsou explicitnější než výchozí texty, a to bez ohledu na vynucené změny vyplývající z jazykových rozdílů.

Cílem Frankenberg-Garciové (Frankenberg-García, 2009a, s. 58) je osvětlit, že při překládání dochází k fakultativní explicitaci, čehož by si měli být překladatelé vědomi, aby tak porozuměli, proč se mění délka překladu oproti originálu, a chce zdůraznit, že tyto změny nezávisí jen na morfologických a syntaktických rozdílech mezi jazyky a skutečnosti, že některé jazyky jsou „upovídánější“ než jiné (Frankenberg-García, 2009a, s. 58-59).

Frankenberg-Garciová (Frankenberg-García 2002) prezentuje svůj dřívější výzkum, který taktéž proběhl za využití korpusů literárních textů. Autorka uvádí obecné přesvědčení,

že portugalština je „upovídanejší“ než angličtina, tudíž překlady z angličtiny do portugalštiny *by měly být* delší než originál a překlady z portugalštiny do angličtiny kratší než originál. To je v rozporu s teorií o explicitaci jakožto překladové univerzálii (Frankenberg-García, 2002, s. 5).

Autorka postupuje podobně jako u výše zmíněného výzkumu z roku 2009, zde zkoumala pět překladů beletrie z angličtiny do portugalštiny a pět překladů beletrie z portugalštiny do angličtiny a porovnávala je s výchozími texty. Z výzkumu vyplývá, že dva překlady do portugalštiny byly delší (tj. obsahovaly více slov) než anglické originály, v případě překladů do angličtiny byly všechny překlady výrazně delší (Frankenberg-García 2002, s. 5-8).

Jak již bylo zmíněno výše, k metodologii se podrobněji vyjádříme v metodologické části této práce, nicméně uvádíme i zde, že vzhledem k zaměření našeho výzkumu, který se nezabývá explicitací jako takovou, se jeví jako vhodnější měřítko počet *znaků*. Počet slov nevyjadřuje absolutní délku textu.

2.4.2 Bisiada: němčina – angličtina, editované a needitované překlady

Bisiada (2017) zkoumá překladové univerzálie a otázku, zda jsou tyto univerzálie společné pro jakoukoli zprostředkovanou komunikaci, nikoli jen pro překlad. Jako univerzálie identifikuje explicitaci, normalizaci a simplifikaci (Bisiada, 2017, s. 241).

Výzkum se týkal novinových článků z oblasti ekonomiky a managementu v němčině, přičemž autor shromáždil tři druhy textů: 1) texty, které byly napsány v němčině, tj. nebyly přeloženy, a prošly úpravou ze strany editora, 2) texty, které byly do němčiny přeloženy z angličtiny a prošly úpravou ze strany editora a 3) texty, které byly do němčiny přeloženy z angličtiny, bez úpravy editora (Bisiada, 2017, s. 247).

Bisiada konstatuje, že největší zásahy editorů se u překladů týkají hlavně délky vět a pestrosti slovní zásoby. Dále autor uvádí, že průměrná délka vět needitovaných překladů je vyšší než u původních německých článků. Tato skutečnost dle jeho názoru odporuje obvyklému předpokladu, že překlady sestávají z kratších vět než nepřeložené texty (Bisiada, 2017, s. 241).

Autor operacionalizuje explicitaci jakožto méně ekonomickou realizaci překladu oproti originálu, konkrétně analyzuje četnost výskytu spojky *dass*; v oblasti explicitnějších vztahů mezi jednotlivými větami analyzuje četnost výskytu příslovečných určení v pozici spojovacích výrazů uvozujících vedlejší větu (Bisiada, 2017, s. 249-256).

Při operacionalizaci simplifikace Bisiada analyzuje průměrnou délku slov a vět a lexikální rozmanitost. Uvádí, že delší slova jsou obvykle specifitější a formálnější, zvláště pak v němčině. Delší věty mohou překladatelé považovat za hůře srozumitelné, a proto v překladech spíše souvětí rozdělují na samostatné kratší věty (Bisiada, 2017, s. 264-267).

Bisiada konstatuje, že needitované překlady jsou mnohem méně lexikálně rozmanité, editoři obecně přispěli k vyšší lexikální rozmanitosti textů. Jeho analýza tedy podporuje domněnku, že jazyk překladu je méně rozmanitý, v důsledku toho je i jednodušší (2017, s. 265). Oproti očekáváním však dochází k závěru, že věty v needitovaných překladech jsou delší než v editovaných překladech a zároveň výrazně delší než věty v nepřekladových editovaných texty (2017, s. 265). Zásahy editorů spočívaly především ve zkrácení vět (tj. rozdělení souvětí), zvýšení lexikální rozmanitosti a přidání některých prvků hovorového jazyka (2017, s. 269).

2.4.3 Cozmová: angličtina – rumunština

Cozmová (Cozma, 2009, s. 104) zkoumá délku a strukturu vět původních anglických legislativních textů EU a problémy, které mohou nastat při překladu do rumunštiny. Konstatuje, že průměrná délka věty ve výchozím jazyce je kolem 30 slov a udává příklady, kdy rumunský překlad respektuje strukturu výchozího textu (Cozma, 2009, s. 105). Autorka upozorňuje na vyšší četnost výskytu vztažných vět v rumunských překladech (Cozma, 2009, s. 108), v překladu se častěji vyskytují vedlejší věty a podřadící spojky, rumunský text je tak explicitnější a podle ní přístupnější i čtenářům, kteří nejsou odborníci (Cozma, 2009, s. 111-112). Cozmová dále uvádí, že změny jsou často dané gramatickými rozdíly mezi danými jazyky (Cozma, 2009, s. 112).

V článku však nenajdeme žádné údaje o délce vět překladů v rumunštině, pouze konstatování, že se v translátech vyskytuje více vztažných vět, což může naznačovat, že věty v cílovém jazyce jsou delší.

2.4.4 Cheong: korejština – angličtina, angličtina – korejština

Cheong (2006, s. 343-344) kritizuje koncept prodlužování cílového textu a explicitace jako univerzálie a uvádí, že je v odborné literatuře velmi malá pozornost věnování zkrácení délky cílového textu, což je projev implicitace v překladu. Na překladech mezi korejštinou a angličtinou chce dokázat, že v překladech je zastoupena explicitace i implicitace. K tomuto výzkumu vytvořil Cheong paralelní korpus, který obsahuje 316 textů, a to literárních i odborných. Za využití tohoto korpusu zkoumá, jak se mění objem textu při

překladu mezi angličtinou a korejštinou a zda hraje roli směr překladu. Cheong (2006, s. 350-355) přibližuje, jakým způsobem bude počítat délku textů a výskyt explicitace/implicitace, jde nejen o počet slov, ale i počet spojovacích výrazů v souvětích apod. Texty dělí dle funkce na operativní, informativní a expresivní a dále texty člení podle vztahu ke čtenáři, tj. podle oblasti presupozic, které cílový čtenář má/nemá.

Autor v rámci svého výzkumu došel k následujícím závěrům: koeficient změny objemu textu, pokud počítáme slova, činí při překladu z angličtiny do korejštiny 0,863 a při překladu z korejštiny do angličtiny 1,490. Největší význam pro změnu objemu translátu ve směru korejština – angličtina mělo téma textu, u směru angličtina – korejština to byla funkce textu a žánr (Cheong, 2006, s. 355).

2.4.5 Klaudyová; Klaudyová & Károlyová: maďarština – angličtina – maďarština (zpětný překlad)

Klaudyová (Klaudy, 1996, s. 103) představuje experiment, kdy byl maďarský text přeložen do angličtiny a poté zpět do maďarštiny. Cílem bylo zaznamenat, co přibylo a co ubylo při překladu a zpětném překladu. Výsledky jsou následující: Anglický překlad byl delší než maďarský originál, počet slov se zvýšil ze 491 na 835. Zpětné překlady do maďarštiny jsou sice kratší než anglické texty, ale jsou mnohem delší než původní výchozí text. Texty přeložené zpět od maďarštiny obsahovaly v průměru 600 slov (Klaudy, 1996, s. 104).

Klaudyová si klade otázku, zda může být důvodem to, že tendence explicitovat je vždy silnější než tendence k implicitaci (Klaudy, 1996, s. 106). Explicitace totiž byla ve zpětném překladu do maďarštiny zachována i v případech, kdy nemusela nebo dokonce neměla být použita (Klaudy, 1996, s. 109).

Autorka studie měří redukci/expanzi textu ve slovech. Uvádí příklad, kdy původní maďarský text má čtyři slova a anglický překlad obsahuje jedenáct slov (Klaudy, 1996, s. 107). Můžeme tedy říci, že koeficient změny objemu slov je 2,75. Když se však zaměříme na počet znaků, zjistíme, že maďarský originál obsahuje 38 znaků s mezerami a anglický překlad 57 znaků s mezerami, zde je koeficient změny objemu pouze 1,5.

Na tato zjištění navazuje další výzkum, ve kterém autorky hovoří o asymetrické explicitaci. Podle nich neplatí, že všem výskytům explicitace při překlady z jazyka L1 do jazyka L2 bude při zpětném překladu odpovídat implicitace (Klaudy & Károly, 2005, s. 13). Za implicitaci považují např. náhradu obecnějším výrazem, zkombinování významu

několika slov ve výchozím jazyce do jednoho slova v cílovém jazyce, vynechávku, spojení více vět do jedné (Klaudy & Károly, 2005, s. 15).

Pokud mají překladatelé na výběr, často preferují explicitaci a vynechávají fakultativní implicitaci, oboje mohou být automatické operace i vědomé strategie, a to v oblasti překladu i tlumočení, a mohou se vztahovat ke specifickým jazykovým dvojicím či nikoli (Klaudy & Károly, 2005, s. 14-17).

V oblasti fakultativní explicitace, jak ji definuje Klaudyová, je asymetrie častá. Jako příklad uvádí autorky sloveso *said* v anglických textech, které bylo do maďarštiny přeloženo mnoha různými způsoby. Při překladu z maďarštiny překladatelé tato různá synonyma často zachovávají, ačkoli je v angličtině *said* nejběžnější variantou (Klaudy & Károly, 2005, s. 18).

Tento výzkum tedy podporuje hypotézu existence explicitace jakožto překladové univerzálie bez ohledu na jazykovou dvojici a směr překladu (Klaudy & Károly, 2005, s. 27). Výzkum v oblasti asymetrické explicitace shrnuje Klaudyová v další studii (Klaudy, 2009).

Autorky potvrzují, že při porovnávání analytického jazyka se syntetickým bude počet slov v analytickém jazyce vždy vyšší, a proto kvantitativní analýzu doplnily analýzou kvalitativní (Klaudy & Károly, 2005, s. 19).

2.4.6 Krüger: angličtina – němčina

Krüger (2016, s. 96-98) uvádí, že frekvenci a distribuci explicitace v překladu může ovlivňovat stupeň odbornosti originálu. Tuto hypotézu testuje na překladu vědeckých a odborných textů a přistupuje k explicitaci jako k vědomé překladatelské technice, jejímž cílem je přenést odbornou informaci, která je implicitně obsažena ve výchozím textu nebo kterou je možné vyčíst z kontextu, do textové struktury cílového textu. Stupeň odbornosti (*Fachlichkeitsgrad*) definuje Krüger jako „kompetenci účastníků v odborném diskurzu“. Podle toho rozlišuje komunikaci odborníka s odborníky, odborníka s osobami obeznámenými s tématem a odborníka s laiky (*expert-to-expert*, *expert-to-semi-expert*, *expert-to-layperson*) (2016, s. 98). Krüger rovněž uvádí jedenáctistupňovou škálu odbornosti, do které je možné texty zařadit. Stupněm jedna jsou ohodnocena hesla v encyklopediích, stupněm jedenáct například žádosti o udělení patentu (2016, s. 100-101). K analýze užívá korpus odborných textů a jejich překladů, který byl sestaven na Univerzitě v Kolíně nad Rýnem (2016, s. 102). Jedná se o překlady ve směru z angličtiny do němčiny.

Autor dělí texty na dvě skupiny: vysoce odborné texty pro komunikaci mezi odborníky a odborné texty, které slouží v komunikaci odborníků s osobami s určitou znalostí tématu.

V analyzovaném vzorku z korpusu vysoce odborných textů odhalil Krüger dvakrát více případů explicitace než ve vzorku z druhého korpusu textů. Krüger nspecifikuje, jaké přesně projevy explicitace měla. Komunikace mezi odborníky umožňuje dle Krügera kondenzaci informací, všechny informace nemusejí být verbalizovány, texty jsou lexikálně nasycené a syntaktická struktura je složitější (2016, s. 106), to současně znamená, že překladatelé mají více příležitostí explicitovat v cílovém textu (2016, s. 107). Krüger dále analyzuje explicitaci anglických složenin a konstatuje, že němečtí překladatelé mnohdy musejí užít jazykově méně ekonomické řešení (2016, s. 111).

Pro nás jsou nejcennější údaje o celkové velikosti obou korpusů udávané v počtu slov. Korpus vysoce odborných textů shromažďuje anglické originály, které obsahují 6 619 slov. Odpovídající německé překlady obsahují 7 074 slov. V korpusu s méně odbornými texty pro komunikaci expert – semi-expert je situace opačná. Anglické originály obsahují 6 972 slov a německé překlady mají 6 350 slov (Krüger, 2016, s. 102).

Typ textu	Počet slov výchozích textů v AJ	Počet slov cílových textů v NJ	Koeficient změny objemu slov v překladu
Méně odborné texty	6 972	6 350	0,91
Vysoce odborné texty	6 619	7 074	1,07

Tabulka 1: Srovnání počtu slov výchozích a cílových textů a koeficientu změny objemu textu dle jednotlivých druhů textů

2.4.7 Szelová: ruština – polština, ruština – angličtina

Szelová ve své diplomové práci usiluje o potvrzení hypotézy, že syntaktická simplifikace je překladovou univerzálií. Pracuje přitom s románem *Mistr a Markétka* v ruském originálu a jeho dvěma překlady do angličtiny a dvěma překlady do polštiny (Szela, 2011, s. 16). Korpus textů tvoří část textu, která má asi 2000 slov v ruštině, a odpovídající části překladu (Szela, 2011, s. 26). Pro náš výzkum je přínosné, že uvádí i počet slov a znaků jednotlivých analyzovaných textů (Szela, 2011, s. 29). Vidíme, že všechny čtyři překlady jsou delší. Můžeme vypočítat také koeficient změny objemu překladu oproti originálu.

Ukazatel	Ruský originál	Polský překlad 1	Polský překlad 2	Anglický překlad 1	Anglický překlad 2
Počet znaků	13 552	14 559	13 805	14 251	15 161
Koeficient změny objemu znaků	-	1,07	1,02	1,05	1,12

Tabulka 2: Srovnání počtu znaků a koeficientu změny objemu znaků v analyzovaných ukázkách z románu Mistr a Markétka v jednotlivých jazycích a překladech

2.4.8 Pošta: angličtina – čeština

Cenné informace pro srovnání výsledků, ke kterým dospějeme v empirické části této práce, přináší Pošta (2012, s. 65-66). Vychází přitom z vlastních pozorování a statistických údajů, které shromáždil při práci na různých překladatelských projektech. Konkrétně představuje překladatelský projekt, kterého se účastnilo šestnáct profesionálních překladatelů, kteří překládali souvislý publicistický text (Pošta, 2012, s. 65-66).

Autor došel k následujícím výsledkům: „[...] procentní nárůst počtu slov [se] u jednotlivých překladatelů při překladu z angličtiny do češtiny pohyboval od -0,42 % do 15,29 %; průměr byl 6,85 %“ (Pošta, 2012, s. 66). Ke snížení objemu textu došlo pouze u jediné osoby. Autor uvádí, že lze vyloučit úmyslné prodlužování textu ve snaze získat vyšší honorář. Nárůst objemu translátu přitom podle něho nutně neznamená, že došlo k explicitaci, ale obvykle je skutečně jejím následkem. Míra nárůstu objemu translátu byla u jednotlivých překladatelů konstantní a závisela na jejich idiolektu (Pošta, 2012, s. 66).

2.4.9 Šatochin: angličtina – čeština a jiné jazyky

Šatochin (2009, s. 17) přistupuje k porovnání délky výchozích a cílových textů a způsobu srovnání z praktického hlediska pro využití při tvorbě cenové nabídky pro klienty. Podrobnější popis jeho postupu uvádíme v metodologické části práce. Výchozí texty pro jeho výzkum tvořily předpisy EU v anglickém jazyce, ty porovnává s překlady do několika jazyků.

Výchozí text v angličtině obsahuje 72 128 znaků, překlad v češtině 62 854 znaků a překlad v němčině má 77 845 znaků. Autor dále uvádí poměr délky textů ve vztahu k angličtině v procentech. U češtiny je to průměrně 88,41 % délky anglického originálu, tj. bude-li výchozím jazykem angličtina, bude český překlad o 11,6 % kratší.

Můžeme si všimnout, že v přechodím zmíněném výzkumu naopak Pošta pro překlad z angličtiny do češtiny uvádí, že translát je v průměru o 6,85 % delší. Je však nutné

upozornit, že se liší tematické oblasti výchozích textů a liší se i způsob měření objemu originálu a translátu. Pošta užívá počet slov, Šatochin využívá počet znaků.

2.4.10 Konšalová: čeština – němčina, němčina – čeština

V rámci své diplomové práce zkoumala Konšalová (2006) tendence k explicitaci v překladu. Konšalová analyzovala čtyři výchozí texty (dva české a dva německé) a jejich překlady, texty se řadily k odbornému funkčnímu stylu (2006, s. 37). Každý vzorek měl rozsah zhruba 5 000 slov v češtině. Autorka se v celé práci podrobně zabývala syntaktickou stavbou vět a hodnotila výskyty explicitace/implicitace v překladech. Na závěr je uvedena stručná analýza počtu slov. Autorka vychází z počtu slov v českých textech (ať již se jedná o texty výchozí či cílové), ten vždy činí 100 %. Překlady z češtiny do němčiny obsahují o 22,3 % více slov. Ve směru z němčiny do češtiny uvádí, že německé originály obsahují o 10,6 % slov více než české překlady (Konšalová, 2006, s. 108).

Pro lepší srovnání zde uvádíme následující přepočty.

Směr překladu	Objem slov v cílovém textu ve srovnání s výchozím textem	Koeficient změny objemu slov
Čeština – němčina	122,3 %	1,22
Němčina – čeština	90,4 %	0,90

Tabulka 3: Srovnání objemu slov a koeficientu změny objemu slov v analyzovaných textech pro jednotlivé směry překladu

Výše uvedené studie podávají přehled o různých způsobech a metodách, které se týkají měření délky překladu. Nacházíme jen málo výzkumů zabývajících se češtinou, proto byly uvedeny i další jazykové dvojice. Je potřeba zmínit, že autoři výše uvedených studií se obvykle primárně nezabývají objemem translátu, tento ukazatel jim slouží při výzkumu explicitace a dalších jevů. Výzkumy v této části se zabývaly různými typy překladů, šlo například o literární texty, lokalizaci internetových stránek nebo nařízení EU. V našem empirickém výzkumu se budeme soustředit především na překlad odborných textů, v následující části proto bude překlad odborných textů stručně charakterizován. Dále bude zmíněn překlad do jazyka B a revize, jelikož se s nimi setkáme i v empirické části.

2.5 Překlad odborných textů

Stolzeová v oblasti odborného překladu blíže charakterizuje pět typů textů (Stolze, 1999, s. 150-202). Jedná se o technické texty, lokalizaci softwaru, právní texty, ekonomické texty a náboženské texty. Mezi ekonomické texty řadí i obchodní korespondenci (1999, s. 189).

U lokalizace softwaru Stolzeová (Stolze, 1999, s. 164-165) zmiňuje prostorová omezení daná tím, že se text zobrazuje v různých polích, tabulkách, seznamech apod. Konstatuje, že překlady z angličtiny či němčiny do románských jazyků jsou často delší a je potřeba využívat zkratky.

Stolzeová (Stolze, 1999, s. 126-132) rozlišuje odbornou komunikaci interní (*fachinterne Kommunikation*) mezi odborníky, kdy adresáti mají obdobné znalosti jako producent textu a znají danou terminologii. Odborná komunikace externí (*fachexterne Kommunikation*) směřuje k adresátům, jejichž úroveň znalostí se liší od znalostí producenta textu. Jedná se především o texty v médiích a texty určené spotřebitelům. Důležitá je především srozumitelnost textů. Dále Stolzeová (Stolze, 1999, s. 133) hovoří o *Gebrauchstexte*, které řadí ke každodenní komunikaci, píše je sice odborníci, ale jsou určeny laikům. Patří sem například recepty, návody ke hře, vysvědčení, jídelní lístky, účtenky, obchodní korespondence a dokumenty jako jsou rodné, oddací či úmrtní listy.

Odborné texty se vyznačují užitím odborného jazyka, bývají prezentována fakta (Stolze, 1999, s. 120). Popis skutečností a dějů je důležitější než pojmenování konkrétních osob, proto dochází k anonymizaci činitele děje, velmi časté jsou neosobní konstrukce (Stolze, 1999, s. 112). Jde o konstrukce v 3. os. jedn. č. (*es ...*), případně užití neosobního zájmeno *man*. Jména osob jsou nahrazována označením funkce. Dalšími znaky jsou trpný rod, formulace v infinitivu (např. v pokynech), věcnost, užívání podstatných jmen a slovesných podstatných jmen a funkční slovesa (*Funktionsverbgefüge*) (Stolze, 1999, s. 119-120).

2.6 Překlad do jazyka B

V další části této práce budou analyzovány překlady z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny. Všechny texty do češtiny překládali rodilí mluvčí, čeští překladatelé. Tito překladatelé přeložili také většinu českých výchozích textů do němčiny, pracovali tedy ve směru do cizího jazyka. Z tohoto důvodu zde uvádíme několik poznámek o překladu do jazyka B.

Ohledně směru překladu se uvádí, že záleží na kontextu a situaci na trhu, přičemž se tato praxe liší u jednotlivých jazykových kombinací. Podrobně se překladu do nemateřského jazyka věnují např. Duběda a kol. (2018). Pro označení směru překladu je doporučeno užívat označení jazyků A, B a C podle Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků AIIC (Beeby Lonsdale, 2009, s. 84), tato označení jsou použita i v této diplomové práci.

Běžní uživatelé nerozlišují mezi směrem překladu do jazyka A a do jazyka B. Profesionální překladatelé i překladatelské agentury si uvědomují, že jazykové kompetence v jazyce A a B nemusejí být shodné. Někdy bývá zmiňováno pravidlo, že by překladatel měl překládat pouze do mateřského jazyka, ale zde odkazujeme i na povinné překladatelské semináře na oboru překladatelství na ÚTRL, kde je vyučován překlad odborných textů i do cizího jazyka. Požadavek na překlad pouze do mateřského jazyka je jistě odůvodněný v oblasti literárního překladu.

Výzkumy dokazují, že překladatelé na evropském trhu překládají do jazyků B. Gromová a Müglová popisují situaci na Slovensku a konstatují, že překlad do cizího jazyka je stále více poptáván, zatímco na západoevropských trzích je to nový jev, na Slovensku jde o dlouhodobě běžnou situaci (2018, s. 17). Při průzkumu mezi překladateli působícími na českém trhu bylo taktéž zjištěno, že většina oslovených překladatelů a tlumočnicků překládá/tlumočí i do cizího jazyka (61 %), mezi dvěma cizími jazyky překládá/tlumočí 10 % respondentů (Svoboda, 2012, s. 100). Náš výzkum tedy odráží reálný stav, kdy překladatelé na českém trhu překládají z jazyka A do jazyka B.

Potenciální vliv překládání do jazyka B na objem cílového textu zmiňuje Hopkinson (2007). Ve své studii se zabývá překladem z mateřského do cizího jazyka. Uvádí, že při překladu z jazyka A do jazyka B obvykle překlad obsahuje „překladatelštinu“, nestandardní užití cílového jazyka pod vlivem výchozího jazyka (Hopkinson, 2007, s. 13).

Hopkinson (2007, s. 4) zmiňuje tendenci překladatelů použít *přesný syntaktický ekvivalent* určitého výrazu z výchozího jazyka, tzn. když je v češtině vyjádřen jedním slovem, překladatel použije v cílovém jazyce rovněž jednoslovný výraz, i když se nabízejí vhodnější řešení (např. *mládež* – [použito] *youth* – [vhodnější překlad] *young people*).

Nemůžeme vyloučit tento případ interference v analyzovaných textech, ať již v překladech do jazyka A či B. Zároveň však podotýkáme, že Hopkinson uvádí, že pro svůj výzkum *náhodně* shromáždil korpus textů z internetových stránek českých obcí, měst a krajů. Chybí podstatná informace o tom, zda se jednalo o překlady profesionálních překladatelů.

2.7 Revize

V empirické části této práce budeme pracovat s překlady před revizí a s finálními verzemi překladů. V dané překladatelské kanceláři procházejí všechny překlady interní revizí. Popovič (1974, s. 69–76) připomíná, že externím činitelem a účastníkem v překladatelské komunikaci je i (často opomíjený) redaktor. Popovič popisuje situaci v oblasti literárního překladu, nicméně do určité míry se jeho poznatky vztahují i k jiným typům překladu. Redaktor se řídí příkazy vydavatelství, které se řídí návyky čtenářů. Redaktor se nezabývá jen jazykovou stránkou překladu, můžeme říci, že realizuje vydavatelskou politiku, redaktorovy zásahy do textu bývají definitivní, pokud pracuje na konečném znění překladu, které už se následně nepředloží překladateli ke schválení. V našem případě mohou být návyky čtenářů spíše požadavky klientů a vydavatelskou politikou mohou být myšlena interní pravidla dané agentury. Také Levý upozorňuje, že při analýze zkoumaných jevů v překladu často není možné určit, zda do překladu, zvláště do překladu zkoumaných jevů, nezasahoval redaktor či jiná osoba (Levý, 2012, s. 181).

Výše zmíněný Bisiadův výzkum překladových univerzálií je pro tuto práci přínosný v tom, že autor výzkumu také analyzoval editované a needitované texty. Autor zdůrazňuje, že korpusy obvykle obsahují pouze publikované překlady a že bylo podniknuto jen málo pokusů sestavit korpus obsahující needitované překlady (Bisiada, 2017, s. 242). Bisiada uvádí, že pokud budeme mít k dispozici needitovaný překlad i publikovanou verzi, zvýší se přesnost tvrzení o překladovém jazyce a validita podmínek výzkumu (2017, s. 242-243).

V případě analýzy uvedené v této diplomové práci budeme mít k dispozici překlad před revizí a finální verzi překladu odevzdanou klientovi. Změny objemu translátu budeme počítat u překladu před revizí i ve finální verzi překladu. Závěry o překladatelském stylu jednotlivých překladatelů budeme činit pouze u překladů před revizí, důvody budou podrobně vysvětleny v metodologické části.

2.8 Situace na trhu

2.8.1 Jeden text a více překladatelů

Gromová a Müglová upozorňují na odklon od tradičního pojetí, kdy jeden text překládá jeden překladatel. Stává se, že z časových důvodů na jednom překladu pracuje více překladatelů. Tato situace je náročná na koordinaci a vyžaduje při revizi stylistické i formální sjednocování (2018, s. 18). Zde můžeme podotknout, že je určitý rozdíl, zda více překladatelů pracuje na jedné zakázce, nebo přímo na jednom dokumentu. V rámci jedné

zakázky může klient například požadovat překlad rozsudku o rozvodu manželství a rodného listu. V tomto případě nebude představovat problém, pokud se zakázka rozdělí mezi více překladatelů. Pokud u analyzovaných textů nastane situace, že více překladatelů pracovalo přímo na jednom dokumentu, např. velmi dlouhé smlouvě, dodacích podmínkách apod., bude to vyznačeno, nicméně nepředpokládáme výrazné rozdíly v překladech, a to i díky využití nástrojů CAT a revizi (kterou v tomto případě obvykle provádí vždy jedna osoba).

2.8.2 Zadání

Nordová (Nord, 1997, s. 27-31) zmiňuje *translation brief*, tedy zadání. Klient potřebuje překlad k určitému účelu, překladatel využije při překladu takové strategie, které jsou potřeba pro daný překlad, aby cílový text splnil žádaný účel. Ohled je tedy brán především na příjemce překladu. Nordová uvádí, že překladatel obvykle obdrží pouze základní informace a instrukce, jinak klient očekává, že překladatel bude jakožto expert postupovat, „jak má“. Nepředpokládáme, že v rámci výzkumu najdeme taková specifická zadání, která by měla přímý vliv na délku překladu – například požadavek pouze na sumarizaci výchozího textu.

2.8.3 Výpočet ceny překladu

V úvodu této práce uvádíme, že dílčím cílem bude zjistit, zda jsou rozdíly v objemu textu překladu natolik velké, že mohou mít vliv na cenu překladu. Pokud jde o způsob určování ceny překladu, Djovčoš (2014, s. 344) provedl výzkum překladatelského trhu na Slovensku, kterého se zúčastnilo 148 respondentů: 50 % z nich vypočítává cenu podle počtu normostran cílového textu, 16 % podle počtu normostran výchozího textu, 13 % podle počtu slov výchozího textu a 7 % podle počtu slov cílového textu. Normostranu počítá 63 % dotázaných jako 1800 znaků s mezerami, 14 % respondentů jako 1500 znaků bez mezer. Při výzkumu na českém trhu překladatelé rovnou odpovídali na otázku, jakou cenu účtují za normostranu překladu, způsob výpočtu nebyl dále specifikován (Svoboda, 2012, s. 105).

2.9 Jazyková dvojice čeština – němčina

2.9.1 Typologie jazyků

Pokud budeme německý a český jazyk klasifikovat dle typologie, která vychází ze stavby a spojování morfémů, můžeme konstatovat, že oba patří mezi jazyky flexivní (Černý, 1998, s. 59-62). Čeština patří mezi jazyky syntetické, v důsledku hláskových změn přešla

němčina k typu analytickému. Gramatické kategorie jsou vyjadřovány volnými morfémy (Černý, 1998, s. 59-62).

2.9.2 Délka slov

Sigurd a kol. (2004, s. 37) zkoumají délku slov a vliv délky na četnost výskytu, a to v angličtině, švédštině a němčině. V angličtině a švédštině sestávají nejfrekventovanější slova ze tří písmen, kratší a delší slova se objevují méně často. Nejkratší jsou předložky, spojky, členy a zájmena (Sigurd, 2004, s. 40). Jedním z důvodů méně častého výskytu delších slov může být to, že jsou méně ekonomická (Sigurd, 2004, s. 37). Delší slova trvá déle přečíst i napsat, více času je potřeba i na jejich vyslovení a porozumění jim, proto jsou upřednostňována kratší slova (Sigurd, 2004, s. 40). Sami autoři užívali pouze korpus švédských a anglických textů, korpusy obsahovaly texty z let 1963-64, respektive 1965 (Sigurd, 2004, s. 38). Pro němčinu reprodukuje Keadingův výzkum z let 1897-98 (Sigurd, 2004, s. 45), zde probíhalo měření v počtu slabik. Nejčastěji se vyskytují slova jednoslabičná (49,76% četnost), dvouslabičná (28,94% četnost) a tříslabičná (12,93% četnost) (Sigurd, 2004, s. 47).

Wortschatz-Portal Lipské univerzity shromažďuje korpusy v různých jazycích (Eckart & Quasthoff, 2013). Pracovali jsme s korpusem Wikipedia, abychom zajistili, že texty v obou jazycích budou srovnatelné. Korpus českých textů *ces_wikipedia_2021* obsahuje materiál z roku 2021 a zahrnuje 3 274 831 vět a 48 353 733 tokenů, korpus německých textů *deu_wikipedia_2021* obsahuje materiál z roku 2021 a zahrnuje 21 227 792 vět a 332 975 271 tokenů. Za využití těchto korpusů jsme porovnali český a německý jazyk z několika hledisek.

Ukazatel	Český jazyk	Německý jazyk
Průměrná délka slova bez opakovaných výskytů	8,7156	12,5411
Průměrná délka slova s opakovanými výskyty	5,5287	6,1461
Průměrná délka věty	95,5623	107,7895

Tabulka 4: Srovnání průměrných délek slov a vět v korpusech ces_wikipedia_21 a deu_wikipedia_21 (ve znacích)

Vidíme, že slova i věty v němčině průměrně obsahují více znaků. Rozdíl mezi průměrnou délkou slov je poměrně nevýrazný, pokud započítáváme opakované výskyty jednotlivých slov v korpusu.

Dále můžeme srovnat nejfrekventovanější slova v obou korpusech. V němčině jsou to slova nejčastěji o délce tři znaků, v češtině to jsou slova o délce jeden a dva znaky.

Pořadí	Český jazyk	Německý jazyk
1.	a	der
2.	se	und
3.	v	die
4.	na	in
5.	je	von
6.	z	den
7.	s	des
8.	V	mit
9.	do	Die
10.	byl	im

Tabulka 5: Deset nejfrekventovanějších slov v korpusech ces_wikipedia_21 a deu_wikipedia_21⁴

Poslední srovnání ukazuje deset nejdelších slov mezi jedním tisícem nejfrekventovanějších slov v daných korpusech. Uveden je také počet znaků.

Český jazyk			Německý jazyk		
pořadí	slovo	počet znaků	pořadí	slovo	počet znaků
118	především	9	171	Jahrhunderts	12
160	společnosti	11	283	verschiedenen	13
252	společnost	10	373	verschiedene	12
449	současnosti	11	400	veröffentlicht	14
453	pravděpodobně	13	468	Gesellschaft	12
492	jednotlivých	12	474	insbesondere	12
521	organizace	10	584	veröffentlichte	15
651	manželství	10	585	ursprünglich	12
701	mezinárodní	11	658	beispielsweise	14
784	rozhodnutí	10	763	anschließend	12

Tabulka 6: Deset nejdelších slov mezi 1 000 nejfrekventovanějších slov v korpusech ces_wikipedia_21 a deu_wikipedia_21

⁴ V Českém národním korpusu bylo možné vybrat korpus obsahující pouze texty z odborné literatury – SYN2015 odborná literatura. Deset nejfrekventovanějších lemmat je: rok, člověk, doba, systém, dítě, případ, práce, život, místo, společnost.

Jako zdroj údajů pro výše uvedené údaje o délce a frekvenci slov byly záměrně vybrány korpusy textů s články z české a německé verze encyklopedie Wikipedie. Tyto články můžeme zařadit k odbornému funkčnímu stylu. Předpokládáme, že významná část výchozích textů, které budeme analyzovat v empirické části, bude rovněž patřit k odbornému funkčnímu stylu. Z výše uvedených údajů vyplývá, že se průměrná délka slov i délka nejfrekventovanějších slov v daných korpusech v češtině a němčině liší. Můžeme proto předpokládat, že samotná délka slov bude mít vliv na počet znaků cílového textu a koeficient změny objemu translátu. Současně vidíme, že údaj o počtu slov není zcela vypovídající ukazatel pro změření celkové délky textu, jelikož lze na základě výše uvedených údajů předpokládat, že se délka slov v němčině a v češtině liší.

2.9.3 Jazyková ekonomie

Stolzeová zmiňuje jazykovou ekonomii odborných textů (Stolze, 1999, s. 92-100). Odborný styl charakterizuje jako jednoduchý styl bez příkras, lineární a obsahově nasycený. V odborném jazyce převažuje odborná slovní zásoba, je upřednostňován nominální styl, neobjevují se hodnotící slova, často se vyskytují funkční slovesa a dalším znakem je stručnost vyjadřování. Určité slovesné tvary jsou často nahrazeny nominálními vazbami, apozicí, participiální konstrukcí, infinitivem. Vedlejší věty jsou rovněž nahrazovány participiálními konstrukcemi.

Předpokládáme, že i přes snahu o jazykovou ekonomii budou patrné rozdíly v objemu cílových textů v němčině a cílových textů v češtině.

2.9.4 Jevy potenciálně přispívající ke změně objemu textu v překladu

Zde podáváme krátký přehled jevů, které mohou přispívat k tomu, že dle naší hypotézy roste objem textu při překladu do němčiny.

Perfektum

Nejběžnější je v obou jazycích věta se slovesným přísudkem (Štícha, 2015, s. 474).

Štícha uvádí, že participiální pasivum je v němčině výrazně frekventovanější než v češtině (2015, s. 533).

V češtině existuje jediný tvar pro vyjadřování minulosti, tzv. přičestí minulé nebo též l-ové participium [...]. To se v 1. a 2. os. sg. i pl. pojí s příslušným tvarem pomocného slovesa být a ve 3. os. sg. i pl. stojí samostatně. (Štícha, 2015, s. 594).

V němčině pro vyjádření minulosti existují tři tvary, a to préteritum, perfektum a plusquamperfektum (Štícha, 2015, s. 594). Perfektum je dle Štíchy častější časovou formou než préteritum (2015, s. 595). Perfektum se skládá z vyčasovaného pomocného slovesa *haben* nebo *sein* a minulého příčestí (Helbig & Buscha, 2017, s. 122), v trpném rodě potom ze slovesa *werden* nebo *sein* v minulém čase a minulého příčestí plnovýznamového slovesa (Helbig & Buscha, 2017, s. 144).

Členy

Substantiva nebo nominální skupiny se v němčině obvykle spojují se členem určitým, členem neurčitým, případně zůstávají bez členu, Štícha (2015, s. 314-316) uvádí základní přehled pravidel. Užití členů budeme mít dle našeho názoru vliv především na počet slov v analyzovaných textech.

Kompozita

Kvam (1998, s. 54-55) uvádí jako jednu z charakteristik německých odborných písemných textů, které mají především informativní charakter, nominální styl; hlavní informace je vyjádřena komplexními substantivy, často se jedná o kompozita. Rovněž Svoboda (2012, s. 9-12) zmiňuje v části věnované němčině jako výchozímu jazyku odborných textů složeniny, při překladu do češtiny obvykle dochází ke konstitutivním posunům.

V němčině se velmi často na místo českého adjektivního nebo substantivního přívlastku vyskytuje kompozitum složené ze dvou substantiv. (Štícha, 2015, s. 426)

V češtině je často nutné německá kompozita rozložit na víceslovná spojení, např. *Kirchturm* a možné překlady jako *kostelní věž* nebo *věž kostela* (Štícha, 2015, s. 452), což naopak spíše povede k prodloužení textu v češtině. Štícha také uvádí srovnání frekvence kompozit a substantivních skupin v němčině, kompozita výrazně převažují (např. *Familienmitglieder* x *Mitglieder der Familie*, *Familienausflug* x *Ausflug der Familie*) (2015, s. 434).

Vyjádření mužského i ženského rodu

Stolzeová uvádí, že ve formulářích i v zákonech by měly být zohledněny i ženské rody, proto je vhodné udávat párové formy (např. *Bürgerinnen und Bürger*) (Stolze, 1999, s. 168).

Štícha konstatuje, že:

[N]ěmčina [si] v novější době vytvořila speciální grafickou podobu “obourodých” plurálových jmen osob, např. tvar LehrerInen, znamenající učitelé a učitelky; jde o uměle vytvořené grafické kompozitum [...] Pravidelné užívání tohoto tvaru je však omezeno na některé typy textů a není rozšířeno všeobecně. (2015, s. 215)

Užívání maskulina a feminina současně je v němčině častější i z toho důvodu, že v plurálu nezpůsobuje problémy s kongruencí adjektiv a zájmen. V češtině je generické maskulinum v plurálu častější (Štícha, 2015, s. 214). Jazyková poradna AV ČR hodnotila užití generického maskulina jako nediskriminující a bezproblémové, navíc vyhovuje požadavkům na stručnost textů (Svoboda, 2012, s. 47). V poslední době se o tomto jevu v němčině i v češtině často diskutuje a úzus se může vyvíjet.

2.10 Shrnutí

V teoretické části práce byly nejprve obecně zmíněny oblasti tlumočení a audiovizuálního překladu, kde je zvýšení objemu translátu spíše nežádoucí. Poté byly uvedeny definice a teoretické poznatky o překladových univerzáliích a překladatelských strategiích, následně jsme se soustředili na explicitaci, která bývá řazena k univerzáliím i strategiím. Všimli jsme si jisté terminologické rozkolísanosti v tom, jaké jevy pojem explicitace zahrnuje. Další část této kapitoly byla věnována studiím zabývajícím se srovnáním překladových a nepřekladových textů a dále srovnání výchozích a cílových textů při překladu. Jelikož se autoři studií nesoustředili jen na výzkum objemu translátu, obvykle nacházíme ve studiích pouze souhrnné údaje, v některých případech to jsou údaje o počtu slov výchozích a cílových textů, jindy o počtu znaků. Následně bylo uvedeno několik informací o překladu odborných textů, překladu do jazyka B a revizích, jelikož se těmto tématům budeme věnovat i v empirické části práce. Dále bylo uvedeno několik poznámek k situaci na překladatelském trhu a v poslední části bylo zmíněno stručné srovnání jazykové dvojice čeština – němčina.

3 Metodologická část

V této kapitole bude nejprve charakterizována metoda výzkumu, dále budou popsány výchozí hypotézy a korpus textů, se kterými budeme pracovat. Bude popsán způsob získání textů, zdůvodněn jejich výběr a přiblížena jejich relevance pro výzkum. Dále objasníme, jakým způsobem budou získána data z korpusu textů. V závěru bude zmíněna metodologie vybraných výzkumů uvedených v teoretické části práce a budou shrnuty informace o dotazníkovém šetření, které bude použito jako zdroj sekundárních dat.

3.1 Metoda výzkumu

V rámci tohoto výzkumu budou testovány existující teorie a hypotézy pomocí dat. Půjde o empirický výzkum, jehož cílem je získání důkazů, které potvrdí existující hypotézy, vyvrátí je anebo vytvoří nové (Saldanha, 2013, s. 13-15). Bude se jednat o kvantitativní výzkum, primární data budou shromážděna v rámci analýzy níže specifikovaných textů, sekundární data pochází z dotazníků. Většina dat bude strukturovaných, tj. bude možné je prezentovat v číselné podobě a statisticky analyzovat.

3.2 Výchozí hypotézy

Cílem této teoreticko-empirické diplomové práce je empirické ověření hypotézy, že při překladu z němčiny do češtiny dochází k redukci objemu textu a při překladu z češtiny do němčiny k nárůstu objemu textu.

Hypotézy, ze kterých se bude při výzkumu vycházet, jsou následující: Odborné texty vzniklé v německém jazyce se při překladu do češtiny zkrátí a texty vzniklé v českém jazyce se při překladu do němčiny prodlouží, roli při tom bude hrát samotná struktura jazyka. Dále bude možné pozorovat rozdíly v přístupu překladatelů. Ty budou pravděpodobně drobné, jelikož při překladu odborných textů je rozhodující především přesnost, jasnost, terminologická správnost.

3.3 Popis výchozích textů

V této části budou charakterizovány výchozí texty a popsány funkční styly, ke kterým je můžeme zařadit, abychom vhodným způsobem rozčlenili texty v korpusu do skupin, které můžeme porovnávat. Bude také navrženo řešení pro podrobnější charakteristiku textů.

Na internetových stránkách překladatelské kanceláře, jejíž zakázky budou analyzovány, jsou ve výčtu služeb jmenovány právní překlady, ekonomické a jiné odborné překlady, překlady obecných textů, soudní překlady⁵. Výchozí texty budou jak v českém, tak v německém jazyce. Lavid-Lópezová (Lavid-López, 2021, s. 5) upozorňuje na nepoměr v objemu překladů v jednotlivých směrech v rámci jedné jazykové kombinace, jako příklad udává překlad vědeckých textů z angličtiny do španělštiny a naopak. Předpokládáme, že v hlavních tematických oblastech, na které se překladatelská kancelář zaměřuje, nebudou velké rozdíly mezi objemem textů překládaných do češtiny a do němčiny.

3.3.1 Typologie textů dle funkčního stylu

Čechová (2008) rozlišuje funkční styl prostředňovací, odborný, administrativní, publicistický, rétorický a styl umělecké literatury. Podrobněji budeme charakterizovat především styl odborný a administrativní.

Funkční styl odborný je typický pro projevy:

[...] jejichž funkcí je formulování přesného, jasného a relativně úplného sdělení s dominující pojmovou složkou, je značně propracovaný. Při stylizaci sdělení je potlačena jeho emocionalita [...]. Inovace ve vyjadřování nemají v těchto textech za primární cíl estetické ani persvazivní působení, ale slouží k dokonalejšímu vyjádření poznatků a jejich vztahů. (Čechová, 2008, s. 208)

Funkční styl odborný je možné dále členit na styl vědecký, prakticky odborný, populárně naučný, učební a esejistický (Čechová, 2008, s. 210). Čechová uvádí řadu příkladů slohových útvarů, které se řadí k tomuto stylu, zde uvádíme pouze příklady, jejichž výskyt předpokládáme v korpusu analyzovaných textů: článek, posudek, pracovní návod, prezentace (2008, s. 225-227).

Funkce textů je odborněsdělná, jde o styl veřejné odborné komunikace, komunikáty jsou většinou psané a autoři užívají spisovný jazyk. Texty mají jasnou textovou výstavbu, mohou být syntakticky složité, jelikož větná stavba je odrazem složitosti hierarchie myšlenek a vztahů, vyjadřování je ekonomické, texty neobsahují redundantní informace. Prostředky syntaktické kondenzace vedou k užívání infinitivních konstrukcí a dějových substantiv a adjektiv, vysoké četnosti přítomku, vyššímu podílu deiktických zájmen a spojek. Nejcharakterističtější rysem funkčního stylu odborného jsou termíny, odborné názvy. Důležité je zmínit také tendence k nominalizaci (Čechová, 2008, s. 208-225). Jako jedna

---

⁵ Online [cit. 2023-04-25] z: <https://www.orangetree.cz/sluzby/prekladatelske-sluzby/>

z hlavních vlastností odborného stylu, a tedy odborných textů, je uváděna absence formálních zvláštností (Svoboda, 2012, s. 38).

Funkční styl administrativní se uplatňuje v úředním styku (Čechová, 2008, s. 230-243). Čechová sem zařazuje „všechny okruhy týkající se řízení veřejné správy, tj. projevy administrativně-právní, hospodářsko-administrativní“ (Čechová, 2008, s. 231).

Administrativní styl svou adresností souvisí se stylem publicistickým, ale blíže má ke stylu vědeckému. Jeho typickými znaky jsou věcnost, jasnost, jednoznačnost, přehlednost a stručnost. Po jazykové stránce je dost stereotypní, lexikálně a syntakticky chudý a kompozičně poměrně primitivní. (Knittlová, 2010, s. 140)

Texty mají řídicí, regulativní funkci, jejich autor ustupuje do pozadí, adresátem může být i právnická osoba. Neprojevují se snahy o pestrost a expresivnost vyjádření, převažují texty písemné, jsou spisovné a projevuje se standardizace těchto textů. Hlavním požadavkem na administrativní texty je věcná správnost, výstižnost, snaha o objektivnost. Uplatňují se textové vzorce, textová výstavba je obvykle pevně daná, vyjadřování je *úsporné, ale explicitní a jednoznačné*. Typický je jmenný charakter vyjadřování a užívání pasivních konstrukcí. V textech nalezneme termíny, zkratky, značky (Čechová, 2008, s. 231-237).

Z výčtu slohových útvarů, které se řadí do tohoto stylu, zde uvádíme pouze příklady, jejichž výskyt předpokládáme v korpusu analyzovaných textů: formuláře, školní vysvědčení, úřední dopisy, oznámení, protokoly, smlouvy, vyhlášky, zápisy, usnesení, rozsudky, životopisy (Čechová, 2008, s. 237-241).

K publicistickému stylu Čechová (2008) řadí styl zpravodajský, publicistický styl analytický, publicistický styl beletristický, mluvenou žurnalistiku a styl reklamy a inzerce (s. 244-283). Dále se budeme věnovat pouze reklamě a inzerci. Tato sdělení mají funkci persvazivní a informativní, cílem je přesvědčit adresáty. V textech nalézáme obrazná vyjádření, aktualizace, metafory, módní slova, frazémy a idiomy, expresivní vyjádření, internacionalismy, hodnotící adjektiva, hyperboly, expresivní vyjádření (Čechová, 2008, s. 275-283).

Pro úplnost ještě dodáváme typologii funkčních stylů v němčině. Eroms (2008, s. 116-136) rozlišuje osm funkčních stylů: každodenní komunikaci, odborný styl, styl veřejné komunikace, jazyk médií, naučný styl, literární jazyk, sakrální jazyk a jazyk reklamy.

Kvalifikace textů dle funkčního stylu a zvláště odlišení administrativního a odborného funkčního stylu se jeví jako vhodné pro tuto práci. Po posouzení znaků funkčních stylů a s ohledem na očekávání, jaké texty se v dané překladatelské kanceláři překládají, však považujeme za vhodné přidat podrobnější rozlišení, a to podle tematických oblastí, ze kterých výchozí texty pocházejí: např. právnícké, ekonomické, marketingové texty. Předpokládáme totiž, že většinu textů zařadíme k administrativnímu stylu.

3.4 Empirický materiál

Frankenberg-Garciová (Frankenberg-García, 2009b, s. 59-60) uvádí, co je potřeba zvážit při výběru textů, které budou zastoupeny v korpusu, např. jaké žánry textů budou zastoupeny, jestli se bude jednat o překlady profesionálních překladatelů, studentů, rodilých mluvčích, jestli bude korpus užíván pouze soukromě, jestli budou zahrnuty i přepisy mluvené komunikace, jak staré texty budou apod. Rozhodnutí jsou často ovlivněná i tím, jaké texty má daný člověk reálně k dispozici.

Při tomto výzkumu budeme pracovat s korpusem textů, který budou představovat texty překládané konkrétní překladatelskou kanceláří za období několika let. Bude se jednat o překlady z němčiny do češtiny a z češtiny do němčiny. Z hlediska dostupnosti materiálů se jako nejvhodnější korpus jeví sestava souborů s jednojazyčnými dokumenty – výchozími a cílovými texty.

Při sběru dat systematicky projdeme záznamy v interní evidenci zakázek dané překladatelské kanceláře. Výzkum bude synchronní, budeme postupovat od roku 2022 zpětně, protože u nejnovějších zakázek je v evidenci k dispozici největší množství údajů. Cílem je shromáždit takové množství dat, které bude odpovídat zhruba 750 NS pro každý směr překladu.

3.4.1 Texty nezahrnuté do zkoumání

V dané překladatelské kanceláři se veškeré překlady standardně vyhotovují v programu CAT *Memsorce/Phrase*. Jedná se o standardní nástroj CAT, který nabízí především funkce překladové paměti a terminologické databáze. V září 2022 se společnost Memsorce sloučila se společností Phrase a veškeré nástroje CAT jsou od tohoto okamžiku přejmenovány na Phrase⁶. Po sloučení nedošlo k žádné změně funkcí programu CAT. Většina analyzovaných překladů byla pořízena před sloučením těchto společností, analýza

---

⁶ Online [cit. 2022-12-19] z: <https://phrase.com/blog/posts/the-new-phrase/>

textů za využití tohoto programu probíhala již po sloučení společností, v této diplomové práci bude užíván název Phrase.

Výjimku tvoří dokumenty jako rodné listy, vysvědčení, výpisy z obchodního rejstříku či oddací listy, tyto překlady nejsou zpracovávány v nástroji CAT. Jedná se o úřední formuláře, které mají pevně danou strukturu, kterou není nutné neustále znovu překládat; mění se pouze konkrétní údaje klienta. Tyto zakázky nejsou do výzkumu zahrnuty, jelikož se výchozí texty nenahrávají do programu Phrase. Výchozí texty se proto neformátují do editovatelného dokumentu, ze kterého by bylo možné přesně zjistit počet slov a znaků výchozího textu.

V některých případech je z důvodů kalkulace u těchto dokumentů k dispozici editovatelný dokument, který vznikne převedením textu ve výchozím needitovatelném formátu (pdf, jpeg) pomocí programu pro optické rozpoznávání znaků (OCR).

Pošta (2017, s. 81) uvádí, že u ostrých skenů kvalitně vysázených textů je chybovost malá a OCR dosahuje nejlepších výsledků u souvislých textů bez velkého množství obrázků a dalších objektů. Přesto je však nutné dokumenty vzniklé pomocí programu OCR dále upravit.

Výše zmíněné dokumenty vzniklé pomocí programu OCR ale nejsou v překladatelské kanceláři nijak dále upravovány, protože – jak bylo uvedeno výše – nejsou výchozí texty nahrávány do programu CAT. Nelze tedy zaručit přesnost údajů o počtu znaků. Například razítka program OCR obvykle převede jako obrázky, totéž může platit pro podpisové části formulářů.

3.4.2 Dvojjazyčné dokumenty ve formátu Word

Pracovat budeme především s výstupy z programu Phrase, které jsou v programu označovány jako *bilingual docx*, jde o dvojjazyčný dokument ve formátu Word. Vzhledem k nastavení programu a interním postupům překladatelské kanceláře, které budou popsány níže, nebude možné jednoduše označit veškerý text výchozího textu v jednom sloupci, zobrazit počet znaků a obdobně postupovat s cílovým textem v dalším sloupci. Nejdříve bude nutné stručně vysvětlit způsob práce překladatelů v programu Phrase.

Tzv. repetic

neboli funkce „*self-propagation*“ = pokud se segment v doslovném znění opakuje, program nabídne vložení stejného překladu i do ostatních identických segmentů (Pošta,

2017, s. 41). Phrase nabízí možnost automatické propagace repetice⁷. Ve dvojjazyčném dokumentu Word jsou tyto repetice ve sloupci s výchozím textem vyznačeny světlejší barvou písma než u ostatního textu. Ve sloupci s cílovým textem jsou repetice vynechány, segment je prázdný.

Shoda

je totožný a podobný segment z paměti, přičemž míra (práh) podobnosti se dá nastavit (Pošta, 2017, s. 41).

„Vysoké vnitřní shody“

Vnitřní shody, též intratextové shody (Svoboda, 2012, s. 72), jsou v našem případě dosud nezrevidované shody ze zakázky, na které překladatel právě pracuje, případně shody od dalších překladatelů, pokud na zakázce pracuje více překladatelů. V *Manuálu pro práci v Memsorce pro interní překladatele* dané překladatelské kanceláře (kolektiv autorů OT, 2021, s. 13) je uvedeno: *vysoké vnitřní shody vůbec do překladu nevyplňujeme a nepotvrzujeme*. Shody se vyplní až ve fázi finalizace, jak bude vysvětleno níže.

V odborných textech se často vyskytují věty podobného znění, které se liší jen v několika slovech nebo číselných údajích. Tyto segmenty můžeme označit jako „vysoké vnitřní shody“.

Toto opatření, kdy se segmenty s „vysokými vnitřními shodami“ nevyplňují, bylo zavedeno především ze dvou důvodů: tím prvním je snaha o zachování jednotnosti terminologie, druhým důvodem je úspora práce revizního pracovníka. Ten nemusí opravovat případné chyby u všech výskytů, ale jen v prvním segmentu, pokud budou ostatní segmenty s „vysokými vnitřními shodami“ vynechány.

V obrazových příkladech v manuálu je uvedeno, že překladatel může do komentáře u daného vynechaného segmentu napsat, jak přeloží část, která se neshoduje, případně jen upozornit na část věty, která se neshoduje, rovněž může uvést číslo segmentu, ve kterém se „vysoká vnitřní shoda“ poprvé vyskytuje.

V manuálu není uvedena přesná procentní výše shody, která se považuje za „vysokou vnitřní shodu“. Jako příklad jsou v manuálu uvedeny obrázky s 95%, 90% a 85% shodou. Manuál (2021, s. 13) dále obsahuje upozornění, že je nutné toto pravidlo aplikovat s citem a s ohledem na okolnosti dané zakázky. Překladatel by například neměl vynechávat „vysoké

---

⁷ Online [cit. 2022-12-18] z: <https://support.phrase.com/hc/en-us/articles/5709683926812>

vnitřní shody“, pokud si není jistý, že si s překladem odlišné části segmentu bude umět při finalizaci poradit.

Můžeme tedy konstatovat, že část překladu ve dvojjazyčném Wordu vlastně „chybí“ a překlad bude nutné rekonstruovat. Postup bude vysvětlen níže.

3.4.3 Fáze překladu

Můžeme namítnout, že jednodušší by jistě bylo otevřít editovatelný dokument s výchozím textem, zapsat si počet slov a znaků a poté otevřít hotový cílový text, který byl poslán klientovi, a opět si zapsat počet slov a znaků.

Naše snaha zachytit cílový text právě ve fázi, v jaké se nachází ve dvojjazyčném dokumentu Word, pramení z toho, že překlad je dynamický proces a nepodílí se na něm pouze překladatel (Levý, 2012, s. 181). Právě v tomto okamžiku budeme mít k dispozici needitovaný překlad. Tento dvojjazyčný dokument teprve poputuje k reviznímu pracovníkovi, který v režimu revizí přímo ve sloupci s cílovým textem a případně ve sloupci určeném pro komentáře provede revizi překladu. Všechny překlady prochází v dané překladatelské kanceláři interní revizí.

Poté překlad postupuje do fáze „finalizace“ k překladateli. Zde je nutné upozornit, že se nemusí jednat o původního překladatele, který odevzdal text k revizi. Projektoví manažeři se snaží zajistit, aby fázi překladu i finalizace dělal tentýž překladatel, ale z časových důvodů a z hlediska rozložení práce to není vždy možné.

Ve fázi finalizace překladatel zohlední revize, které zanesl revizní pracovník, tj. pokud nemá překladatel závažný důvod, měl by revize přijmout. Dále by měl zvážit případné revizorovy komentáře. Takovýto dokument s přijatými (a případně i odmítnutými) změnami překladatel znovu nahraje do programu Phrase, potvrdí nepotvrzené segmenty, provede kontrolu kvality (QA) a vyexportuje cílový text, který následně zkontroluje, především z hlediska úplnosti a formální úpravy, s originálem.

Protože jedním z cílů práce je porovnání koeficientů změny objemu translátu dle jednotlivých překladatelů, je nutné pracovat s překladem, který vypracují překladatelé ve fázi překladu a který ještě neprošel fází revize.

Veškeré překlady procházejí v této překladatelské kanceláři revizí ze strany interních překladatelů. Překlad odevzdaný k revizi je však již v takové podobě, v jaké by jej překladatel odevzdal, pokud by překlad revizí neprocházel, což znamená, že překladatel jej po sobě přečetl, udělal kontrolu pravopisu a nenechal v překladu žádná sporná místa, kde by například přímo v textu navrhoval dvě možná řešení.

3.4.4 Rekonstrukce cílového textu před revizí

Byly zvažovány různé možnosti, jakým způsobem vyplnit prázdné segmenty do sloupce s textem v cílovém jazyce ve dvojjazyčném dokumentu Word. Tyto segmenty jsou prázdné, buď z toho důvodu, že jde o tzv. repetici, nebo o intratextovou shodu, jak bylo vysvětleno výše.

Jednou ze zvažovaných možností bylo otevřít tento dvojjazyčný dokument znovu v programu Phrase, zrušit automatické opakování repetice, každou repetici ručně potvrdit, což by znamenalo, že by s takovým segmentem program Phrase již nezacházel jako s repeticí a ve dvojjazyčném dokumentu Word by byl poté text vyplněn ve všech segmentech, kde by se vyskytoval. Takto by poté bylo možné jednoduše zjistit počet znaků. V programu Phrase by se také doplnily „vysoké vnitřní shody“, přesně podle prvního segmentu, kde se takový text vyskytuje, a zohlednily by se změny – např. číselných údajů či jmen či případné další úpravy, pokud je překladatel zmínil v komentáři.

Tento postup však není při běžném nastavení programu možný, protože tyto dvojjazyčné dokumenty není možné znovu nahrát do programu Phrase. Děje se tak z toho důvodu, že program rozpozná, že se nejedná o aktuální verzi zakázky. Všechny tyto texty prošly revizí, překladatelé už v minulosti vytvořili finální verzi, tuto finální verzi ve formátu dvojjazyčného Wordu znovu nahráli do programu Phrase a odtamtud vyexportovali finální verzi v cílovém jazyce. Program toto rozpozná, i když se dokument přejmenuje nebo když člověk pracuje pod jiným uživatelským jménem. Z tohoto důvodu nebude možné využívat údaje, které nalezneme přímo v programu Phrase a které udávají počet znaků a slov výchozího a cílového textu.

U kratších textů bude z časových důvodů nejvýhodnější provést doplnění „chybějícího“ textu ve sloupci s cílovým textem ručně ve dvojjazyčném dokumentu Word.

U delších textů, kde by toto doplňování bylo příliš časově náročné a rovněž by bylo náročné zajistit přesnost u všech intratextových shod, přistoupíme k tzv. zarovnání.

Zarovnání vět (*sentence alignment*) je úkon nezbytný jednak pro vytvoření překladové paměti z překladů, které nevznikaly v programu CAT nebo které nemáme v překladové paměti, jednak pro vytvoření paralelního korpusu ze stejného typu dat. Zarovnávání vět je proces, při kterém přiřadíme k větám originálu věty překladu (Pošta, 2017, s. 86).

Zarovnání se obvykle provádí pomocí programu, například LF Aligner, takové programy však vyžadují, aby byl nahrán zvlášť výchozí text a zvlášť cílový text. V našem

případě máme k dispozici výchozí i cílový text dohromady v jednom dvojjazyčném dokumentu Word (před revizí), proto bude zvolen odlišný postup.

Do sloupce A v Excelu překopírujeme z dvojjazyčného dokumentu ve Wordu sloupec s výchozím textem a do sloupce B sloupec s cílovým textem, tj. dosud nezrevidovaným překladem. Text zůstane v řádcích rozdělen na segmenty, jak již byl rozdělen ve dvojjazyčném Wordu. Řádky, které jsou ve sloupci B prázdné, tj. segmenty s tzv. repeticemi nebo intratextovými shodami, vymažeme. Zkontrolujeme, že si jednotlivé řádky ve sloupci A a B skutečně odpovídají, dále doplníme záhlaví se zkratkami jazyků. Takto vytvořený dokument bude sloužit jako překladová paměť (TM).

Do programu Phrase pod účtem správce nahrajeme výchozí text a k zakázce jakožto jedinou překladovou paměť přidělíme zarovnaný dokument v Excelu. Celá zakázka se nám zobrazí jako nepřeložená. Doplníme překlad veškerých segmentů, u kterých se v překladové paměti budou zobrazovat nabídky jako 100% shody. V programu Phrase zrušíme automatické opakování repetice, ručně potvrdíme veškeré segmenty s repeticemi. Poté doplníme intratextové shody.

Po potvrzení všech segmentů vyexportujeme dvojjazyčný dokument Word a budeme moci zjistit počty znaků a slov. Tímto procesem tedy znovu získáme dvojjazyčný dokument Word.

Dále bude nutné zařadit do našeho postupu ještě jeden krok, a to odstranění tagů ze sloupce s cílovým textem ve dvojjazyčném dokumentu Word. Tagy reprezentují text, který se nepřekládá, jedná se například o formátování nebo kódy⁸. Při překladu je nutné tagy z výchozího textu zachovat i v cílovém textu, pokud chceme zajistit, že se např. formátování bude správně zobrazovat také v cílovém textu, který vyexportujeme z programu Phrase. Tento důvod není v našem případě relevantní, každý tag navíc sestává ze tří znaků, což by ovlivnilo údaje o počtu znaků. Tagy ve dvojjazyčném dokumentu Word vypadají například takto: {1}, {1> <1} nebo {j}. Posledně uvedený tag symbolizuje, že překladatel v programu Phrase spojil dva segmenty dohromady, jde o tzv. *joined tag*.⁹

---

⁸ Online [cit. 20203-05-02] z: <https://support.phrase.com/hc/en-us/articles/5709695024412-Tags-TMS->

⁹ Online [cit. 20203-05-02] z: <https://support.phrase.com/hc/en-us/articles/5709695024412-Tags-TMS->

3.5 *Analýza materiálu*

Budeme částečně vycházet ze studie, kterou popsala Frankenberg-Garciová (Frankenberg-García 2009a). Autorka ve své studii analyzuje vztah mezi překladem, délkou textu a explicitací. Tento vztah není jednoznačný, autorka zdůrazňuje obtíže při srovnávání různých jazyků a také při obousměrné analýze textů a překladů (2009a, s. 48). Jejím cílem je analyzovat explicitaci z hlediska délky textu. Explicitace obvykle znamená přidávání slov do cílového textu, ve své studii proto autorka testuje, zda jsou překlady, bez ohledu na jazyk, delší než výchozí texty. Ke studii využívá paralelní korpus COMPARA sestávající z anglických a portugalských originálů a překladů literárních textů (Frankenberg-García, 2009a, s. 51-52).

Autorka ukazuje, že pokud počítáme pouze počet slov textu, mohou některé jazyky působit delší kvůli lexikálně-gramatickým jevům (2009a, s. 52-54). V němčině tento nárůst počtu slov mohou způsobit například členy. Explicitace také může být fakultativní, kdy překladatel vědomě přidá informace do cílového textu pro lepší porozumění, a dále se může jednat o podvědomou operaci, která je nedílnou součástí překladatelského procesu (2009a, s. 50-51).

Frankenberg-Garciová uvádí, že je obtížné stanovit jednoznačná kritéria pro počítání slov, významové jednotky a hranice slov se neshodují ve všech případech a liší se v různých jazycích. Je však možné, že i explicitnější cílový text je kratší, tj. obsahuje méně slov než výchozí text. Řešením, které navrhuje, je počítání morfémů, což je však v praxi jen těžko proveditelné (Frankenberg-García, 2009a, s. 12). V našem výzkumu budeme vycházet z počtu slov, které udává textový editor Word. Důležitějším kritériem pro náš výzkum bude počet znaků.

Autorka uvádí, že vyváženost korpusu je pro její studii zásadní. Bylo důležité, aby nebyl žádný autor nebo překladatel zastoupen nepřiměřeně často (Frankenberg-García, 2009a, s. 55). V našem případě texty pocházejí od různých klientů, autoři textů většinou nejsou známi. Počet překladů od jednotlivých překladatelů nebude nijak omezen.

Dalším důležitým kritériem je podle autorky studie velikost každého výchozího textu. Každý analyzovaný výchozí text měl zhruba 1500 slov. Celkem obsahovaly výchozí texty zhruba 389 000 slov, poznámky překladatele byly vynechány (Frankenberg-García, 2009a, s. 55-56). V našem případě nebudeme nijak upravovat či omezovat délkou textů, budeme pracovat s celými texty. Poznámky překladatele, pokud budou uvedeny v hlavním textu překladu, budou započítány.

Autorka počítá změny v procentech, např.: anglický překlad obsahuje o 11 % více slov než výchozí text v portugalštině, portugalský překlad obsahuje o 1 % méně slov než výchozí text v angličtině (Frankenberg-García, 2009a, s. 51-52).

V našem případě budeme pracovat s koeficientem. Pokud vydělíme hodnoty zjištěné pro cílové texty (počet slov, počet znaků) hodnotami zjištěnými pro výchozí texty (počet slov, počet znaků), získáme hodnotu, kterou můžeme nazvat koeficient změny. Pokud bude údaj vyšší než 1, udává nárůst objemu cílového textu oproti textu výchozímu. Jestliže bude tato hodnota nižší než 1, udává úbytek objemu cílového textu oproti textu výchozímu.

Pomocí počtu znaků lze určit absolutní délku textu, proto bude koeficient změny objemu znaků hlavním ukazatelem v tomto výzkumu. Dále budeme používat i koeficient změny objemu slov, avšak je důležité zmínit, že pouze na základě počtu slov není možné určit celkovou délku textu, délka jednotlivých slov se liší, také se liší průměrná délka slov v různých jazycích.

3.5.1 Tabulka

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
					slov originál	znaků orig. (vč. mezer)	znaků orig. bez mezer	NS orig.	slov překl.	znaků překl. (vč. mezer)	znaků překl. (bez mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	po rev slov	po rev znaků (vč. mezer)	ptel	jazyk AB
1	poř. č.	rok	funkční styl	oblast															
2	1	2022	reklamní	kultura	494	3600	3159	2,1	536	4333	3855	1,09	1,20	2,5	3	572	4506	K	AB
3	2	2022	administrativní stížnost		690	4640	4000	2,67	847	6186	5387	1,23	1,33	3,5	4	849	6231	T	AB
4	3	2022	administrativní smlouva		687	4577	3941	2,62	773	5641	4918	1,13	1,23	2	2,5	872	6156	T	AB

Obrázek 1: Tabulka pro analýzu změny objemu cílového textu při překladu z češtiny do němčiny

Data budou shromážděna ve dvou tabulkách, první pro směr překladu z češtiny do němčiny (CN) a druhá pro překlady z němčiny do češtiny (NC).

Tabulka obsahuje dvacet jedna sloupců. Jde o pořadové číslo záznamu (A), rok vyhotovení překladu (B), funkční styl výchozího textu (C), bližší charakteristika textu (D), tedy tematická oblast, jaké se text týká.

Dále je v tabulce uveden počet slov originálu (E), počet znaků originálu včetně mezer (F), počet znaků originálu bez mezer (G) a počet normostran originálu (H).

Údaj o počtu znaků bez mezer je uváděn z toho důvodu, že daná překladatelská kancelář používá při kalkulacích vztah: 1 normostrana = 1500 znaků bez mezer. Takto jsou počítány normostrany překladu ve sloupci N, pro zachování stejného postupu při výpočtu skutečného počtu normostran originálu uváděného ve sloupci H je proto nutné zjistit a uvést počet znaků bez mezer.

Následují údaje o překladu před revizí, tedy počet slov překladu (I), počet znaků překladu včetně mezer (J) a počet znaků překladu bez mezer (K).

Dalším údajem (L) je koeficient změny počtu slov, tj. nárůstu/úbytku počtu slov cílového textu oproti textu výchozímu. Tento koeficient je vypočítán jako podíl počtu slov překladu a počtu slov originálu a je zaokrouhlen na dvě desetinná místa.

Ve sloupci M je uveden koeficient změny počtu znaků, tj. nárůstu/úbytku počtu znaků cílového textu oproti textu výchozímu. Tento koeficient je vypočítán jako podíl počtu znaků cílového textu včetně mezer a počtu znaků výchozího textu včetně mezer a je zaokrouhlen na dvě desetinná místa.

Ve sloupci N je uveden počet skutečných (tj. fakturovaných) normostran, přičemž ve sloupci O je uveden odhad, který byl klientovi sdělen při potvrzení zakázky. Tyto dva údaje budou zjištěny v interní evidenci překladatelské kanceláře.

Následují počet slov překladu po revizi (P), počet znaků překladu po revizi včetně mezer (Q), koeficient změny počtu slov cílového textu po revizi oproti výchozímu textu (R), koeficient změny počtu znaků cílového textu po revizi oproti výchozímu textu (S). Tyto koeficienty budou opět vypočítány jako podíl počtu slov či znaků cílového textu včetně mezer a počtu slov či znaků výchozího textu a budou zaokrouhleny na dvě desetinná místa.

Posledními údaji jsou identifikace překladatele (T) a směr překladu ve vztahu k danému překladateli (U), přičemž AB značí překlad z mateřského jazyka do jazyka B a BA označuje překlad z jazyka B do mateřského jazyka.

3.5.2 Analýza dat

Pro hlavní analýzu jsou zásadní údaje o počtu slov výchozího a cílového textu a počtu znaků výchozího a cílového textu, a to včetně mezer (tj. sloupce E, F, I, J). Tyto údaje jsou přepočítány a ve formě koeficientu změny počtu slov/znaků uvedeny ve sloupcích L a M. Koeficient bude vypočítán i pro cílový text po revizi, tj. použijeme sloupce E, F, P, Q. Koeficienty budou uvedeny ve sloupcích R a S.

Na základě údajů ve sloupci B, C a T bude možné extrapolovat, zda se liší koeficienty změny v jednotlivých letech, pro jednotlivé překladatele či u jednotlivých funkčních stylů.

Údaje o počtu odhadovaných normostran a skutečně fakturovaných normostran cílového textu, překladateli, roce vyhotovení překladu a směru překladu, zdali se jedná o

překlad z jazyka A do jazyka B či naopak, budou zjištěny v interní evidenci překladatelské kanceláře.

Hlavním zdrojem pro údaje o počtu slov a znaků výchozího a cílového textu budou dvojjazyčné dokumenty ve formátu Word, které jsou výstupem z programu Phrase.

3.5.3 Metodologie výzkumů uvedených v teoretické části

Při přípravě metody výzkumu jsme vycházeli z metodologie Frankenberg-Garcíové (Frankenberg-García, 2009a) a komentovali jsme rozdíly a shodné body našeho postupu. Zde ještě uvádíme postup výzkumu dle Šatochina (2009).

Šatochin (2009, s. 17) nejdříve shrnuje možné způsoby měření délky textu, kterými jsou strana překladu, normostrana, řádky, slova. Měření provádí na vybraných vzorcích textů v MS Excel. Výchozími texty jsou předpisy EU v anglickém jazyce, které srovnává s překlady do devíti jazyků. Jednotlivé odstavce textu vkládá do buněk v MS Excel, odstavce delší než 250 znaků vypouští z technických důvodů. Šatochin (2009, s. 17) zjišťuje značné rozdíly v počtu slov na jedné stránce překladu (1 800 znaků s mezerami) v různých jazycích, na což jsme již upozorňovali. V angličtině zjišťuje průměrně 291,4 slova na stránku, v češtině to je 275,6 slov a v němčině 242,2 slov. Autor dále uvádí, že vedlejším produktem tohoto výzkumu je ověření, že výpočty lze dělat přímo v MS Excel a není nutné texty kopírovat do MS Word. Naše materiály jsou primárně dostupné ve formátu Word, proto tento postup nevyužijeme.

3.6 *Dotazník*

Jako doplňková metoda bude použito dotazníkové šetření. Bude osloveno padesát překladatelských agentur. Cílem šetření bude zjistit, zda agentury při kalkulaci zohledňují, o jaký výchozí a cílový jazyk překladu se jedná, jakým způsobem počítají normostrany textu, zda při kalkulaci počítají s větším rozsahem výchozího textu, než ve skutečnosti je, zda k této úpravě rozsahu přistupují pravidelně a jakým způsobem.

Dotazníkovému šetření bude předcházet sběr informací ohledně cen, které jsou dostupné na internetových stránkách jednotlivých agentur. V současné době však můžeme pozorovat, že agentury upouštějí od jednoduchého ceníku s uvedením ceny za překlad jedné normostrany z určitého jazyka do jiného jazyka.

Pohled na internetové stránky osmi překladatelských agentur, které jsou členy Asociace českých překladatelských kanceláří (ACTA)¹⁰ například odhalil, že pouze dvě z osmi agentur uvádějí konkrétnější informace k cenám přímo na svých internetových stránkách, ostatní agentury nabízejí možnost nezávazné kalkulace až poté, co potenciální klient pošle text, který chce přeložit, a doplní další nutné informace ohledně jazyka překladu, termínu apod.

Společnost Moudrý překlad uvádí vždy pouze nejnižší možnou cenu služby v dané kategorii a dále nabízí možnost vypracování kalkulace přímo pro klientův určitý projekt. K dispozici nejsou žádné informace o jazykových kombinacích nebo normostranách. Agentura uvádí: „*Soudně ověřené překlady s radostí vyhotovíme již od 399 Kč.*“¹¹ Expresní překlady jsou nabízeny *již od 190 Kč* a odborné překlady *již od 260 Kč*. Poslední kategorii s uvedenou cenou tvoří překlad s využitím nástrojů CAT. *Cena za překlad je u dlouhodobé spolupráce, například u překladu manuálu, již od 100 Kč / NS.*¹²

Společnost Skřivánek vedle možnosti přesné cenové kalkulace uvádí na svých internetových stránkách tři balíčky služeb, a to Economy, Standard a Premium, které se liší především nabízenými korekturami a kontrolami překladu¹³. Agentura zde uvádí konkrétní ceny v Kč za slovo, u balíčku Economy to je *od 1,20 Kč/slovo*, balíček Standard je *od 1,70 Kč/slovo* a balíček Premium *od 2,30 Kč/slovo*. Slogan „*Cenu s přesností na slovo víte předem*“ naznačuje, že rozhodující pro výpočet ceny bude text ve výchozím jazyce.

Toto jsou jediné konkrétní informace, které bylo možné získat na internetových stránkách mezi danou skupinou agentur v okamžiku rešerše, z čehož vyplývá, že pro získání konkrétních informací bude nutné využít dotazníkové šetření.

Dotazník

Dotazník umožňuje věnovat pozornost aktérům v procesu překladu. Slouží ke sběru dat o faktech, názorech, chování, přičemž obvykle získáme větší množství odpovědí v podobě strukturovaných dat. V případě, že je při distribuci dotazníku uplatněno vhodné vzorkování, je možné výsledky generalizovat. Dotazník obvykle obsahuje otevřené i uzavřené otázky, uzavřené otázky poskytnou strukturovanější data, ale nezachytí jemnější nuance ve výpovědích (Saldanha, 2013, s. 150-153).

¹⁰ Online [cit. 2022-12-19] z: <https://acta-cz.org/o-asociaci/seznam-clenu/>; počet členů se v roce 2023 zvýšil z osmi na devět [cit. 2023-05-05] z: <https://acta-cz.org/>

¹¹ Online [cit. 2022-12-19] z: <https://www.moudrypreklad.cz/sluzby/preklady/>

¹² Online [cit. 2022-12-19] z: <https://www.moudrypreklad.cz/sluzby/preklady/cat/>

¹³ Online [cit. 2022-12-19] z: <https://skrivanek.cz/cz/preklady/cenik-prekladu/>

Návratnost dotazníku bývá asi 25%. U online dotazníku je návratnost ještě menší a respondenti častěji vynechávají odpovědi na některé otázky. Někteří autoři také uvažují o vhodnosti distribuce dotazníků pomocí nevyžádaných e-mailů, rovněž může být těžší zabránit dvojímu vyplnění dotazníku stejným respondentem. Výhodou online dotazníku je, že se zvyšuje vzdálenost tazatele a respondenta, ten se při vyplňování dotazníku nemusí cítit svázán očekáváními tazatele (Saldanha, 2013, s. 165).

Za nejlepší metodu pro výběr vzorku respondentů je považován náhodný výběr, kdy každý má stejnou pravděpodobnost být vybrán. Tuto metodu můžeme nahradit systematickým vzorkováním, kdy sestavíme vzorek ze seznamu potenciálních respondentů, ze kterého vybíráme v pevně daných intervalech (Saldanha, 2013, s. 33-35). Nejčastěji používanou metodou je však *convenience sampling*, což je získání těch účastníků/vzorků, které jsou nejsnáze dostupné. Je nutné pečlivě zvážit, nakolik je potom možné závěry zobecňovat (Hendl & Remr, 2017, s. 140-142). V našem výzkumu budeme usilovat o získání reprezentativního vzorku následujícím způsobem: Osloveno bude padesát překladatelských agentur. Konkrétně se obrátíme na všech devět členů asociace ACTA a dále na překladatelské agentury, které se zobrazí po zadání následujících hesel do vyhledávače: „překladatelská agentura“ (14 oslovených), „překladatelská kancelář“ (14 oslovených) a „překlady“ (13 oslovených). Dotazník bude zaslán na e-mailovou adresu uvedenou na stránkách takto vybraných agentur.

4 Empirická část

V této části se budeme věnovat datům shromážděným při našem výzkumu a jejich analýze. Nejdříve budou charakterizovány výchozí texty, poté uvedeme základní souhrnné statistické údaje o počtu znaků, slov a normostran výchozích a cílových textů, a to zvlášť pro každý směr překladu. Uvedeny také budou první koeficienty změny objemu translátu.

Poté se budeme věnovat podrobnější analýze textů a dalších skutečností, které mohou mít vliv na objem translátu. Budeme zkoumat koeficienty změny objemu translátu pro jednotlivé funkční styly a pro jednotlivé tematické oblasti. Dále uvedeme statistiky pro jednotlivé překladatele, zaměříme se i na porovnání překladu z jazyka A do jazyka B a z jazyka B do jazyka A. Poté budeme analyzovat, jakým způsobem se mění koeficient změny objemu translátu před revizí a po revizi.

V poslední části analýzy se zaměříme na kalkulaci ceny překladu, která vychází z odhadu počtu normostran v cílovém jazyce, porovnáme proto odhady počtu normostran se skutečně fakturovaným počtem normostran hotového překladu.

Poslední část této kapitoly tvoří vyhodnocení dat z dotazníkového šetření mezi překladatelskými agenturami.

4.1 Empirický materiál

Empirický materiál byl shromážděn způsobem popsáním v metodologické části této práce. Při získávání údajů o výchozím textu, tedy počtu slov, znaků s mezerami a znaků bez mezer, jsme pracovali s výchozím textem v editovatelném formátu, tedy v dokumentu Word, přitom jsme využili statistické údaje, které editor nabízí v položce *Počet slov*. Údaje o translátu po revizi jsme zjišťovali z finálních dokumentů v editovatelném formátu, které byly odevzdány klientům.

Při získávání údajů o překladech před revizí jsme uplatnili postup uvedený v metodologické části. Pracovali jsme s dvojjazyčnými dokumenty ve formátu Word, ze kterých jsme do nového dokumentu zkopírovali sloupec s cílovým textem. Pokud byly všechny segmenty ve sloupci s cílovým textem vyplněny, bylo možné tento krok provést ihned a přistoupit ke zjištění údajů o počtu slov a znaků.

Pokud některé segmenty nebyly vyplněny, a to z důvodu opakovaného výskytu segmentů výchozího textu s identickým obsahem (tzv. repetice) nebo intratextových shod, musel být text „rekonstruován“. Jestliže šlo o malý počet segmentů, doplnění překladu jsme

provedli ručně přímo v dokumentu Word. Jako příklad můžeme uvést překlad dopisu, kde jsou název a adresa společnosti uvedeny na místě odesílatele a opakují se i v zápatí dopisu. Do prázdného segmentu, kde nebyla vyplněna adresa, protože se jednalo o tzv. repetici, jsme překlad překopírovali ze segmentu, kde byl překlad vyplněn při prvním výskytu. V případě, že se jednalo o delší text s větším množstvím segmentů, které bylo nutné vyplnit, jsme pracovali s programem Phrase. Jako příklad textů, které bylo nutné takto zpracovat, můžeme uvést účetní závěrku s velkým množstvím opakujících se údajů, zde se jednalo především o číselné údaje.

Tabulky s veškerými shromážděnými údaji o výchozích a cílových textech a s výpočty koeficientů změny počtu slov a znaků jsou uvedeny v Příloze 1 a Příloze 2.

4.2 Charakteristika výchozích textů

Zde shrneme základní informace o shromážděném korpusu textů, nejdříve se zaměříme pouze na výchozí texty.

Výchozí jazyk	Počet normostran ¹⁴	Počet textů	Počet slov	Počet znaků	Průměrná délka jednoho textu (v NS)
Český	759	69	211 921	1 365 977	10,9
Německý	754	86	173 641	1 356 744	8,8

Tabulka 7: Základní údaje o výchozích textech

Průměrná délka výchozího textu je ovlivněna několika málo výrazně delšími výchozími texty (zvláště text CN 22.1 o rozsahu 145 NS mezi českými výchozími texty, viz Příloha 1, texty NC 22.1 a 22.2 o rozsahu 43 NS a 39 NS mezi německými výchozími texty, viz Příloha 2). Uvádíme zde proto i medián: u českých výchozích textů činí 4,5 NS a u německých výchozích textů 6,4 NS.

Analyzováno bylo celkem 69 textů ve směru čeština – němčina a 86 textů ve směru němčina – čeština. V tabulce je vyznačeno, pokud bylo v rámci jedné zakázky překládáno více dokumentů, číslování je poté ve formátu 1.1, 1.2, 1.3 atd. Jestliže byl jeden dokument rozdělen k překladu mezi více překladatelů, je číslování následující: 1a, 1b atd. I v tomto

¹⁴ Pokud není uvedeno jinak, počítáme normostranu jako počet znaků s mezerami / 1800. Překladatelská kancelář, jejíž překlady jsme analyzovali, používá k výpočtu normostran vztah: 1 NS = počet znaků bez mezer / 1500. Na tuto skutečnost upozorníme v části věnované kalkulaci ceny.

případě jsme analyzovali jednotlivé části zvláště, jelikož byly překládány samostatně. Hovoříme tedy o *textu* či *dokumentu*, i když jde pouze o část výchozího/cílového textu.

Výchozí texty budeme dále charakterizovat podle funkčního stylu, tematické oblasti a roku zadání překladu.

4.2.1 Rok zadání překladu

Počet normostran v jednotlivých letech není mezi českými a německými výchozími texty vyrovnaný, nepředpokládáme však, že by tato skutečnost ovlivnila naši analýzu, soustředíme se spíše na tematické oblasti a jednotlivé překladaatele. Během výše uvedených tří let nedošlo k žádným výrazným změnám ve způsobu práce nebo v postupech používaných v dané překladatelské kanceláři.

Výchozí jazyk	2020	2021	2022
Český	260	335	164
Německý	157	161	436

Tabulka 8: Počet normostran analyzovaných výchozích textů podle roku zadání zakázky

4.2.2 Funkční styl

Výchozí texty budeme dále charakterizovat z hlediska funkčního stylu, ke kterému byly zařazeny. Řídíme se klasifikací dle Čechové (2008), jak bylo uvedeno v metodologické části.

Výchozí jazyk	Administrativní funkční styl	Odborný funkční styl	Styl reklamy (funkční styl publicistický)
Český	423	327	10
Německý	543	211	0

Tabulka 9: Počet normostran analyzovaných výchozích textů dle funkčního stylu

Jak jsme předpokládali, nejvíce zastoupeny jsou administrativní a odborný funkční styl. Zanedbatelný je podíl publicistického funkčního stylu, přesněji řečeno jazyka reklamy, který Čechová (2008) řadí k tomuto funkčnímu stylu. V obou výchozích jazycích převažuje administrativní funkční styl nad stylem odborným.

4.2.3 Tematické oblasti

Výchozí texty jsme dále rozčlenili podle tematických oblastí, abychom získali více informací o obsahu textů, jelikož členění dle funkčních stylů není příliš diferencované.

K administrativnímu funkčnímu stylu zařadíme například obchodní korespondenci, lékařskou zprávu i nařízení o technických specifikacích pro kolejová vozidla.

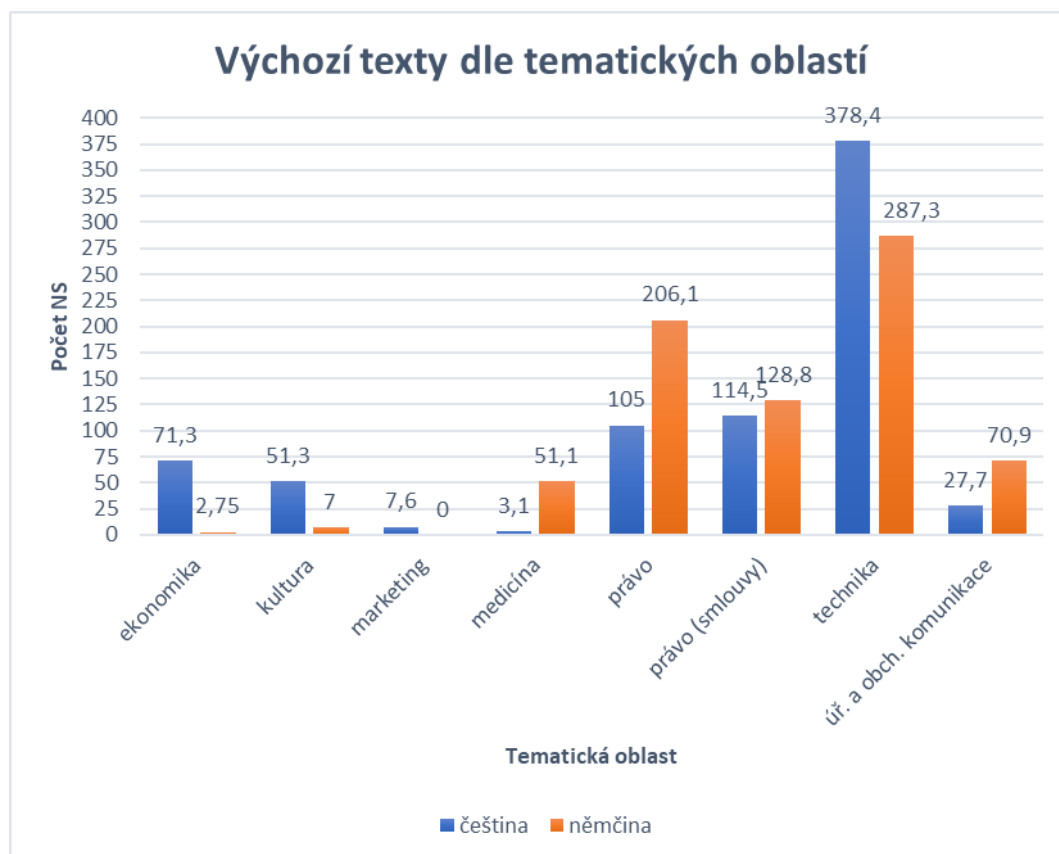
Texty řadíme do následujících tematických oblastí: ekonomika, kultura, marketing, medicína, právo, právo (smlouva), technika, úřední komunikace.

Korpus textů není veřejný s ohledem na zachování důvěrnosti údajů jednotlivých klientů, neuvádíme zde proto ani žádné ukázky z konkrétních textů. Na tomto místě proto obecně charakterizujeme, jaké dokumenty byly zařazeny do jednotlivých tematických oblastí:

- **Ekonomika:** Do této oblasti zařazujeme především výroční zprávy a účetní závěrky.
- **Kultura:** Tato oblast není v korpusu textů příliš zastoupena, byly sem zařazeny odborné články o Franzi Kafkovi a o archivnictví.
- **Marketing:** Tato oblast je zastoupena velmi málo, konkrétně se jednalo o reklamní letáky a dárkové poukazy.
- **Medicína:** Nejčastěji se jedná o lékařské zprávy, zařazen sem byl i popis léčivého přípravku.
- **Právo:** Nejčastěji jsou zastoupeny rozsudky (většinou rozsudek o rozvodu manželství) a usnesení soudu. Tyto dokumenty jsou řazeny k administrativnímu funkčnímu stylu. Dále sem patří odborné posudky a články, které Čechová (2008) řadí k odbornému funkčnímu stylu.
- **Právo (smlouva):** Zařadili jsme sem standardní smlouvy, kde v předmětu a podmínkách smlouvy nejsou uváděny žádné odborné, především technické, údaje. Tuto kategorii jsme vyčlenili, jelikož smlouvy obsahují standardní formulace, které se často opakují, v překladové paměti dané překladatelské kanceláře je uloženo velké množství podobných překladů. Zaměříme se proto na otázku, zda má tato skutečnost vliv na redukci/nárůst objemu translátu v porovnání s jinými právními texty.
- **Technika:** Do této oblasti řadíme například návody k použití nebo zprávy o technické prohlídce. Byly sem zařazeny také smlouvy, pokud v nich výrazně převažoval technický popis předmětu smlouvy, a rovněž sem byla zařazena nařízení odpovídajících úřadů ohledně požadavků kladených na kolejová vozidla. Tato nařízení patří k nejdelším analyzovaným dokumentům (dokumenty CN 6.1, 6.2 a 6.3 v tabulce v Příloze 1).

- Úřední a obchodní komunikace: V této oblasti je zastoupena obchodní korespondence (např. nabídka, reklamace, potvrzení objednávky), e-mailová komunikace týkající se pracovních záležitostí, žádosti podávané úřadům.

Zastoupení výchozích textů dle výše uvedených tematických oblastí je následující:

Graf 1: Srovnání výchozích textů v češtině a němčině dle tematických oblastí (v NS)

Zastoupení jednotlivých oblastí vykazuje mezi jednotlivými jazykovými směry rozdíly, závisí na požadavcích klientů a situaci na trhu. Největší zastoupení v obou jazycích mají v našem korpusu oblasti techniky a práva a také oblast překladu smluv, kterou jsme vyčlenili z práva obecně.

4.2.4 Směr překladu

Poslední charakteristikou je rozdělení podle směru překladu z a do mateřského jazyka. Všechny překlady do češtiny vyhotovili rodilí mluvčí. Ve směru do němčiny přeložili rodilí mluvčí 203 NS výchozích textů, čeští rodilí mluvčí přeložili do němčiny jakožto do svého jazyka B 556 NS výchozích textů.

4.3 Základní srovnání výchozích a cílových textů

Nyní se zaměříme na základní srovnání výchozích a cílových textů dle počtu normostran, slov a znaků s mezerami výchozího a cílového textu. Nejprve uvádíme souhrnné údaje o celém korpusu textů.

Ukazatel	Směr CN		Směr NC	
	čeština	němčina	němčina	čeština
Počet normostran	759	934	754	700
Koeficient změny počtu normostran	1,23		0,93	
Počet slov	211 921	233 181	173 641	180 385
Koeficient změny počtu slov	1,10		1,04	
Počet znaků s mezerami	1 365 977	1 685 304	1 356 744	1 259 637
Koeficient změny počtu znaků s mezerami	1,23		0,93	

Tabulka 10: Základní srovnání výchozích a cílových textů podle počtu normostran, slov a znaků

V metodologické části jsme uvedli, že rozhodujícím ukazatelem pro nás bude koeficient změny počtu znaků s mezerami, na rozdíl od údajů o počtu slov nás totiž informuje o absolutní délce textu. Výše uvedené údaje naznačují oprávněnost předpokladu, že při překladu z češtiny do němčiny roste objem translátu a že při překladu z němčiny do češtiny objem translátu klesá. Níže se zaměříme podrobněji na koeficienty změny objemu translátu dle jednotlivých funkčních stylů, tematických oblastí a překladatelů.

Koeficient změny počtu slov neodpovídá naším předpokladům, jelikož udává nárůst počtu slov při překladu do češtiny i do němčiny. V dalších částech této kapitoly se na tuto skutečnost zaměříme podrobněji.

4.4 Průměrný, nejvyšší a nejnižší koeficient změny objemu translátu

Souhrnné údaje, které uvádíme výše, často představovaly jediné numerické údaje, které byly k dispozici v několika studiích zmíněných v teoretické části, jde o diplomové práce Konšalové (2006), Szelové (Szela 2011) či Krügerův článek (2016). Díky tomu, že jsme shromáždili údaje o *jednotlivých* textech, můžeme analyzovat otázku nárůstu/redukce objemu translátu podrobněji.

Ukazatel	Směr CN	Směr NC
Průměrný koeficient změny počtu slov	1,11	1,07
Nejvyšší koeficient změny počtu slov	1,25	1,65
Nejnižší koeficient změny počtu slov	0,88	0,88
Průměrný koeficient změny počtu znaků s mezerami	1,24	0,96
Nejvyšší koeficient změny počtu znaků s mezerami	1,40	1,42
Nejnižší koeficient změny počtu znaků s mezerami	1,08	0,79

Tabulka 11: Srovnání průměrných, nejvyšších a nejnižších koeficientů změny objemu textu dle směru překladu

Výše uvedené průměrné koeficienty byly vypočítány jako průměr koeficientů změny vypočítaných pro jednotlivé analyzované texty.

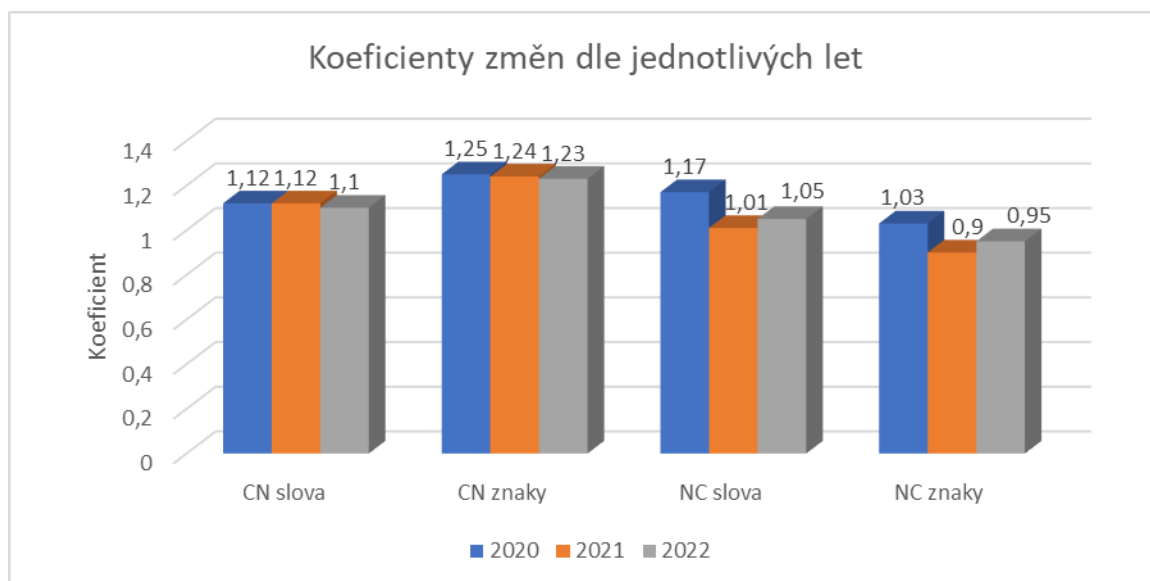
U ukazatelů změny počtu slov se jako překvapivý údaj může jevit nejnižší koeficient změny počtu slov při překladu ve směru do němčiny, který činil 0,88, a naopak nejvyšší koeficient změny počtu slov při překladu do češtiny, který činil 1,65. U překladu do němčiny se jednalo o krátký marketingový text (položka CN 48 v tabulce v Příloze 1), v textu se opakovaly názvy různých potravin, při překladu do němčiny byla často využívána kompozita. U překladu do češtiny s koeficientem změny počtu slov 1,65 šlo o překlad lékařské zprávy, kdy překladatelka projevovala až přílišnou snahu vysvětlovat jednotlivé zkratky a psala rozsáhlejší komentáře přímo do textu.

U koeficientů změny počtu znaků je důležité zjištění, že žádný z cílových textů v němčině nebyl kratší než výchozí text v češtině, nejnižší koeficient změny činil 1,08. Pokud jde o překlad do češtiny, koeficient změny se pohybuje ve větším rozmezí, a to od 0,79 do 1,42.

4.5 Srovnání objemu translátu dle roku zadání překladu

Výše bylo uvedeno, že nepředpokládáme výrazné změny koeficientů v jednotlivých letech, neboť nedošlo ke změně pracovních postupů a jde o tři po sobě následující roky. U překladů do němčiny vidíme, že jsou koeficienty velmi vyrovnané, koeficient se mění pouze o setiny. U překladů do češtiny pozorujeme větší výkyvy, domníváme se, že vyšší

koeficienty v roce 2020 jsou způsobeny větším zastoupení překladů z oblasti medicíny, přičemž je překládala jedna osoba.

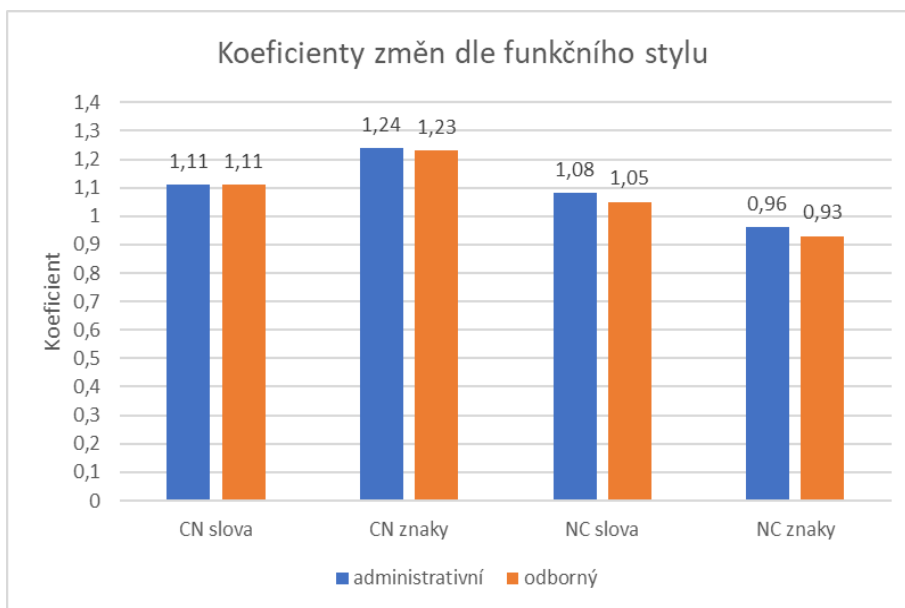
Graf 2: Srovnání koeficientů změny počtu slov a znaků při překladu z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny dle roku zadání zakázky

4.6 Srovnání objemu translátu dle funkčního stylu a tematické oblasti výchozího textu

Nejdříve budeme zkoumat, zda má na objem translátu vliv funkční styl výchozího textu. Řídili jsme se klasifikací dle Čechové (2008), v analýze neuvádíme styl publicistický, jelikož byl zastoupen jen deseti normostranami při překladu do němčiny. Poté se zaměříme na jednotlivé tematické oblasti výchozích textů.

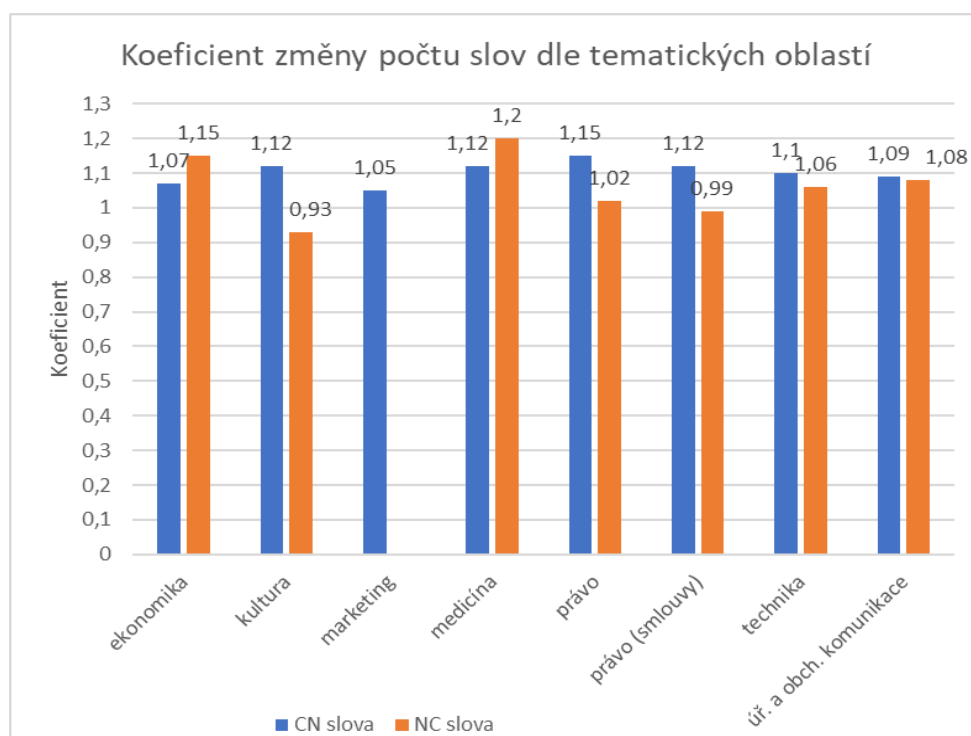
Administrativní i odborný funkční styl sdílí určité charakteristiky: důležitá je terminologická správnost, stručnost, texty jsou psané spisovným jazykem, prezentují objektivní skutečnosti, a proto nepředpokládáme velké rozdíly v koeficientech.

Ze shromážděných dat vyplývá, že při překladu do němčiny jsou koeficienty změny počtu slov a znaků u funkčního stylu odborného a administrativního téměř shodné. U překladů do češtiny pozorujeme, že koeficienty u odborného stylu jsou mírně nižší než u administrativního stylu.

Graf 3: Srovnání koeficientů změny počtu slov a znaků při překladu z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny dle funkčního stylu výchozích textů

Nyní se zaměříme na jednotlivé tematické oblasti, jež byly charakterizovány v kapitole se základními údaji o výchozích textech. Pro větší přehlednost uvádíme zvlášť graf s koeficientem změny počtu slov a poté graf s koeficientem změny počtu znaků s mezerami.

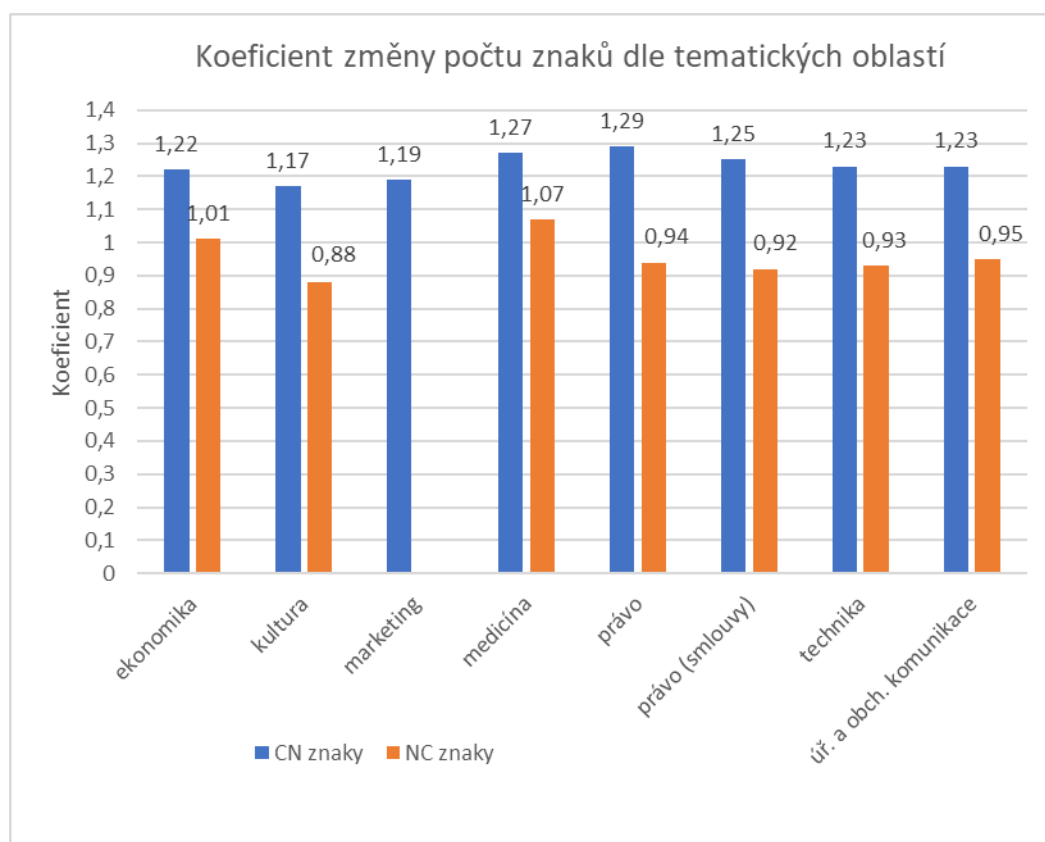

Graf 4: Srovnání koeficientů změny počtu slov při překladu z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny dle tematických oblastí výchozích textů

Zde již vidíme větší rozdíly než u funkčních stylů. Při překladu do němčiny nejvíce roste počet slov v oblasti práva, kultury a medicíny. Výchozí texty z oblasti kultury a medicíny jsou však v korpusu zastoupeny v menším množství a výsledky nemusejí být reprezentativní. Koeficient změny počtu slov se mírně liší v oblasti práva obecně a smluv.

Při překladu z němčiny do češtiny můžeme pozorovat výrazné rozdíly, a to od koeficientu změny počtu slov ve výši 1,20 v oblasti medicíny až po koeficient ve výši 0,93 v oblasti kultury a 0,99 u smluv.

Pro náš výzkum změny objemu translátu je relevantnější koeficient změny počtu znaků s mezerami, jak bylo vysvětleno v metodologické části. Při překladu do němčiny se koeficient změny pohybuje od 1,17 v oblasti kultury do 1,29 v oblasti právních textů. Při překladu do češtiny se koeficient pohybuje od 0,88 v oblasti kultury až do 1,07 v oblasti medicíny. Jak bylo uvedeno výše, všechny překlady lékařských textů do češtiny vyhotovila jediná překladatelka, pokud tedy od této oblasti odhlédneme, nejvyšší koeficient činí 1,01 u ekonomických textů. Všechny ostatní oblasti zastoupené při překladu do češtiny vykazují snížení objemu znaků, jde o oblast kultury, práva, smluv, techniky a úřední a obchodní komunikace.

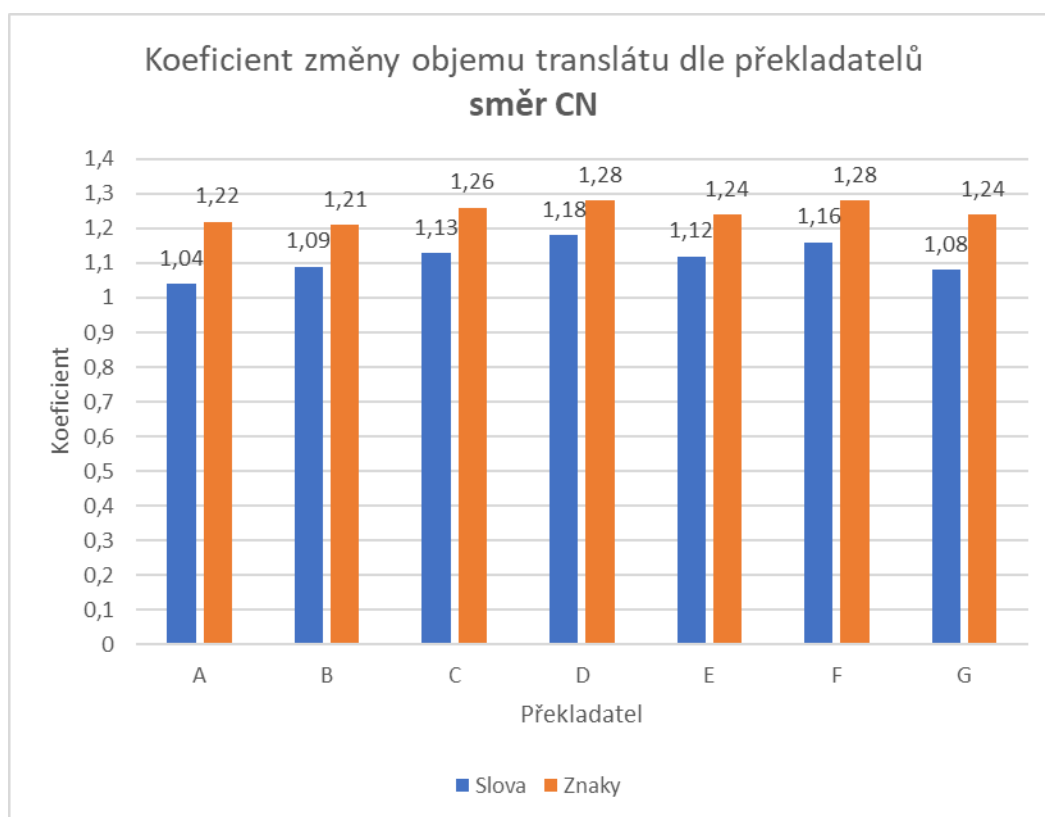
Graf 5: Srovnání koeficientů změny počtu znaků s mezerami při překladu z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny dle tematických oblastí výchozích textů

4.7 Srovnání objemu translátu dle jednotlivých překladatelů

V této části se zaměříme na jednotlivé překladatele. Nejčastěji jsou zastoupeni překladatelé A, B, C a D, což jsou interní zaměstnanci překladatelské kanceláře, rodilí mluvčí češtiny. Ve směru do němčiny jsou dále zastoupeni překladatelé E a F, jde o rodilé mluvčí němčiny. Překladatel G se specializuje na překlad technických textů, jak ve směru do češtiny, tak ve směru do němčiny. Překladatel H se specializuje na oblast medicíny, v tomto korpusu jsou obsaženy pouze jeho překlady do češtiny. Překladatelé G i H jsou rodilí mluvčí češtiny. Ve směru do češtiny jsou dále zastoupeni překladatelé I, J, K a L, jelikož každý z nich přeložil pouze jeden text, neuvádíme je v grafu níže.

Připomínáme, že pracujeme s překlady před revizí, jedná se tedy pouze o výsledek práce daného překladatele bez následných zásahů revizního pracovníka.

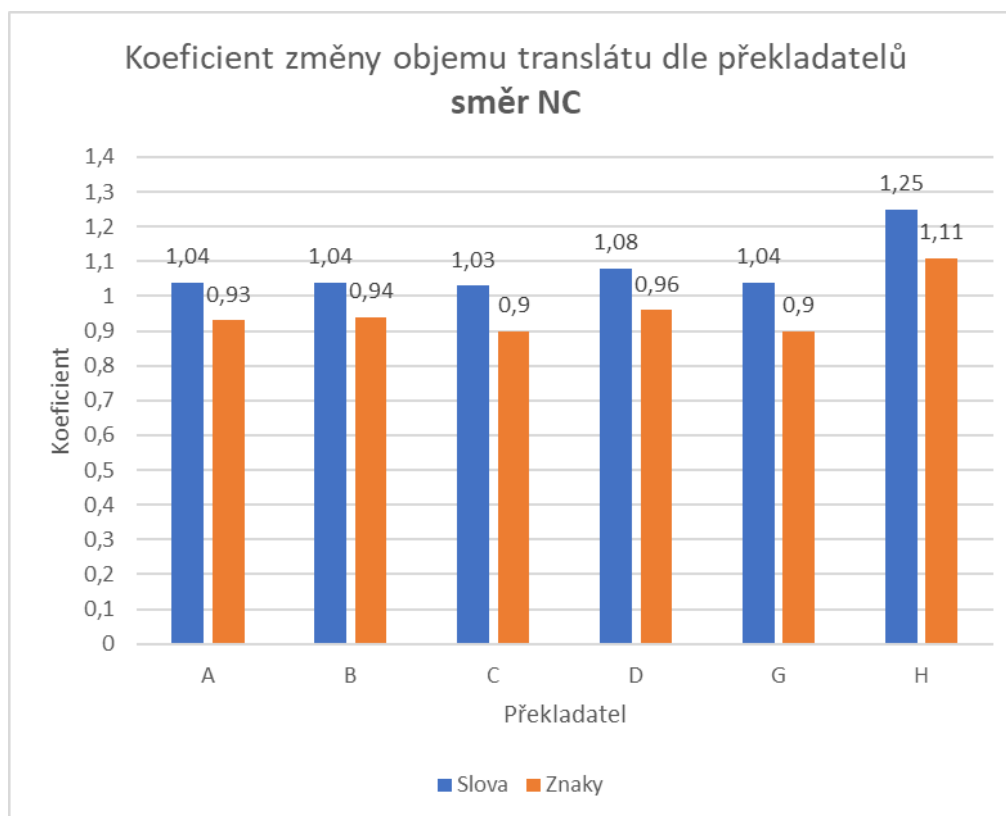
Nejdříve se zaměříme na překlad z češtiny do němčiny. Koeficient změny počtu slov se pohybuje v rozmezí 1,04 až 1,18 a koeficient změny počtu znaků se pohybuje v rozmezí 1,21 až 1,28. Shodné hodnoty 1,28 dosahuje překladatel F, který překládá z jazyka B do jazyka A, i překladatel D, který překládá z jazyka A do jazyka B.

Graf 6: Srovnání koeficientů změny počtu slov a znaků s mezerami při překladu z češtiny do němčiny dle jednotlivých překladatelů

Nyní se zaměříme na překlad z němčiny do češtiny. Koeficient změny počtu slov se pohybuje v rozmezí 1,03 až 1,08, výjimkou je překladatel H. Jak jsme již uvedli výše, jedná se o překladatele specializujícího se na oblast medicíny, můžeme konstatovat, že překladatel projevuje tendence k fakultativní explicitaci, například vysvětluje zkratky, do textu překladu přidává komentáře a vysvětlivky. Koeficient změny počtu znaků se pohybuje v rozmezí 0,90 až 0,96, opět s výjimkou překladatele H, jehož koeficient změny činí 1,11. U všech ostatních překladatelů je objem translátu menší než objem výchozího textu v němčině.

Graf 7: Srovnání koeficientů změny počtu slov a znaků s mezerami při překladu z němčiny do češtiny dle jednotlivých překladatelů

4.8 Srovnání koeficientů objemu translátu před revizí a po revizi.

V části 4.3 a 4.4 jsme uvedli základní srovnání výchozích a cílových textů a koeficientů změny počtu slov a znaků. Až doposud jsme pro výpočet všech koeficientů a pro všechna srovnání používali překlady před revizí. Tabulky uvedené v částech 4.3 a 4.4 rozšíříme o údaje týkající se translátu po revizi.

Ukazatel	Směr CN			Směr NC		
	čeština	němčina před revizí	němčina po revizi	němčina	čeština před revizí	čeština po revizi
Počet normostran	759	934	957	754	700	702
Koeficient změny počtu normostran	-	1,23	1,26	-	0,93	0,93
Počet slov	211 921	233 181	240 836	173 641	180 385	183 814
Koeficient změny počtu slov	-	1,10	1,14	-	1,04	1,06
Počet znaků s mezerami	1 365 977	1 685 304	1 723 412	1 356 744	1 259 637	1 263 084
Koeficient změny počtu znaků s mezerami	-	1,23	1,26	-	0,93	0,93

Tabulka 12: Základní srovnání výchozích a cílových textů před revizí a po revizi podle počtu normostran, slov a znaků

Ze souhrnných údajů vyplývá, že se koeficient změny počtu slov po revizi mírně zvyšuje v obou směrech překladu. Ve směru do němčiny se po revizi mění také koeficient změny počtu znaků s mezerami z 1,23 na 1,26. Při překladu do češtiny zůstává koeficient změny počtu znaků s mezerami i po revizi 0,93 a nemá na něj vliv ani mírný nárůst počtu slov.

V následující části uvedeme podrobnější údaje o translátech po revizi. Vycházet přitom budeme z koeficientů uvedených u jednotlivých překladů (tj. sloupce S a T v tabulkách v Příloze 1 a 2).

Ukazatel	Směr CN		Směr NC	
	před revizí	po revizi	před revizí	po revizi
Průměrný koeficient změny počtu slov	1,11	1,12	1,07	1,07
Nejvyšší koeficient změny počtu slov	1,25	1,44	1,65	1,35
Nejnižší koeficient změny počtu slov	0,88	0,88	0,88	0,89
Průměrný koeficient změny počtu znaků s mezerami	1,24	1,25	0,96	0,94
Nejvyšší koeficient změny počtu znaků s mezerami	1,40	1,61	1,42	1,13
Nejnižší koeficient změny počtu znaků s mezerami	1,08	1,03	0,79	0,74

Tabulka 13: Srovnání průměrných, nejvyšších a nejnižších koeficientů změny objemu textu dle směru překladu a stavu před revizí a po revizi

Průměrné koeficienty se mění pouze o setiny, u revizí překladů do češtiny pozorujeme, alespoň částečně, tendenci ke snižování objemu textu. Nejvyšší koeficient změny počtu znaků s mezerami činí po revizi pouze 1,13 namísto koeficientu 1,42 před revizí. U překladů do němčiny nevidíme takto jednoznačnou tendenci, nejvyšší koeficienty se zvyšují, a naopak nejnižší koeficienty se mírně snižují.

4.9 Srovnání odhadu a reálného počtu NS translátu

V této části vycházíme z poměru 1 NS = 1500 znaků bez mezer, jak je užíván při kalkulaci v dané překladatelské kanceláři. Odhad počtu normostran a skutečný počet normostran cílového textu vychází z tohoto ukazatele.

U každé zakázky jsme vypočítali koeficient změny vyjadřující rozdíl mezi odhadem délky cílového textu při kalkulaci a počtem normostran výchozího textu a dále jsme vypočítali koeficient vyjadřující rozdíl mezi skutečnou délkou cílového textu a počtem normostran výchozího textu. Zde uvádíme průměr všech hodnot.

Ukazatel	Směr CN	Směr NC
Průměrný koeficient nárůstu/redukce odhadu počtu NS cílového textu oproti výchozímu textu	1,38	1,11
Průměrný koeficient nárůstu/redukce skutečného počtu NS cílového textu oproti výchozímu textu	1,40	0,97

Tabulka 14: Srovnání odhadu / skutečného počtu normostran cílového textu a výchozího textu

Zvláště u delších textů, které klient dodá v needitovatelném formátu, může být odhad počtu normostran ovlivněn tím, jak kvalitní je editovatelný dokument, který získáme z programu OCR. Může se stát, že i delší úseky textu jsou převedeny ve formě obrázků, což má vliv na odhad počtu normostran výchozího a následně i cílového textu. Odhad a skutečný počet normostran se navíc vždy zaokrouhlují na polovinu strany, a proto výsledky nejsou úplně přesné.

Pro podrobnější údaje odkazujeme na tabulky v Příloze 1 a 2, konkrétně na sloupce I, O a P. Pokud zakázka sestávala z více dokumentů, které překládal jeden překladatel, je souhrnný odhad a skutečný počet normostran uveden u prvního dokumentu zakázky, ostatní řádky jsou proškrtnuté.

V dané překladatelské kanceláři se u překladu z češtiny do němčiny obvykle při kalkulaci násobí rozsah výchozího textu koeficientem 1,2 nebo 1,25. U překladu do češtiny se k žádným úpravám nepřistupuje. Průměrné koeficienty, které jsme vypočítali z dat v korpusu, jsou mírně vyšší než koeficienty obvykle využívané v dané překladatelské kanceláři při kalkulaci. Můžeme však obecně konstatovat, že pracovníci překladatelské kanceláře při překladu do němčiny obvykle vycházejí z toho, že translát bude delší, a odhad a skutečná délka translátu dosahují podobných hodnot.

4.10 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Jak bylo popsáno v části 3.6 Dotazník, osloveno bylo 50 překladatelských agentur, jednalo se o devět členů asociace ACTA, 14 agentur, které se dne 11. dubna 2023 zobrazily ve vyhledávači Google po zadání hesla „překladatelská agentura“, 14 agentur, které se zobrazily ve vyhledávači po zadání hesla „překladatelská kancelář“ a 13 agentur, které se zobrazily po zadání hesla „překlady“. Dotazník byl vytvořen za pomoci funkce Formuláře Google a byl zaslán na e-mailové adresy uvedené na internetových stránkách vybraných

agentur. Dotazníkové šetření proběhlo v dubnu 2023. Získali jsme odpovědi od 17 respondentů, míra návratnosti dotazníku tedy činí 34 %.

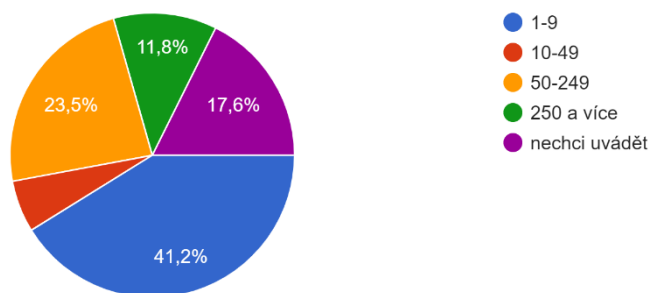
4.10.1 Otázka č. 1

První otázka byla faktografická a týkala se velikosti překladatelské agentury. Daná rozpětí počtu zaměstnanců u jednotlivých odpovědí byla převzata z jednoho z kritérií EU pro zařazení společností do kategorií malých a středních podniků (EK, 2019, s. 11).¹⁵

Dvě pětiny respondentů uvedly, že jejich agentura má 1-9 zaměstnanců, více než pětina respondentů udává 50-249 zaměstnanců, méně frekventované jsou odpovědi 10-49 zaměstnanců a 250 a více zaměstnanců. Tři respondenti (17,6 %) zvolili možnost *nechci uvádět*.

Uvedte prosím velikost Vaší překladatelské agentury podle počtu zaměstnanců – započítejte prosím interní zaměstnance i externí překladatele.

17 odpovědí

Graf 8: Velikost překladatelské agentury podle počtu zaměstnanců

4.10.2 Otázka č. 2

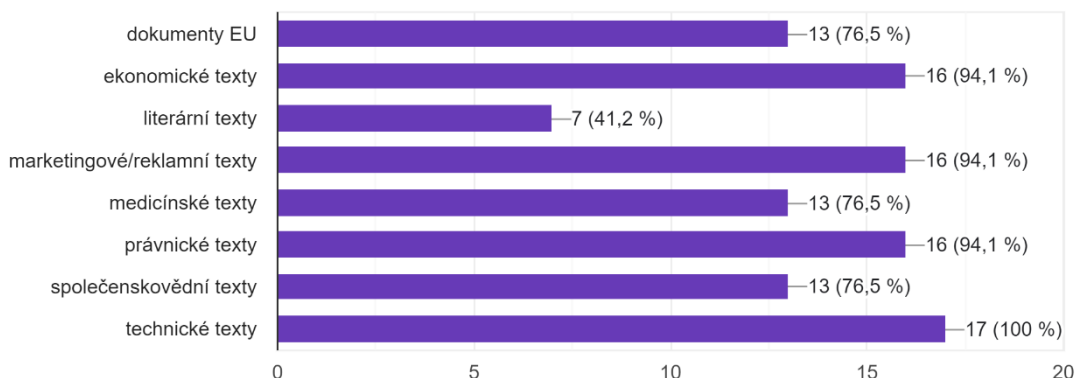
Další faktografická otázka se týkala typu textů, které respondenti překládají. Jednalo se o uzavřenou otázku s možností více odpovědí.

Všichni respondenti překládají technické texty a téměř všichni překládají také ekonomické, marketingové/reklamní a právní texty. Více než tři čtvrtiny respondentů rovněž překládají dokumenty EU, lékařské a společenskovední texty. Dvě pětiny respondentů se věnují i literárním textům.

¹⁵ Respondenti mohou tyto údaje vnímat jako citlivé, konkrétně Saldanhová zmiňuje dotazník, ve kterém se autor ve faktografické části dotazoval, v jaké zemi má společnost sídlo a kolik interních a externích překladatelů daná společnost zaměstnává. Saldanhová konstatuje, že znalost těchto by mohla představovat konkurenční výhodu na trhu (Saldanha, 2013, s. 155). V našem dotazníku nebylo zodpovězení této otázky povinné, odpovědi navíc zahrnovaly možnost „nechci uvádět“.

Uved'te prosím, jaké druhy textů překládáte:

17 odpovědí

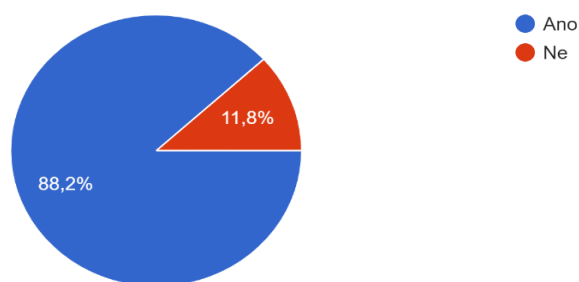
Graf 9: Druhy textů dle tematických oblastí, které respondenti překládají

4.10.3 Otázka č. 3

Jedna z klíčových otázek se týkala skutečnosti, zda v dané agentuře hraje roli při kalkulaci ceny překladu délka cílového textu. Naprostá většina respondentů uvedla, že ano. Pouze ve dvou agenturách, které na dotazník odpověděly, nehraje délka cílového textu žádnou roli.

Hraje při kalkulaci ceny překladu ve Vaší agentuře, alespoň částečně, roli délka textu v cílovém jazyce (tj. v jazyce, do kterého text bude přeložen)?

17 odpovědí

Graf 10: Užití rozsahu textu v cílovém jazyce pro kalkulaci ceny

4.10.4 Otázka č. 4

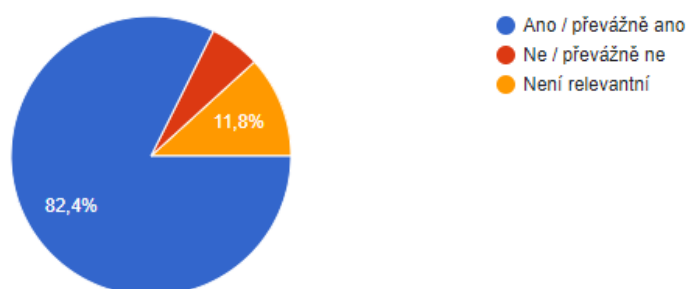
Dále nás zajímalo, zda jsou klienti informováni, pokud respondent očekává, že překlad bude delší/kratší než originál a že tato skutečnost bude mít vliv na cenu překladu, otázka byla doplněna i vysvětlením.

Dva respondenti uvedli, že toto pro ně není relevantní, předpokládáme, že se jedná o ony dvě agentury z předchozí otázky, které uvedly, že délka cílového textu nehraje při kalkulaci roli.

Z výše uvedené otázky č. 3 a odpovědi také vyplývá, že v 15 překladatelských agenturách při kalkulaci ceny, alespoň částečně, vycházejí z délky cílového textu. Na základě odpovědi na otázku č. 4 můžeme odvodit, že 14 z nich klienty informuje, pokud změna délky překladu oproti výchozímu textu bude mít vliv na cenu překladu.

Pokud očekáváte, že **překlad** bude **delší/kratší než originál**, informujete o tom klienta při kalkulaci? Objem textu se tedy změní natolik, že to bude mít vliv na cenu překladu. (Např. místo 10 normostran textu v originálu bude mít překlad 11 normostran.)

17 odpovědí

Graf 11: Informování klienta, pokud je překlad kratší/delší než originál

4.10.5 Otázka č. 5

Na tuto otázku byli přesměrováni respondenti, kteří zvolili v předchozí otázce možnost *Ne / převážně ne*. Zde nás zajímaly důvody, proč klient není informován o tom, že překlad bude kratší/delší než výchozí text a že to ovlivní cenu. V našem případě se jednalo pouze o jednoho respondenta, jak vyplývá z předchozí otázky.

Otevřená otázka zněla: Můžete prosím uvést důvod, proč klienta při kalkulaci neinformujete, že překlad může být delší/kratší než originál?

Obdrželi jsme odpověď: *Klient dostane paušální nabídku.*

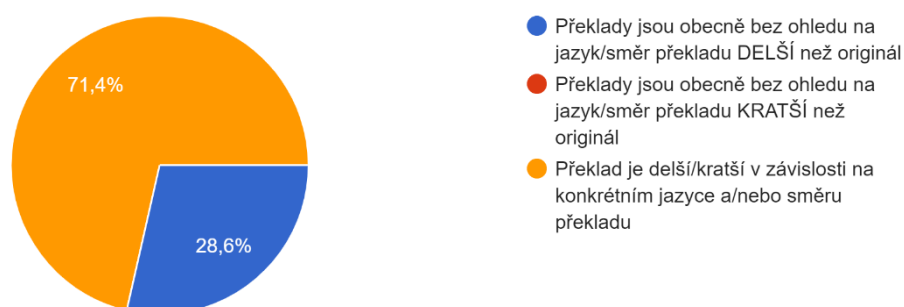
4.10.6 Otázka č. 6

Na otázku č. 6 byli přesměrováni respondenti, kteří odpověděli *Ano / převážně ano* na čtvrtou otázku uvedenou výše. Klient je tedy informován o tom, že překlad může být delší/kratší. Zde nás zajímalo, z jakých předpokladů či zkušeností respondent vychází.

Více než 70 % respondentů uvedlo, že nárůst/snížení délky cílového textu oproti výchozímu textu závisí na konkrétních jazycích a/nebo směru překladu. Zhruba 30 % respondentů uvádí, že překlady obecně jsou delší. Žádný z respondentů nezvolil možnost, že překlady obecně jsou kratší, a to bez ohledu na jazyk a/nebo směr překladu.

Uvedli jste, že klienta upozorňujete na to, že překlad může být delší/kratší než originál. Vycházíte přitom z předpokladu / vlastních zkušeností, že:

14 odpovědí

Graf 12: Očekávání respondentů ohledně změny délky překladu v porovnání s výchozím textem

Následující dvě otázky se již opět týkaly všech respondentů.

4.10.7 Otázka č. 7

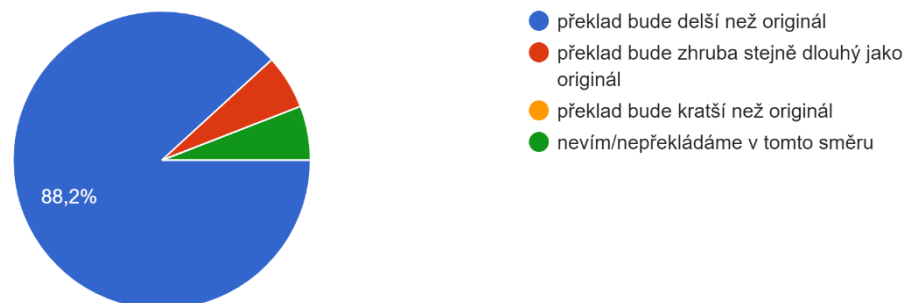
V této otázce nás zajímala očekávání respondentů, jaká bude délka překladu do němčiny v porovnání s českým originálem, a to bez ohledu na to, zda se daná agentura věnuje překladům do němčiny, zda cílový text hraje roli při kalkulaci. Zajímala nás subjektivní názor respondenta, proto jsme blíže nespécifikovali možnosti „kratší“, „delší“ a neuváděli příklad jako v otázce č. 4.

Naprostá většina respondentů očekává, že překlad bude delší než originál. Pouze jeden respondent (5,9 %) se domnívá, že překlad bude zhruba stejně dlouhý, a jeden respondent (5,9 %) zvolil možnost *Nevím / nepřekládáme v tomto směru*. Žádný z respondentů neočekává, že překlad bude kratší.

Bez ohledu na to, zda toto zohledňujete při kalkulaci a/nebo informování klienta: Při překladu z češtiny DO NĚMČINY obecně očekáváte následující:

17 odpovědí

Graf 13: Očekávání respondentů ohledně změny délky překladu ve směru z češtiny do němčiny

4.10.8 Otázka č. 8

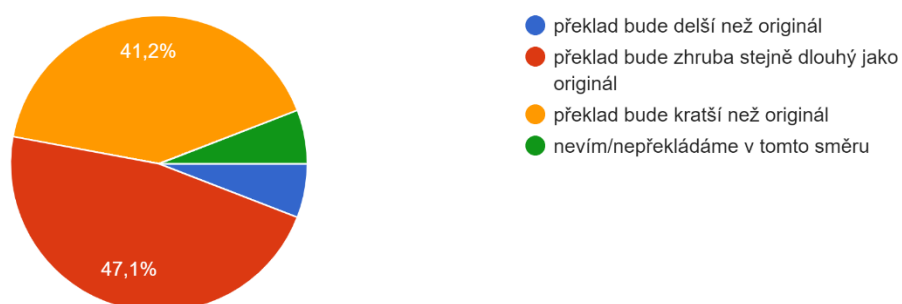
Tato otázka je obdobná jako otázka č. 7, nyní se však týká očekávání ohledně změny délky překladu ve směru z němčiny do češtiny.

Zde nejsou očekávání respondentů tak jednoznačná: 47,1 % respondentů (8) očekává, že překlad do češtiny bude zhruba stejně dlouhý jako německý originál, 41,2 % (7) respondentů se domnívá, že překlad do češtiny bude kratší, 5,9 % (1) respondentů zvolilo možnost *Nevím / nepřekládáme v tomto směru*. Zastoupeno je i očekávání, že překlad do češtiny bude delší než originál, uvádí to 5,9 % (1) respondentů.

Zde bychom chtěli znovu upozornit na otázku č. 5, kde čtyři respondenti uvádějí, že překlady jsou obecně bez ohledu na jazyk/směr překladu delší než originál.

Bez ohledu na to, zda toto zohledňujete při kalkulaci a/nebo informování klienta: Při překladu z němčiny DO ČEŠTINY obecně očekáváte následující:

17 odpovědí

Graf 14: Očekávání respondentů ohledně změny délky překladu ve směru z češtiny do němčiny

4.10.9 Otázka č. 9

Respondenti zde měli možnost uvést komentáře či připomínky k dotazníku nebo k tématu. Této možnosti využilo šest respondentů a uvedli velmi cenné informace.

Shromáždili jsme dva komentáře, které číselně vyjadřují, o kolik se prodlužuje cílový text při překladu z češtiny do němčiny. A ve dvou komentářích je tento údaj vyjádřen pomocí koeficientu, jímž v dané agentuře násobí počet normostran výchozího textu při kalkulaci.

Jednotliví respondenti uvádějí:

- Podle mých zkušeností činí rozdíl v délce textu cs-de průměrně 15 %.
- Překlad do DE obvykle nabývá mezi 10-20 % [...] vždy závisí rovněž na dikci překladatele i typu textu...
- Koeficient, který používáme pro výpočet délky textu při překladu z CZ do DE, je 1,25.
- Standardně při kalkulaci překladu do němčiny násobíme počet normostran číslem 1,2 (případně 1,25) a obvykle nám to v závěru odpovídá.

V jednom komentáři se respondent vyjadřuje ke změně délky překladu ve směru z němčiny do češtiny:

- Překlad do DE obvykle nabývá mezi 10-20 %, zpět se o podobné procento zkracuje, spíše méně [...] vždy závisí rovněž na dikci překladatele i typu textu...

Další dva komentáře obsahují poznatky i o dalších jazycích:

- Větší nárůst než němčina mívá ještě ruština. Rozsahy neplatí pro asijské jazyky.
- Obdoba nárůstu je do FR [pozn.: *myšleno mezi 10-20 %*], o něco méně pak u NL, RO, RU, BG, ES... – vždy závisí rovněž na dikci překladatele i typu textu...

Jeden respondent se obecně vyjadřuje ke způsobu kalkulace ceny překladu:

- Již více jak 15 let účtujeme dle počtu zdrojových slov. Na cílové normostrany účtujeme pouze překlady se soudním ověřením. Účtovat běžné překlady na NS je silně zastaralý a nevhodný postup.

4.10.10 Shrnutí

Návratnost dotazníku byla 34 %. Mezi respondenty byly zastoupeny překladatelské agentury o různém počtu spolupracovníků, od agentur s jedním až devíti spolupracovníky až po agentury zaměstnávající více než 250 překladatelů. Respondenti se specializují především na právnické, ekonomické, reklamní, marketingové texty.

Ve většině agentur vychází při kalkulaci ceny, alespoň částečně, z počtu normostran překladu. To se shoduje s Djovčošovým průzkumem trhu na Slovensku, o kterém se zmiňujeme v teoretické části práce. Pokud se překlad oproti originálu prodlouží/zkrátí natolik, že to má vliv na cenu překladu, jsou o tom klienti obvykle informováni. Pracovníci agentur vycházejí nejčastěji z předpokladu, že redukce/nárůst objemu textu překladu závisí na konkrétních jazycích a směru překladu, uvedlo to 71 % respondentů, zatímco 29 % respondentů očekává, že se překlad prodlouží vždy.

Pokud jde konkrétně o překlad z češtiny do němčiny, naprostá většina respondentů očekává, že cílový text bude delší. Očekávání u překladu z němčiny do češtiny jsou diferencovanější, 47 % respondentů se domnívá, že český překlad bude zhruba stejně dlouhý, 41 % očekává, že český překlad bude kratší, 6 % očekává, že překlad bude delší.

Cenné poznatky nám přinesla i poslední otázka, kdy se respondenti mohli vyjádřit obecně k tématu či k dotazníku. Respondenti uváděli konkrétní číselné údaje, o kolik se prodlouží překlady do němčiny, nebo uváděli, jaké koeficienty používají při kalkulaci ceny překladu z češtiny do němčiny. Z toho vyplývá, že si jsou překladatelské agentury vědomy toho, že se objem textu překladu mění, a že tyto změny zohledňují při kalkulaci.

5 Shrnutí výsledků

5.1 Shrnutí výsledků výzkumu

Na základě analýzy korpusu shromážděných výchozích textů v češtině a jejich překladů do němčiny, jsme u těchto textů potvrdili hypotézu, že roste objem translátu v němčině. Veškeré změny byly vyjádřeny koeficientem změny počtu slov translátu a koeficientem změny počtu znaků (s mezerami). Oba koeficienty, a to souhrnné i průměrné, jednoznačně ukazují, že objem text při překladu z češtiny do němčiny narůstá. Průměrný koeficient změny objemu znaků činí 1,24 a u textů po revizi je koeficient změny objemu znaků 1,25. Na základě analýzy 69 výchozích a cílových textů bylo zjištěno, že koeficient změny objemu znaků nebyl u žádného z překladů menší než 1, což znamená, že se zvětšil objem každého analyzovaného cílového textu v porovnání s textem výchozím.

Ve směru z němčiny do češtiny bylo analyzováno 86 výchozích a cílových textů. Potvrdila se naše hypotéza, že se objem translátu snižuje. Průměrný koeficient změny počtu znaků činí 0,96 a u překladů po revizi to je 0,94. Z těchto údajů vyplývá, že koeficienty změny v jednotlivých směrech nerostou/neklesají o totožnou hodnotu.

Naším hlavním ukazatelem byl počet znaků s mezerami; nyní se zaměříme na počet slov. Již bylo zmíněno, že počtem slov nelze změřit absolutní délku textu, koeficienty změny počtu slov nám přesto mohou poskytnout cenné údaje. Ve směru do němčiny činí koeficient změny počtu slov 1,11 a po revizi 1,12. Tento údaj podporuje hypotézu, že se objem textu při překladu do němčiny zvyšuje. Ve směru do češtiny však koeficient změny počtu slov také roste, před revizí i po revizi překladů činí 1,07.

V teoretické části této práce jsme uvedli důvody, které by hypoteticky měly vést ke snížení počtu slov a znaků při překladu do češtiny, počet slov v porovnání s německých originálem však v našem korpusu cílových textů mírně vzrostl. Němčina je analytický jazyk, předpokládali jsme, že samotná skutečnost, že se v němčině užívají členy a při překladu se ve většině případů nijak nevyjadřují, jednoznačně povede ke snížení počtu slov v překladu. Nyní bychom měli vzít v úvahu další faktory. Jedním z nich je užívání kompozit v němčině, které je zvláště v odborném a administrativním funkčním stylu velmi časté. V češtině není vždy možné užít kompozitum a německé kompozitum se překládá spojením substantiva a adjektiva nebo překladatel použije vedlejší větu. Dalším důvodem k nárůstu počtu slov v češtině může být rozvolňování nominálních konstrukcí, tím dochází ke konstitutivnímu posunu, v terminologii Klaudivové se jedná o obligatorní explicitaci. Při analýze korpusu

výchozích a cílových textů jsme se primárně nesoustředili na výskyt explicitace. Jak ale bylo zmíněno v části 4.7 *Srovnání objemu translátu dle jednotlivých překladatelů*, u jednoho z překladatelů jsme zaznamenali tendenci vysvětlovat veškeré zkratky a psát komentáře do textu, když jsme se snažili odhalit příčinu, proč se koeficienty tohoto překladatele výrazněji odlišují. Předpokládáme proto, že nejen u tohoto překladatele dochází k fakultativní explicitaci, jelikož překladatelé usilují o to, aby byl překlad srozumitelný. Pošta dochází při zkoumání překladů z češtiny do angličtiny a naopak k závěru, že k větší explicitaci dochází při překladu do mateřského jazyka (2000, s. 114).

Jak vyplývá z tabulek s údaji z korpusů uvedených v teoretické části, slova v českém jazyce jsou obecně kratší než v německém jazyce. Tato skutečnost je dle našeho názoru jedním z důvodů, proč celkový počet znaků při překladu do češtiny klesá, ačkoli počet slov ve srovnání s německým výchozím textem roste.

Na základě údajů v práci Konšalové (2006) jsme v jejím korpusu textů vypočítali koeficient změny počtu slov při překladu do němčiny 1,22 a při překladu do češtiny 0,90. Změna objemu translátu je v korpusu Konšalové v obou směrech větší.

Změny v objemu translátu jsme dále analyzovali s ohledem na rok zadání překladu a funkční styl výchozího textu. Ve směru do němčiny zůstávají koeficienty změny počtu slov i znaků v jednotlivých letech velmi podobné. Ve směru do češtiny se rok 2020 mírně odchyluje od dalších dvou let. Domníváme se, že důvodem je větší množství překladů z oblasti medicíny v roce 2020. Koeficienty změny počtu slov a znaků se s ohledem na funkční styl neliší, ve směru do němčiny jsou hodnoty identické.

Z analýzy vyplývá, že větší roli než funkční styl výchozího textu hraje tematická oblast. V této kategorii jsme zaznamenali nejvýraznější rozdíly. V němčině se koeficient změny počtu znaků pohybuje od 1,17 u překladu textů z oblasti kultury až do 1,29 u překladu právních textů. Při překladu do češtiny se koeficient změny počtu znaků pohybuje od 0,88 rovněž u textů z oblasti kultury až do 1,01 u ekonomických textů. U textů z oblasti medicíny činí koeficient 1,07, ale jak bylo vysvětleno výše, může být tato hodnota ovlivněna tím, že všechny texty překládal pouze jeden překladatel.

U jednotlivých překladatelů jsme ve směru do němčiny nezaznamenali příliš velké rozdíly, koeficient změny počtu znaků se pohybuje v rozmezí 1,21 až 1,28. Na délku překladů v našem korpusu nemělo vliv, zda překladatel překládá do jazyka A nebo do jazyka B. Dvě dvojice překladatelů dokonce dosahují stejného koeficientu změny počtu znaků (1,24 a 1,28), přičemž vždy jeden překladatel překládá do jazyka A (překladatel E a F) a jeden překladatel překládá do jazyka B (překladatel D a G). Při překladu do češtiny se koeficient

změny počtu znaků pohybuje od 0,90 do 0,96, výjimku tvoří překladatel H s koeficientem 1,11. V tomto směru překládají všichni analyzovaní překladatelé do jazyka A.

Při srovnání koeficientů jednotlivých překladatelů při překladu do češtiny a do němčiny se nepodařilo vysledovat jednoznačné tendence, např. koeficient změny počtu znaků překladatele C při překladu do češtiny (0,90) je nejnižší z celé skupiny překladatelů, koeficient 1,26 při překladu do němčiny naopak patří mezi ty nejvyšší. Pouze u překladatele A můžeme konstatovat tendence ke spíše stručnějším vyjadřování v obou směrech překladu a u překladatele D opačný přístup.

5.2 Omezení výzkumu

Hlavní omezení tohoto výzkumu se týkala typu textů, které byly analyzovány. Do výzkumu nebyly zahrnuty literární texty. Texty jsme rozčlenili dle funkčních stylů podle Čechové (2008), zastoupeny byly pouze dva funkční styly, a to funkční styl odborný a funkční styl administrativní. Reklamní texty řadí Čechová (2008) k publicistickému funkčnímu stylu, ty však byly zastoupeny pouze deseti normostranami, a proto nebyly v analýze dle jednotlivých funkčních stylů zohledněny.

Analyzovány byly pouze výchozí a cílové texty, u kterých byl výchozí text k dispozici v editovatelném formátu, abychom mohli zjistit údaje o počtu slov a znaků. Výchozí texty nepřekládané pomocí nástroje CAT nebyly k dispozici v editovatelném formátu, jednalo se o dokumenty jako rodné listy, vysvědčení, výpisy z obchodního rejstříku či oddací listy. Tyto typy textů proto také nebyly v korpusu zastoupeny.

Naše snaha získat údaje o překladatelském stylu jednotlivých překladatelů vedla k tomu, že bylo nutné analyzovat překlady před zásahem revizního pracovníka. Překlady v této fázi překladatelského procesu byly k dispozici pouze jako výstup z programu Phrase, a to ve dvojjazyčném dokumentu Word. Zde byly vynechány segmenty cílového textu, pokud se jednalo o intratextové shody či tzv. repetice. Tyto segmenty bylo nutné před další analýzou „rekonstruovat“, do cílových textů jsme tedy zasahovali, jak bylo podrobně popsáno v metodologické části.

Analyzované cílové texty přeložilo dvanáct překladatelů. Jelikož čtyři z nich byli zastoupeni pouze jedním překladem do češtiny, při podrobnější analýze koeficientů změny objemu translátu dle jednotlivých překladatelů nebyli zohledněni. Analyzován byl překladatelský styl osmi překladatelů. Omezený počet překladatelů měl vliv i na analýzu cílových textů dle jednotlivých tematických oblastí, protože překlady v oblasti medicíny vyhotovoval pouze jeden překladatel, u nějž jsme zjistili až přílišnou snahu vysvětlovat

jednotlivé zkratky a psát rozsáhlejší komentáře přímo do textu, tudíž koeficienty změny objemu translátu v oblasti medicíny jsou ovlivněny spíše překladatelským stylem než tematickou oblastí výchozího textu.

Pokud jde o překladatele a směr překladu do jejich jazyka A a jazyka B, nebyl náš korpus zcela vyvážený. Všechny překlady do češtiny vyhotovili rodilí mluvčí. Ve směru do němčiny jsou zastoupeni dva rodilí mluvčí, ostatní překladatelé mají němčinu jako jazyk B. Vyváženější zastoupení překladatelů by nám umožnilo detailněji zkoumat, zda dochází k rozdílům v objemu translátu, pokud daný text překládá rodilí mluvčí.

5.3 Výhled pro budoucí výzkum

Jako námět pro další výzkum se nabízí několik různých směrů. Prvním z nich je replikovat výzkum pro jiný cizí jazyk v kombinaci s češtinou. Podněty můžeme nalézt v komentářích respondentů na náš dotazník i v Šatochinově článku (2009), kde je však jazykem, ze kterého ve všech srovnáních vychází, angličtina. Přínosné by byly především poznatky, jak se mění objem translátu při překladu z jiných cizích jazyků do češtiny jakožto cílového jazyka.

Vhodné by bylo zamyslet se nad metodou sběru dat, která by byla efektivnější a nevyžadovala zásahy do cílového textu. Jednou z možností by bylo zkoumat pouze texty po revizi, nebylo by však možné zkoumat překladatelský styl jednotlivých překladatelů.

Dalším směrem výzkumu může být zkoumání jiného typu textů u jazykové dvojice čeština – němčina. Tento výzkum se zaměřoval pouze na odborné texty, literární texty nebyly v korpusu zastoupeny.

V rámci našeho výzkumu jsme analyzovali překlady vyhotovené v letech 2020 až 2022, s ohledem na vývoj nástrojů CAT a také strojového překladu by dalším námětem výzkumu mohlo být zkoumání překladů za delší časové období a zodpovězení otázky, zdali zůstává koeficient změny objemu translátu stejný či se mění v závislosti na čase a dostupných technologiích.

Námětem pro další výzkum může být zkoumání toho, k jakým zásahům dochází při revizi překladů. V našem výzkumu jsme zjistili, že ačkoli u needitovaných překladů i překladů po revizi zůstávají tendence stejné, při překladu do němčiny tedy roste objem translátu a při překladu do češtiny mírně klesá objem translátu, koeficienty změny se mění, zvláště při překladu do němčiny dochází ke zvýšení koeficientu změny objemu translátu.

Dále by bylo možné zkoumat výskyt explicitace v cílových textech. V tomto případě by se jednalo o kvalitativní výzkum a vzorek analyzovaných textů by byl pravděpodobně menší.

6 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo empirické ověření hypotézy, že při překladu mezi němčinou a češtinou dochází ke kvantitativní změně objemu translátu. Výchozí hypotézou tohoto výzkumu je, že při překladu z češtiny do němčiny se cílový text v porovnání s výchozím textem prodlouží a při překladu z němčiny do češtiny naopak dojde ke zkrácení cílového textu. Cíle a zaměření diplomové práce byly představeny v úvodu práce.

Druhá kapitola podává přehled dosavadního stavu výzkumu daného tématu. Nejdříve jsou definovány a představeny koncepty překladových univerzálií, překladatelských strategií a explicitace. Jsou představeny oblasti, ve kterých je zvýšení oblasti translátu nežádoucí, a konkrétní strategie používané při tlumočení a audiovizuálním překladu. Dále jsou popsány studie, které porovnávaly texty přeložené do určitého jazyka s nepřekladovými texty vzniklými v daném jazyce. Další část této kapitoly tvoří výzkumy zabývající se srovnáním objemu výchozích a cílových textů, jejich zaměření se však od této práce liší, jelikož se autoři soustředí především na explicitaci. Dále je v této kapitole stručně zmíněn překlad odborných textů, překlad do jazyka B a situace na překladatelském trhu. Poslední část této kapitoly se soustředí na jazykovou dvojici čeština-němčina a strukturní rozdíly mezi těmito jazyky.

Třetí kapitola této práce představuje, jak bude proveden zamýšlený výzkum v empirické části práce. Bylo popsáno, jaký empirický materiál bude pro výzkum použit a jak bude vybrán. Dále bylo uvedeno, jaké texty nebudou do zkoumání zahrnuty. Výchozí texty byly charakterizovány z hlediska převažujícího funkčního stylu. Dále byla představena metoda rekonstrukce cílových textů, pokud nebudou všechny segmenty cílového textu ve výstupu z programu Phrase vyplněny, za tímto účelem byl popsán pracovní postup v dané překladatelské kanceláři, která nám poskytla výchozí a cílové texty. V další části této kapitoly byly popsány údaje, které budou zjišťovány, a způsob jejich zjištění a výpočtu. Jedná se především o počty slov a znaků ve výchozích textech, cílových textech před revizí a po revizi a dále koeficienty změny objemu translátu. Poslední část třetí kapitoly je věnována metodologii dotazníkového šetření.

Čtvrtá kapitola je věnována empirickému výzkumu. Nejprve jsou uvedeny statistické údaje o výchozích textech, jde o celkový počet normostran, slov a znaků a dále rozdělení textů dle roku zadání zakázky, funkčního stylu, tematické oblasti a směru překladu. Dále

jsou uvedeny souhrnné koeficienty změny objemu translátu. V další části práce je objem změny translátu popsán podrobněji, a to z hlediska roku zadání překladu, funkčního stylu výchozího textu, tematické oblasti výchozího textu a překladatele. Následně jsou srovnány koeficienty změny objemu translátu před revizí a translátu po revizi. Další část této kapitoly se věnuje srovnání odhadu počtu normostran cílového textu, který byl sdělen klientovi při kalkulaci, se skutečným stavem.

Na analyzovaném korpusu textů byla potvrzena hypotéza, že při překladu z češtiny do němčiny objem translátu roste. Jako hlavní ukazatel sloužil koeficient změny počtu znaků s mezerami, souhrnný koeficient u cílových textů v němčině před revizí činí 1,23 a po revizi 1,26. Z praktického hlediska to znamená, že pokud klient bude mít zájem o překlad 10 NS českého textu do němčiny, lze očekávat, že překlad bude mít zhruba 12,5 NS. U překladu z němčiny do češtiny se podařilo potvrdit hypotézu, že objem translátu klesá. Souhrnný koeficient změny počtu znaků před revizí i po revizi činí 0,93. Pokud bude klient poptávat překlad 10 NS německého textu do češtiny, lze očekávat, že překlad bude mít zhruba 9,5 NS. Tyto předpoklady je však potřeba omezit na texty odborného a administrativního funkčního stylu.

Poslední část této kapitoly je věnována vyhodnocení dotazníkového šetření mezi překladatelskými agenturami a shrnutí výsledků tohoto šetření. Návratnost dotazníku byla 34 %. Ve většině agentur vychází při kalkulaci ceny, alespoň částečně, z počtu normostran cílového textu, změna objemu translátu proto hraje roli. Z výzkumu vyplývá, že pracovníci překladatelských agentur jsou si vědomi toho, že se objem translátu oproti výchozímu textu mění, nejčastěji vycházejí z předpokladu, že změna objemu translátu závisí na konkrétních jazycích a směru překladu, uvedlo to 71 % respondentů. U překladu z češtiny do němčiny naprostá většina respondentů očekává, že se objem translátu zvětší. U překladu z němčiny do češtiny nejsou očekávání tak jednoznačná, 47 % respondentů se domnívá, že český překlad bude zhruba stejně dlouhý, 41 % respondentů očekává, že český překlad bude kratší a 6 % očekává, že překlad bude delší. Zde je potřeba uvést, že možnosti „delší“ nebo „zhruba stejně dlouhý“, nebyly v dotazníku nijak blíže specifikovány, tutéž skutečnost proto mohli respondenti interpretovat a popisovat odlišně.

V páté kapitole jsou shrnuty výsledky empirického výzkumu a uvedena omezení výzkumu a výhled pro budoucí bádání.

7 Seznam použité literatury

AL-JABR, Abdul-Fattah. Effect of Syntactic Complexity on Translating from/into English/Arabic. *Babel* [online]. 2006, Volume 52, Issue 3, pp. 203 – 221 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1075/babel.52.3.01alj>

ANSELMINI, Simona. *The editing of non-native texts from a translational perspective: evidence from the EuroCom corpus* [online]. 2010, [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: https://www.academia.edu/27657802/The_editing_of_non_native_texts_from_a_translational_perspective_evidence_from_the_EuroCom_corpus

BAKER, Mona. Corpus Linguistics and Translation Studies. Implications and Applications. In: Baker, Mona, Francis, Gill, & Tognini-Bonelli, Elena, eds. *Text and technology: in honour of John Sinclair*. Philadelphia, PA: John Benjamins Publishing Company, 1993, pp. 233-250, 1901. ISBN: 1556194943.

BAKER, Mona. Corpus-based translation studies: The challenges that lie ahead. In: SAGER, Juan C. a H. L. SOMERS. *Terminology, LSP, and translation studies in language engineering in honour of Juan C. Sager* [online]. Amsterdam: J. Benjamins Pub. Co, 1996, [cit. 2023-04-19]. ISBN 1-283-17446-4.

BAKER, Mona a Maeve OLOHAN. Reporting that in translated English. Evidence for subconscious processes of explicitation?. *Across Languages and Cultures* [online]. 2000, Volume 1, Issue 2, [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1556/Acr.1.2000.2.1>

BAUMGARTNER, N., B. MEYER a D. ÖZCETIN. Explicitness in translation and interpreting. A critical review and some empirical evidence (of an elusive concept). *Across Languages and Cultures* [online]. 2008, 9 (2), pp. 177–203 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1556/Acr.9.2008.2.2>

BEEBY LONSDALE, Allison. Directionality. In: BAKER, Mona a Gabriela SALDANHA. *Routledge encyclopedia of translation studies*. 2. new edition. London: Routledge, 2011, pp. 84-88, XXII, 674. ISBN 978-0-415-60984-5.

BECHER, Viktor. *Explicitation and implicitation in translation. A corpus-based study of English-German and German-English translations of business texts*. Universität Hamburg, 2011.

BISIADA, Mario. Universals of editing and translation. In: HANSEN-SCHIRRA, S., O. CZULO a S. HOFMANN (eds.). *Empirical modelling of translation and interpreting* [online]. Berlin: Language Science Press, 2017, 241-275 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://zenodo.org/record/1090972#.ZDHEX3ZBzrc>.

BLUM-KULKA, Shoshana. Shifts of cohesion and coherence in translation. In: HOUSE, Juliane a Shoshana BLUM-KULKA. *Interlingual and Intercultural Communication: discourse and cognition in translation and second language acquisition studies*. Tübingen: Narr, 1986, 292 s. ISBN 3-87808-272-X.

COZMA, Mihaela. A translational approach to sentence length and structure in the EU documents. *Romanian Journal of English Studies* [online]. 2009, No. 6, pp. 104-114, [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://litere.uvt.ro/publicatii/RJES/pdf/no6RJES2009FINAL.pdf>

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČEŇKOVÁ, Ivana. *Teorie a didaktika tlumočení*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 8085899620.

ČEŇKOVÁ, Ivana. *Úvod do teorie tlumočení*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2007.

ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998, 248 s. ISBN 80-85839-24-5.

DE METSENAERE, Hinde a Sonia VANDEPITTE. Towards a Theoretical Foundation for Explicitation and Implication. *trans-kom* [online]. 2017, 10 [3]: 385-419, [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: http://www.trans-kom.eu/bd10nr03/trans-kom_10_03_07_De_Metsenaere_Vandepitte_Explicitation.20171221.pdf

DIMITROVA, Birgitta Englund. *Expertise and explicitation in the translation process*. Amsterdam: Benjamins, 2005, XV. ISBN 90-272-1670-3.

DJOVČOŠ, Martin. Translators and Social Context: The Case Study of Slovakia. *Meta* [online]. 2014, Volume 59, numéro 2, [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://doi.org/10.7202/1027479ar>.

DJOVČOŠ, Martin, Pavol ŠVEDA, Edita GROMOVÁ, et al. *Didaktika prekladu a tlmočenia na Slovensku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, 243 stran. ISBN 978-80-223-4469-2.

DUBĚDA, Tomáš, David MRAČEK a Vanda OBDRŽÁLKOVÁ. *Překlad do nemateřského jazyka: fakta, otázky, perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, 235 stran. ISBN 978-80-246-4247-5.

EBELING, Signe Oksefjell. Textual reduction in translated dialogue in film versus literary fiction. *Nordic Journal of English Studies* [online]. 2012, Volume 11, No. 3, 100-126, [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://ojs.uib.no/index.php/njes/article/view/1607/1409>.

ECKART, Thomas a Uwe QUASTHOFF. Statistical Corpus and Language Comparison on Comparable Corpora. In: SHAROFF, Serge., Reinhard. RAPP, Pierre. ZWEIGENBAUM a Pascale. FUNG. *Building and Using Comparable Corpora* [online]. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 2013, 1 online resource (333 p.), [cit. 2023-04-16]. ISBN 3-642-20128-8. Dostupné z: doi.org/10.1007/978-3-642-20128-8

EROMS, Hans-Werner. *Stil und Stilistik: eine Einführung*. Berlin: Erich Schmidt, 2008, 255 s. ISBN 978-3-503-09823-1.

FRANKENBERG-GARCIA, Ana. *Using a parallel corpus to analyse English and Portuguese translations* [online]. 2002, [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: https://www.academia.edu/3260842/Using_a_parallel_corpus_to_analyse_English_and_Portuguese_translations

FRANKENBERG-GARCIA, Ana. Are translations longer than source texts? A corpus-based study of explicitation. In: BEEBY, Allison, Patricia RODRIGUEZ INES a Pilar SANCHEZ-GIJON. *Corpus use and translating: corpus use for learning to translate and learning corpus use to translate*. Amsterdam: John Benjamins Publishing company, 2009a, 149 stran. ISBN 978-90-272-2426-2.

FRANKENBERG-GARCIA, Ana. Compiling and using a parallel corpus for research in translation. *International journal of translation* [online]. Bahri Publications, 2009b, 21(1-2), 57 [cit. 2023-03-21]. ISSN 0970-9819.

HELBIG, Gerhard a Joachim BUSCHA. *Deutsche Grammatik: ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2018 - 2018, 654 stran. ISBN 978-3-12-606365-4.

HENDL, Jan a Jiří REMR. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál, 2017, 372 stran. ISBN 978-80-262-1192-1.

HOPKINSON, Christopher. Factors in Linguistic Interference: A Case Study in Translation. *SKASE Journal of translation and interpretation* [online]. 2007, vol. 2, no. 1 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: http://www.skase.sk/Volumes/JTI02/pdf_doc/2.pdf.

HOUSE, Juliane. Beyond Intervention: Universals in Translation? *trans-kom* [online]. 2008, 1, 6-19, [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://d-nb.info/999838377/34>

HRUŠKOVÁ, Marie. *Eugene A. Nida a jeho přínos translatologii*. Diplomová práce (Mgr.)--Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2019, 2019.

CHEONG, Ho-Jeong. Target Text Contraction in English-into-Korean Translations: A Contradiction of Presumed Translation Universals?. *Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal* [online]. 2006, vol. 51, no 2, 2006, p. 343-367, [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <http://id.erudit.org/iderudit/013261ar>

CHESTERMAN, Andrew. *Reflections on translation theory: selected papers 1993-2014*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2017, 396 s. ISBN 978-90-272-5879-3.

CHESTERMAN, Andrew. Beyond the particular. In: MAURANEN, Anna a Pekka KUJAMÄKI. *Translation universals: do they exist?*. Amsterdam: Benjamins, 2004, vi, 221 s. ISBN 1-58811-468-6.

JIMÉNEZ-CRESPO, Miguel A. The future of “universal” tendencies: a review of papers using localized websites. *Proceedings of UCCTS 2010, Using Corpora in Contrastive and Translation Studies* [online]. Edge Hill University, UK, 2011, [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <http://www.lancs.ac.uk/fass/projects/corpus/UCCTS2010Proceedings/>

JONES, Roderick. *Conference interpreting explained*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2002, second edition, 152 s. ISBN 1-900650-57-6.

KECLÍKOVÁ, Andrea. *Explicitnost a explicitace v překladu*. Diplomová práce (Mgr.)--Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2013, 2013, 87 s.

KLABAL, Ondřej. *Peter Newmark a jeho přínos translatologii*. Diplomová práce (Mgr.)--Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2014, 2014, 146 s.

KLAUDY, Kinga. Back Translation as a Tool for Detecting Explication Strategies in Translation. In: KLAUDY, Kinga, José LAMBERT a Anikó SOHÁR. *Translation studies in Hungary*. Budapest: Scholastica, 1996, 208 s. ISBN 963-85281-2-5.

KLAUDY, Kinga. The Asymmetry Hypothesis in Translation Research. In: DIMITRIU, Rodica a Miriam SHLESINGER (eds.) *Translators and Their Readers. In Homage to Eugene A. Nida*. Brussels: Lés Éditions du Hazard, 2009, pp. 283–303.

KLAUDY, Kinga. Explication. In: BAKER, Mona a Gabriela SALDANHA. *Routledge encyclopedia of translation studies*. 2. new edition. London: Routledge, 2011, pp. 104-108, XXII, 674. ISBN 978-0-415-60984-5.

- KLAUDY, Kinga a Krisztina KÁROLY. Implicitation in translation: Empirical evidence for operational asymmetry in translation. *Across Languages and Cultures* [online]. 2005, 6 (1), pp. 13-28, [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/240762773_Implicitation_in_Translation_Empirical_Evidence_for_Operational_Asymmetry_in_Translation
- KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 291 stran. ISBN 978-80-244-2428-6.
- KONŠALOVÁ, Petra. *Explicitnost a explicitace v překladu*. Diplomová práce (Mgr.)--Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2006, 2006, 125 s.
- KRÜGER, Ralph. The textual degree of technicality as a potential factor influencing the occurrence of explicitation in scientific and technical translation. *The Journal of Specialised Translation* [online]. 2016, Issue 26 – July 2016, [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://www.jostrans.org/issue26/art_kruger.pdf
- KVAM, Sigmund. Syntax. In: SNELL-HORNBY, Mary. *Handbuch Translation*. Tübingen: Stauffenburg, 1998, XII, 434. ISBN 3-86057-991-6.
- LAVID-LÓPEZ, Julia. Corpus resources and tools. Looking back and going ahead. In: ZAMORANO-MANSILLA, Juan Rafael, Carmen MAÍZ ARÉVALO a Julia LAVID. *Corpora in translation and contrastive research in the digital age: recent advances and explorations* [online]. Amsterdam, Netherlands: John Benjamins Publishing Company, 2021, [cit. 2023-04-18]. ISBN 90-272-5968-2.
- LAVIOSA, Sara. Universals. In: BAKER, Mona a Gabriela SALDANHA. *Routledge encyclopedia of translation studies*. 2. new edition. London: Routledge, 2011, pp. 306-310, XXII, 674. ISBN 978-0-415-60984-5.
- LEVÝ, Jiří, Josef HRABÁK a Miroslav ČERVENKA. *Bude literární věda exaktní vědou?: výbor studií*. Praha: Československý spisovatel, 1971, 459 s.
- LEVÝ, Jiří, Zuzana JETTMAROVÁ a Karel HAUSENBLAS. *Umění překladu*. Čtvrté, upravené vydání. Praha: Apostrof, 2012, 367 stran. ISBN 978-80-87561-15-7.
- MACHÁLEK, Tomáš. *KonText – rozhraní pro vyhledávání v korpusech*. FF UK, Praha, 2014. Dostupný z: <http://kontext.korpus.cz/>.
- MURTISARI, Elisabet Titik. Explicitation in Translation Studies: The journey of an elusive concept. *The international journal of translation and interpreting research* [online]. Penrith: University of Western Sydney, 2016, 8(2), 64-81 [cit. 2023-05-01]. ISSN 1836-9324. Dostupné z: <http://www.trans-int.org/index.php/transint/article/view/531/264>
- NEWMARK, Peter. *A Textbook of translation*. Singapore: Prentice Hall, 1988, 292 s. ISBN 0-13-912593-0.
- NIDA, Eugene A.. *Toward a Science of Translating: with Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: E. J. Brill, 1964, x, 331 stran.
- NORD, Christiane. *Translating as a purposeful activity: functionalist approaches explained*. Manchester: St. Jerome Publishing, 1997, 154 s. ISBN 1-900650-02-9.
- ONDELLI, Stefano a Matteo VIALE. L'assetto dell'italiano delle traduzioni in un corpus giornalistico. Aspetti qualitativi e quantitativi. *Rivista internazionale di tecnica della traduzione* =

- International Journal of Translation* [online]. 2010, 12, [2023-03-27]. Dostupné z: https://www.openstarts.units.it/bitstream/10077/8159/1/Ondelli_Viale_RITT12.pdf
- PEDERSEN, Jan. *Subtitling norms for television: an exploration focussing on extralinguistic cultural references*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2011, 242 s. ISBN 978-90-272-2446-0.
- POPOVIČ, Anton. *Originál - preklad: interpretačná terminológia*. Bratislava: Tatran, 1983, 362 s.
- POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1974.
- Postup pro práci v MemSource pro interní překladatele*. Orange Tree s.r.o. 2021.
- POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. oprav. a doplň. vyd. Praha: Apostrof, 2012, 157 s. ISBN 978-80-87561-16-4.
- POŠTA, Miroslav. *Technologie ve službách překladatele: CAT, strojový překlad, korpusy*. Praha: Apostrof, 2017, 113 stran. ISBN 978-80-87561-37-9.
- POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme: audiovizuální překlad v otázkách a odpovědích*. Praha: Apostrof, 2019, 159 stran. ISBN 978-80-87561-38-6.
- POŠTA, Miroslav a Zuzana JETTMAROVÁ. *Výběr jazykových prostředků z hlediska míry explicitnosti a implicitnosti v originálu a překladu*. Praha, 2000, 134 s., xxxx.
- PROKOPIDIS, Prokopis et al. Condensing sentences for subtitle generation. *LREC conference 2008* [online]. 2008, [cit 2023-04-08]. Dostupné z: http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2008/pdf/328_paper.pdf
- PYM, Anthony. *Explaining Explicitation* [online]. 2005 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: https://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/2005_explaining_explicitation.pdf
- PYM, Anthony. On Toury's laws how translators translate. In: PYM, Anthony, Miriam SHLESINGER, Daniel SIMEONI a Gideon TOURY. *Beyond descriptive translation studies: investigations in homage to Gideon Toury*. Amsterdam: Benjamins, 2008, x, 417 s. ISBN 978-90-272-1684-7.
- SALDANHA, Gabriela. Explicitation Revisited: Bringing the Reader into the Picture. *trans-kom* [online]. 2008, 1, 20-35, [cit. 2023-04-26]. Dostupné z: http://www.trans-kom.eu/bd01nr01/trans-kom_01_01_03_Saldanha_Explicitation.20080707.pdf
- SALDANHA, Gabriela a Sharon O'BRIEN. *Research methodologies in translation studies*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2013, 277 s. ISBN 978-1-909485-00-6.
- SIGURD, Bengt, Mats EEG-OLOFSSON a Joost VAN WEIJER. Word length, sentence length and frequency - Zipf revisited. *Studia linguistica* [online]. Oxford, UK and Boston, USA: Blackwell Publishing, 2004, 58(1), 37-52 [cit. 2023-05-01]. ISSN 0039-3193. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.0039-3193.2004.00109.x>
- SIMONNÆS, Ingrid. Das multilinguale fachsprachliche Korpus TK-NHH – Eine korpusbasierte Fallstudie über die explicitation hypothesis anhand von ins Deutsche und Englische übersetzten Rechtstexten. *Hermes. Journal of Language and Communication Studies* [online]. 2011, no 46-2011, [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://doi.org/10.7146/hjlc.v24i46.97373>
- STOLZE, Radegundis. *Die Fachübersetzung: eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr, 1999, 278 s. ISBN 3-8233-4970-8.

SVOBODA, Tomáš. *Kapitoly z překladatelské praxe: odborný překlad mezi němčinou a češtinou*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012, 201 s. ISBN 978-80-7308-407-3.

SZELA, Monika. The quantitative and qualitative verification of the syntactical simplification as the translation universal on the basis of the analysis of the translation of “The Master and Margarita” by Mikhail Bulgakov into the Polish and English languages [online]. Diplomová práce (Mgr.)-- Wyższa Szkoła Filologiczna, Vratislav, 2011, [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: https://www.academia.edu/15641986/The_quantitative_and_qualitative_verification_of_the_syntactical_simplification_as_the_translation_universal_on_the_basis_of_the_analysis_of_the_translation_of_The_Master_and_Margarita_by_Mikhail_Bulgakov_into_the_Polish_and_English_languages

ŠATOCHIN, Nikolaj. Porovnání jednotek délky textu. *ToP (tlumočení-překlad)*. 2009, č. 91/2009.

ŠMRHA, Jan. *André Lefevere a jeho manipulační škola*. Diplomová práce (Mgr.)--Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2013, 2013, 90 s.

ŠTÍCHA, František. *Česko-německá srovnávací gramatika*. Praha: Academia, 2015, 920 stran. ISBN 978-80-200-2378-0.

TOURY, Gideon. Probabilistic explanations in translation studies: Welcome as they are, would they qualify as universals?. In: MAURANEN, Anna a Pekka KUJAMÄKI. *Translation universals: do they exist?*. Amsterdam: Benjamins, 2004, vi, 221 s. ISBN 1-58811-468-6.

Uživatelská příručka k definici malých a středních podniků. Generální ředitelství pro vnitřní trh, průmysl, podnikání a malé a střední podniky (Evropská komise) [online]. 2019, [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/756d9260-ee54-11ea-991b-01aa75ed71a1>

VINAY, Jean-Paul, M. I. HAMEL, Juan C. SAGER a Jean DARBELNET. *Comparative stylistics of French and English: a methodology for translation*. Amsterdam: Benjamins, 1995, xx, 358 s. ISBN 1-55619-692-X.

WIESMANN, Eva. Berücksichtigung von Textsortenkonventionen bei der Übersetzung von Rechtstexten am Beispiel der Übersetzung italienischer *Atti di citazione* ins Deutsche. In: SANDRINI, Peter. *Übersetzen von Rechtstexten: Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Narr, 1999, 303 s. ISBN 3-8233-5359-4.

8 Seznam tabulek, grafů a obrázků

Seznam tabulek

Tabulka 1: Srovnání počtu slov výchozích a cílových textů a koeficientu změny objemu textu dle jednotlivých druhů textů	35
Tabulka 2: Srovnání počtu znaků a koeficientu změny objemu znaků v analyzovaných ukázkách z románu mistr a markétka v jednotlivých jazycích a překladech	36
Tabulka 3: Srovnání objemu slov a koeficientu změny objemu slov v analyzovaných textech pro jednotlivé směry překladu.....	37
Tabulka 4: Srovnání průměrných délek slov a vět v korpusech ces_wikipedia_21 a deu_wikipedia_21 (ve znacích)	42
Tabulka 5: Deset nejfrekventovanějších slov v korpusech ces_wikipedia_21 a deu_wikipedia_21	43
Tabulka 6: Deset nejdelších slov mezi 1 000 nejfrekventovanějších slov v korpusech ces_wikipedia_21 a deu_wikipedia_21	43
Tabulka 7: Základní údaje o výchozích textech	63
Tabulka 8: Počet normostran analyzovaných výchozích textů podle roku zadání zakázky	64
Tabulka 9: Počet normostran analyzovaných výchozích textů dle funkčního stylu	64
Tabulka 10: Základní srovnání výchozích a cílových textů podle počtu normostran, slov a znaků.	67
Tabulka 11: Srovnání průměrných, nejvyšších a nejnižších koeficientů změny objemu textu dle směru překladu.....	68
Tabulka 12: Základní srovnání výchozích a cílových textů před revizí a po revizi podle počtu normostran, slov a znaků	74
Tabulka 13: Srovnání průměrných, nejvyšších a nejnižších koeficientů změny objemu textu dle směru překladu a stavu před revizí a po revizi	75
Tabulka 14: Srovnání odhadu / skutečného počtu normostran cílového textu a výchozího textu....	76

Seznam grafů

Graf 1: Srovnání výchozích textů v češtině a němčině dle tematických oblastí (v ns).....	66
Graf 2: Srovnání koeficientů změny počtu slov a znaků při překladu z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny dle roku zadání zakázky	69
Graf 3: Srovnání koeficientů změny počtu slov a znaků při překladu z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny dle funkčního stylu výchozích textů	70
Graf 4: Srovnání koeficientů změny počtu slov při překladu z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny dle tematických oblastí výchozích textů.....	70
Graf 5: Srovnání koeficientů změny počtu znaků s mezerami při překladu z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny dle tematických oblastí výchozích textů	71
Graf 6: Srovnání koeficientů změny počtu slov a znaků s mezerami při překladu z češtiny do němčiny dle jednotlivých překladatelů	72
Graf 7: Srovnání koeficientů změny počtu slov a znaků s mezerami při překladu z němčiny do češtiny dle jednotlivých překladatelů	73
Graf 8: Velikost překladatelské agentury podle počtu zaměstnanců	77

Graf 9: Druhy textů dle tematických oblastí, které respondenti překládají	78
Graf 10: Užití rozsahu textu v cílovém jazyce pro kalkulaci ceny	78
Graf 11: Informování klienta, pokud je překlad kratší/delší než originál	79
Graf 12: Očekávání respondentů ohledně změny délky překladu v porovnání s výchozím textem .	80
Graf 13: Očekávání respondentů ohledně změny délky překladu ve směru z češtiny do němčiny ..	81
Graf 14: Očekávání respondentů ohledně změny délky překladu ve směru z češtiny do němčiny ..	82

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Tabulka pro analýzu změny objemu cílového textu při překladu z češtiny do němčiny	57
--	----

9 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Tabulka se shromážděnými údaji k překladu z češtiny do němčiny

Příloha 2: Tabulka se shromážděnými údaji k překladu z němčiny do češtiny

Příloha 1.

Zde je uvedena tabulka s veškerými shromážděnými údaji pro překlad z češtiny do němčiny. V metodologické části je uveden podrobný popis, který se vztahuje k tabulkám v Příloze 1 i v Příloze 2. V části 4.9 *Srovnání odhadu a reálného počtu NS translátu* je doplněno vysvětlení k údajům ve sloupcích V, W a X.

Tabulka se shromážděnými údaji k překladu z češtiny do němčiny:

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (I/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS clového textu oproti VT
2	1	2020	odborný adminis	technika	1138	7907	6841	4,56	1250	9610	8412	1,10	1,22	5,5	5,5	1251	9603	1,10	1,21	F	BA	4,56	1,21	1,21
3	2	2020	odborný adminis	právo	1279	7694	6442	4,29	1469	10175	8742	1,15	1,32	6	5,5	1471	10171	1,15	1,32	F	BA	4,29	1,28	1,40
4	3.1	2020	odborný adminis	právo	5549	34207	28843	19,23	6510	44247	37913	1,17	1,29	25,5	20	6534	44695	1,18	1,31	F	BA	19,23	1,04	1,33
5	3.2	2020	odborný adminis	právo	8372	50922	42756	28,50	9755	65203	55611	1,17	1,28	37,5	28	9762	66005	1,17	1,30	F	BA	28,5	0,98	1,32
6	4	2020	odborný adminis	právo (smlouva)	713	4758	4116	2,74	803	5858	5126	1,13	1,23	3,5	3,5	812	5927	1,14	1,25	E	BA	2,74	1,28	1,28
7	5	2020	odborný adminis	ekonomika	3746	26448	23138	15,43	4347	33513	29605	1,16	1,27	20	18,5	4348	33511	1,16	1,27	F	BA	15,43	1,20	1,30
8	6.1	2020	odborný adminis	technika	5995	40951	35342	23,56	6727	50298	44069	1,12	1,23	29,5	50	6880	50457	1,15	1,23	B	AB	23,56	2,12	1,25
9	6.2	2020	odborný adminis	technika	5131	32617	27815	18,54	5290	38630	33787	1,03	1,18	23	27	5390	38762	1,05	1,19	C	AB	18,54	1,46	1,24
10	6.3	2020	odborný adminis	technika	43564	262090	225947	150,63	45020	314468	274351	1,03	1,20	NA	NA	48364	324379	1,11	1,24	G	AB			
11	7.1	2021	odborný adminis	právo	944	5917	5020	3,35	1057	7429	6399	1,12	1,26	9,5	9,5	1076	7632	1,14	1,29	E	BA	7,14	1,33	1,33
12	7.2	2021	odborný adminis	právo	936	5786	4896	3,26	1128	7766	6667	1,21	1,34	-	-	1122	7850	1,20	1,36	E	BA			
13	7.3	2021	odborný adminis	úř. kom.	154	931	798	0,53	176	1186	1032	1,14	1,27	-	-	173	1177	1,12	1,26	E	BA			
14	8	2021	odborný adminis	právo	4920	31748	27022	18,01	5853	41118	35325	1,19	1,30	23,5	22	5789	41028	1,18	1,29	E	BA	18,01	1,22	1,30
15	9.1	2021	odborný adminis	právo (smlouva)	3467	22686	19318	12,88	3819	27875	24171	1,10	1,23	26,5	25	3794	28106	1,09	1,24	E	BA	20,67	1,21	1,28
16	9.2	2021	odborný adminis	právo (smlouva)	1217	8066	6885	4,59	1334	9853	8559	1,10	1,22	-	-	1326	9827	1,09	1,22	E	BA			
17	9.3	2021	odborný adminis	právo (smlouva)	826	5594	4796	3,20	927	7102	6209	1,12	1,27	-	-	915	7211	1,11	1,29	E	BA			

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (J/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS clového textu oproti VT
18	10.1	2021	adminis trativní	právo (smlouva)	1337	8976	7700	5,13	1466	10848	9441	1,10	1,21	12	12	1407	10580	1,05	1,18	E	BA	9,37	1,28	1,28
19	10.2	2021	adminis trativní	právo (smlouva)	1099	7392	6353	4,24	1211	9162	7990	1,10	1,24	-	-	1172	8904	1,07	1,20	E	BA			
20	11	2021	adminis trativní	úř. kom.	1528	9948	8486	5,66	1752	12445	10713	1,15	1,25	7,5	7	1772	12520	1,16	1,26	E	BA	5,66	1,24	1,33
21	12	2021	adminis trativní	právo	379	2484	2142	1,43	425	3188	2785	1,12	1,28	2	2	420	3085	1,11	1,24	E	BA	1,43	1,40	1,40
22	13.1	2021	adminis trativní	ekonomika	271	2175	1917	1,28	320	2649	2344	1,18	1,22	11	10,5	319	2636	1,18	1,21	E	BA	1,28	8,20	8,59
23	13.2	2021	adminis trativní	úř. kom.	1718	12358	10687	7,12	1847	15055	13245	1,08	1,22	-	-	1846	15033	1,07	1,22	E	BA			
24	14	2021	adminis trativní	ekonomika právo	3089	21729	18769	12,51	3389	26719	23377	1,10	1,23	16	15,5	3353	26541	1,09	1,22	E	BA	12,51	1,24	1,28
25	15.1	2021	adminis trativní	právo (smlouva)	145	1073	929	0,62	151	1321	1180	1,04	1,23	46	45	147	1315	1,01	1,23	E	BA	37,15	1,21	1,24
26	15.2	2021	adminis trativní	právo (smlouva)	6893	46628	39949	26,63	7576	55909	48635	1,10	1,20	-	-	7567	56185	1,10	1,20	E	BA			
27	15.3	2021	adminis trativní	právo (smlouva)	2543	17366	14853	9,90	2857	21155	18374	1,12	1,22	-	-	2854	21374	1,12	1,23	E	BA			
28	16.1	2021	adminis trativní	právo (smlouva)	2694	18889	16173	10,78	3118	23582	20775	1,16	1,25	13	9	2946	22265	1,09	1,18	B	AB	10,78	0,83	1,21
29	16.2	2021	adminis trativní	reklamn marketing právo	649	4572	3933	2,62	748	5618	4910	1,15	1,23	4	5	742	5564	1,14	1,22	C	AB	2,62	1,91	1,53
30	17	2021	adminis trativní	právo (smlouva)	4460	31005	26765	17,84	5167	39487	34544	1,16	1,27	23	21,5	5139	39325	1,15	1,27	C	AB	17,84	1,21	1,29
31	18.1	2021	odborný	technika	8237	53141	45612	30,41	8819	65542	57683	1,07	1,23	40	36	9166	68075	1,11	1,28	G	AB	30,41	1,18	1,32
32	18.2	2021	odborný	technika	8605	49851	44480	29,65	8517	54012	48675	0,99	1,08	32	36,5	8442	53308	0,98	1,07	A	AB	29,65	1,23	1,08
33	19	2021	odborný	technika	1175	7218	6122	4,08	1283	9220	8039	1,09	1,28	5,5	5,5	1361	9510	1,16	1,32	G	AB	4,08	1,35	1,35

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (J/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS cílového textu oproti VT
34	20a	2021	adminis trativní	technika	6763	45253	38904	25,94	7786	58426	51033	1,15	1,29	34,5	30	8048	60155	1,19	1,33	G	AB	25,94	1,16	1,33
35	20b	2021	adminis trativní	technika	3470	23123	20032	13,35	4173	31077	27266	1,20	1,34	18	16	4192	30792	1,21	1,33	C	AB	13,35	1,20	1,35
36	20c	2021	adminis trativní	technika	5187	32401	28011	18,67	5728	40604	35516	1,10	1,25	24	22	7469	52043	1,44	1,61	B	AB	18,67	1,18	1,29
37	20d	2021	adminis trativní	technika	4553	27257	23702	15,80	4883	32989	29034	1,07	1,21	NA	NA	5149	35226	1,13	1,29	G	AB			
38	20e	2021	adminis trativní	technika	3985	27765	24294	16,20	4308	32733	28893	1,08	1,18	16	20	4982	38175	1,25	1,37	B	AB	16,2	1,23	0,99
39	20f	2021	adminis trativní	technika	4434	29221	25236	16,82	5167	37404	32639	1,17	1,28	25,5	20	5347	37852	1,21	1,30	C	AB	16,82	1,19	1,52
40	21	2021	odborný	technika	6080	42325	36422	24,28	7054	52828	46056	1,16	1,25	31	27	7117	53237	1,17	1,26	A	AB	24,2	1,12	1,28
41	22	2022	reklamn	kultura	494	3600	3159	2,11	536	4333	3855	1,09	1,20	2,5	3	572	4506	1,16	1,25	B	AB	2,11	1,42	1,18
42	23	2022	adminis trativní	úř. kom. právo	690	4640	4000	2,67	847	6186	5387	1,23	1,33	3,5	4	849	6231	1,23	1,34	D	AB	2,67	1,50	1,31
43	24	2022	adminis trativní	(smlouva)	687	4577	3941	2,63	773	5641	4918	1,13	1,23	2	2,5	872	6156	1,27	1,34	D	AB	2,63	0,95	0,76
44	25.1	2022	adminis trativní	úř. kom.	298	2013	1740	1,16	330	2470	2162	1,11	1,23	4	5	331	2453	1,11	1,22	C	AB	3,48	1,44	1,15
45	25.2	2022	adminis trativní	úř. kom.	358	2365	2058	1,37	359	2803	2488	1,00	1,19	-	-	347	2606	0,97	1,10	C	AB			
46	25.3	2022	adminis trativní	úř. kom.	236	1618	1430	0,95	259	2004	1791	1,10	1,24	-	-	261	1957	1,11	1,21	C	AB			
47	26	2022	reklamn	marketing	428	2859	2478	1,65	478	3593	3163	1,12	1,26	2	2	479	3511	1,12	1,23	C	AB	1,65	1,21	1,21
48	27	2022	adminis trativní	právo (smlouva)	502	3457	3018	2,01	593	4741	4214	1,18	1,37	3	2,5	599	4943	1,19	1,43	B	AB	2,01	1,24	1,49
49	28	2022	adminis trativní	právo	539	3942	3476	2,32	613	4728	4188	1,14	1,20	2,5	2	609	4319	1,13	1,10	B	AB	2,32	0,86	1,08
50	29	2022	adminis trativní	právo	1757	10728	9100	6,07	2196	14364	12295	1,25	1,34	8	7	2206	14484	1,26	1,35	B	AB	6,07	1,15	1,32

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (I/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS cílového textu oproti VT
51	30	2022	adminis- trativní	právo (smlouva)	2237	15163	13043	8,70	2686	20132	17480	1,20	1,33	12	11	2728	20392	1,22	1,34	F	BA	8,7	1,26	1,38
52	31	2022	adminis- trativní	ekonomika	1021	6779	5761	3,84	1068	7921	6864	1,05	1,17	5	6	1093	8328	1,07	1,23	B	AB	3,84	1,56	1,30
53	32	2022	adminis- trativní	ekonomika	2216	13729	11808	7,87	1987	16109	14356	0,90	1,17	10	10	2008	16136	0,91	1,18	A	AB	7,87	1,27	1,27
54	33	2022	adminis- trativní	ekonomika	1242	9276	8059	5,37	1408	11872	10554	1,13	1,28	7	6,5	1434	12075	1,15	1,30	C	AB	5,37	1,21	1,30
55	34	2022	adminis- trativní	právo	3120	19747	16918	11,28	3869	26632	23046	1,24	1,35	15	14,5	3876	26829	1,24	1,36	C	AB	11,28	1,29	1,33
56	35	2022	adminis- trativní	právo	1220	7467	6251	4,17	1258	9506	8284	1,03	1,27	5,5	5,5	1242	9272	1,02	1,24	A	AB	4,17	1,32	1,32
57	36	2022	adminis- trativní	odborný kultura	3362	24459	21103	14,07	4181	32094	28087	1,24	1,31	19	18	4334	33600	1,29	1,37	B	AB	14,07	1,28	1,35
58	37	2022	adminis- trativní	úř. kom.	525	3982	3068	2,05	538	4325	3845	1,02	1,09	2,5	3	572	4506	1,09	1,13	B	AB	2,05	1,46	1,22
59	38	2022	adminis- trativní	kultura	386	3078	2495	1,66	369	2785	2583	0,96	0,90	2	2,5	372	3156	0,96	1,03	B	AB	1,66	1,51	1,20
60	39	2022	adminis- trativní	úř. kom.	429	3211	2834	1,89	481	3788	3359	1,12	1,18	2	2,5	476	3522	1,11	1,10	B	AB	1,89	1,32	1,06
61	40	2022	adminis- trativní	úř. kom.	171	1145	1041	0,69	169	1490	1386	0,99	1,30	1	1	173	1514	1,01	1,32	B	AB	0,69	1,45	1,45
62	41	2022	adminis- trativní	právo	386	2585	2276	1,52	408	3067	2734	1,06	1,19	2	1,5	385	2816	1,00	1,09	B	AB	1,52	0,99	1,32
63	42	2022	adminis- trativní	medicína	792	5603	4950	3,30	885	7130	6434	1,12	1,27	4	4,5	852	6686	1,08	1,19	B	AB	3,3	1,36	1,21
64	43	2022	adminis- trativní	úř. kom.	1143	7597	6481	4,32	1242	9296	8086	1,09	1,22	5,5	5	1245	9348	1,09	1,23	E	BA	4,32	1,16	1,27
65	44	2022	adminis- trativní	právo právo	852	5814	4995	3,33	991	8116	7182	1,16	1,40	5	4	984	7908	1,15	1,36	A	AB	3,33	1,20	1,50
66	45	2022	adminis- trativní	právo (smlouva)	1423	10419	8827	5,88	1602	12408	10891	1,13	1,19	7,5	7,5	1643	12881	1,15	1,24	B	AB	5,88	1,28	1,28

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (I/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS clového textu oproti VT
67	46	2022	adminis trativní	ekonomika	384	2564	2184	1,46	403	3049	2663	1,05	1,19	2	2	413	3105	1,08	1,21	A	AB	1,46	1,37	1,37
68	47	2022	adminis trativní	ekonomika	7273	45687	39830	26,55	7141	54620	48691	0,98	1,20	33	32	7360	55546	1,01	1,22	A	AB	26,55	1,21	1,24
69	48	2022	reklamn	marketing	1071	6246	5385	3,59	940	6688	5901	0,88	1,07	4	4,5	939	6783	0,88	1,09	B	AB	3,59	1,25	1,11
70	49	2022	odborný	kultura	9434	61155	51743	34,50	11361	77109	66302	1,20	1,26	26,5	22,5	11618	77802	1,23	1,27	C	AB	34,5	0,65	0,77
71					211921	1365977	1174898		233181	1685304	1472314	1,11	1,24			240836	1723412	1,12	1,25				1,38	1,40

Příloha 2.

Tabulka se shromážděnými údaji k překladu z němčiny do češtiny:

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (J/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS cílového textu oproti VT
2	1	2020	adminis trativní	technika právo	4228	33723	30082	20,05	4635	31327	25543	1,10	0,93	18,5	21,5	4748	31966	1,12	0,95	A	BA	20,05	1,07	0,92
3	2	2020	adminis trativní	právo (smlouva)	2645	21132	18597	12,40	2585	18457	16036	0,98	0,87	10,5	13	2623	18369	0,99	0,87	J	BA	12,4	1,05	0,85
4	3	2020	adminis trativní	právo (smlouva)	5793	45808	40210	26,81	5880	41438	35871	1,02	0,90	24,5	27	6204	42719	1,07	0,93	C	BA	26,81	1,01	0,91
5	4	2020	odborný adminis trativní	technika	3407	25192	22033	14,69	3599	24186	20942	1,06	0,96	14,5	15	3764	25035	1,10	0,99	B	BA	14,69	1,02	0,99
6	5	2020	adminis trativní	technika	1253	10752	9609	6,41	1386	9881	8608	1,11	0,92	6	6,5	1380	9848	1,10	0,92	B	BA	6,41	1,01	0,94
7	6	2020	odborný adminis trativní	medicína	2670	21931	19502	13,00	2714	19876	17308	1,02	0,91	12	13,5	2704	19777	1,01	0,90	H	BA	13	1,04	0,92
8	7	2020	adminis trativní	medicína	598	4629	4087	2,72	631	4670	4018	1,06	1,01	3	3	625	4490	1,05	0,97	H	BA	2,72	1,10	1,10
9	8.1	2020	adminis trativní	medicína	1618	12694	11238	7,49	1851	12918	11207	1,14	1,02	18,5	18,5	1819	12805	1,12	1,01	H	BA	18,76	0,99	0,99
10	8.2	2020	adminis trativní	medicína	235	2001	1796	1,20	254	1878	1639	1,08	0,94	-	-	259	1855	1,10	0,93	H	BA			
11	8.3	2020	adminis trativní	medicína	387	2413	2256	1,50	558	3061	2829	1,44	1,27	-	-	416	2401	1,07	1,00	H	BA			
12	8.4	2020	adminis trativní	medicína	509	4246	3878	2,59	532	3974	3469	1,05	0,94	-	-	533	3931	1,05	0,93	H	BA			
13	8.5	2020	adminis trativní	medicína	1275	10123	8970	5,98	1442	10336	8985	1,13	1,02	-	-	1422	10144	1,12	1,00	H	BA			
14	9.1	2020	adminis trativní	medicína	535	4517	4100	2,73	753	5367	4691	1,41	1,19	4,5	4	656	4714	1,23	1,04	H	BA	3,69	1,08	1,22
15	9.2	2020	adminis trativní	medicína	179	1575	1436	0,96	296	2093	1865	1,65	1,33	-	-	240	1787	1,34	1,13	H	BA			
16	10	2020	adminis trativní	medicína	129	1081	975	0,65	198	1536	1305	1,53	1,42	1	2	161	1178	1,25	1,09	H	BA	0,65	3,08	1,54
17	11	2020	adminis trativní	medicína	515	4396	3937	2,62	652	5120	4295	1,27	1,16	3	3	569	4276	1,10	0,97	H	BA	2,62	1,15	1,15

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (I/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS cílového textu oproti VT
18	12.1	2020	odborný	technika	728	5391	4917	3,28	884	5820	5234	1,21	1,08	3,5	4	891	5663	1,22	1,05	B	BA	3,28	1,22	1,07
19	12.2	2020	adminis	úřední	244	1896	1660	1,11	239	1774	1570	0,98	0,94	1	3	249	1814	1,02	0,96	A	BA	1,11	2,70	0,90
20	12.3	2020	odborný	technika	2103	16213	14293	9,53	2083	14148	12275	0,99	0,87	8,5	8	2204	14579	1,05	0,90	B	BA	9,53	0,84	0,89
21	12.4	2020	odborný	technika	6305	52727	47177	31,45	7450	52261	45099	1,18	0,99	30,5	32	7437	52136	1,18	0,99	G	BA	31,45	1,02	0,97
22	13	2021	adminis	technika	844	6066	5438	3,63	884	5882	5208	1,05	0,97	3,5	3,5	875	5803	1,04	0,96	A	BA	3,63	0,96	0,96
23	14	2021	adminis	technika	969	7444	6599	4,40	1181	8275	7219	1,22	1,11	3,5	5,5	1153	8114	1,19	1,09	B	BA	4,4	1,25	0,80
24	15	2021	adminis	právo	1204	9016	7856	5,24	1087	7467	6424	0,90	0,83	4,5	5,5	1091	7367	0,91	0,82	B	BA	5,24	1,05	0,86
25	16	2021	odborný	technika	1179	9436	8543	5,70	1215	8519	7572	1,03	0,90	5	8	1053	6976	0,89	0,74	B	BA	5,7	1,40	0,88
26	17	2021	adminis	technika	882	6801	6128	4,09	890	5896	5202	1,01	0,87	3,5	4,5	882	5373	1,00	0,79	A	BA	4,09	1,10	0,86
27	18	2021	adminis	technika	576	4359	3833	2,56	612	4155	3582	1,06	0,95	2,5	2	620	4198	1,08	0,96	A	BA	2,56	0,78	0,98
28	19	2021	odborný	technika	1204	9523	8555	5,70	1200	8290	7320	1,00	0,87	5	5	1106	7198	0,92	0,76	A	BA	5,7	0,88	0,88
29	20.1	2021	adminis	úřední	432	3312	2950	1,97	418	3014	2664	0,97	0,91	2	2	412	2943	0,95	0,89	L	BA	1,97	1,02	1,02
30	20.2	2021	adminis	technika	515	3881	3451	2,30	537	3533	3081	1,04	0,91	2	2,5	532	3448	1,03	0,89	B	BA	2,3	1,09	0,87
31	21	2021	adminis	technika	1560	12476	11137	7,42	1657	11358	9917	1,06	0,91	6,5	4	1601	10845	1,03	0,87	A	BA	7,42	0,54	0,88
32	22.1	2021	adminis	technika	8944	76600	68221	45,48	9084	65954	57776	1,02	0,86	39	57	9275	67062	1,04	0,88	C	BA	45,48	1,25	0,86
33	22.2	2021	adminis	technika	8052	69860	62545	41,70	8488	60468	53017	1,05	0,87	35,5	50	8589	60840	1,07	0,87	A	BA	41,7	1,20	0,85
34	23	2021	odborný	technika	2778	22774	20198	13,47	2782	19581	17052	1,00	0,86	12,5	13,5	3009	21005	1,08	0,92	G	BA	13,47	1,00	0,93
35	24.1	2021	odborný	technika	2801	18913	16479	10,99	2583	16250	14104	0,92	0,86	10,5	10	3017	18323	1,08	0,97	G	BA	10,99	0,91	0,96
36	24.2	2021	odborný	technika	3720	28555	25060	16,71	3275	22544	19686	0,88	0,79	14,5	17	3789	25228	1,02	0,88	B	BA	16,71	1,02	0,87

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (I/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS cílového textu oproti VT
37	25.1	2022	adminis trativní	právo (smlouva)	3385	25123	21915	14,60	3378	24596	21389	1,00	0,98	14,5	15	3457	25067	1,02	1,00	A	BA	14,6	1,03	0,99
38	25.2	2022	adminis trativní	právo (smlouva)	3539	26965	23641	15,80	3455	25668	22428	0,98	0,95	15	15	3591	26313	1,01	0,98	B	BA	15,8	0,95	0,95
39	25.3	2022	adminis trativní	úř. kom.	188	1400	1263	0,80	200	1451	1303	1,06	1,04	NA	NA	207	1439	1,10	1,03	D	BA			
40	25.4	2022	adminis trativní	právo	3104	24431	21485	14,30	3160	22871	19864	1,02	0,94	13,5	17	3312	23408	1,07	0,96	D	BA	14,3	1,19	0,94
41	26.1	2022	odborný	technika	939	8231	7314	4,88	1003	7300	6374	1,07	0,89	4,5	5	999	7239	1,06	0,88	A	BA	4,88	1,02	0,92
42	26.2	2022	odborný	technika	2172	16922	14811	9,87	2172	14681	12667	1,00	0,87	9	9	2196	14876	1,01	0,88	B	BA	9,87	0,91	0,91
43	26.a	2022	odborný	technika	1438	12004	10611	7,07	1607	11643	10189	1,12	0,97	19,5	20	1562	11122	1,09	0,93	D	BA	19,8	1,01	0,98
44	26.b	2022	odborný	technika	2776	21664	19102	12,73	3060	21909	19221	1,10	1,01	-	-	3064	21674	1,10	1,00	D	BA			
45	27	2022	adminis trativní	úř. kom.	1779	14467	12861	8,57	1784	12675	11056	1,00	0,88	7,5	10	1876	12703	1,05	0,88	A	BA	8,57	1,17	0,88
46	28	2022	adminis trativní	medicína	444	3418	3033	2,02	463	3334	2929	1,04	0,98	2	2	453	3191	1,02	0,93	B	BA	2,02	0,99	0,99
47	29	2022	adminis trativní	úř. kom.	623	4287	3751	2,50	616	4024	3486	0,99	0,94	2,5	3	699	4472	1,12	1,04	B	BA	2,5	1,20	1,00
48	30a	2022	adminis trativní	právo (smlouva)	3539	26965	23641	15,76	3450	25628	22391	0,97	0,95	15	15	3465	25663	0,98	0,95	B	BA	15,76	0,95	0,95
49	30b	2022	adminis trativní	právo (smlouva)	3385	25123	21915	14,61	3391	24559	21339	1,00	0,98	14,5	15	3365	24425	0,99	0,97	A	BA	14,61	1,03	0,99
50	30.1	2022	adminis trativní	právo	3104	24431	21485	14,32	3160	22869	19862	1,02	0,94	13,5	17	3312	23408	1,07	0,96	D	BA	14,32	1,19	0,94
51	31	2022	adminis trativní	právo	140	903	774	0,52	141	859	731	1,01	0,95	1	1	140	864	1,00	0,96	B	BA	0,52	1,92	1,92
52	32	2022	adminis trativní	úř. kom.	204	1718	1546	1,03	236	1737	1533	1,16	1,01	1	1,5	234	1718	1,15	1,00	D	BA	1,03	1,46	0,97
53	33	2022	adminis trativní	právo	9899	75229	66052	44,03	9683	68627	59695	0,98	0,91	40,5	44,5	10401	70126	1,05	0,93	B	BA	44,03	1,01	0,92
54	34	2022	adminis trativní	právo	957	7165	6293	4,20	973	6888	6000	1,02	0,96	4	4	999	6954	1,04	0,97	B	BA	4,2	0,95	0,95

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (I/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS clového textu oproti VT
55	35	2022	adminis- trativní	úř. kom.	3386	27408	24795	16,53	3757	24560	21339	1,11	0,90	14,5	21	3717	24277	1,10	0,89	B	BA	16,53	1,27	0,88
56	36	2022	adminis- trativní	úř. kom.	229	2179	1985	1,32	280	2135	1890	1,22	0,98	1,5	1,5	301	2168	1,31	0,99	C	BA	1,32	1,14	1,14
57	37a	2022	adminis- trativní	právo	4167	31771	27846	18,56	4164	28263	24326	1,00	0,89	16	18,5	4223	28208	1,01	0,89	B	BA	18,56	1,00	0,86
58	37b	2022	adminis- trativní	právo	7570	54625	47922	31,95	7857	51913	44920	1,04	0,95	28,5	31	7676	49668	1,01	0,91	D	BA	31,95	0,97	0,89
59	38	2022	adminis- trativní	technika	441	3528	3181	2,12	456	3218	2862	1,03	0,91	2	2,5	462	3248	1,05	0,92	D	BA	2,12	1,18	0,94
60	39	2022	adminis- trativní	úř. kom.	897	7009	6227	4,15	1016	7169	6266	1,13	1,02	4,5	4	1044	7140	1,16	1,02	B	BA	4,15	0,96	1,08
61	40	2022	adminis- trativní	právo	716	5363	4693	3,13	703	4884	4227	0,98	0,91	3	3	714	4937	1,00	0,92	B	BA	3,13	0,96	0,96
62	41.1	2022	adminis- trativní	technika	353	2841	2519	1,68	405	2914	2570	1,15	1,03	2	2,5	403	2805	1,14	0,99	B	BA	1,68	1,49	1,19
63	41.2	2022	adminis- trativní	technika	1746	14189	12699	8,47	1739	13149	11660	1,00	0,93	7,5	8,5	1725	12605	0,99	0,89	A	BA	8,47	1,00	0,89
64	42	2022	adminis- trativní	úř. kom.	416	3117	2772	1,85	446	3024	2648	1,07	0,97	2	2,5	426	2884	1,02	0,93	B	BA	1,85	1,35	1,08
65	43	2022	adminis- trativní	úř. kom.	445	3568	3175	2,12	471	3317	2898	1,06	0,93	2	2	478	3282	1,07	0,92	B	BA	2,12	0,94	0,94
66	44	2022	adminis- trativní	právo (smlouva)	2657	20032	17687	11,79	2601	17759	15466	0,98	0,89	10,5	12,5	2670	17562	1,00	0,88	D	BA	11,79	1,06	0,89
67	45	2022	adminis- trativní	technika	1995	17117	15590	10,39	2196	16183	14442	1,10	0,95	9,5	10,5	2291	16163	1,15	0,94	D	BA	10,39	1,01	0,91
68	46a	2022	adminis- trativní	právo	2943	22741	19967	13,31	2943	20836	18063	1,00	0,92	12	12,5	2964	20912	1,01	0,92	D	BA	13,31	0,94	0,90
69	46b	2022	adminis- trativní	právo	2458	19406	17096	11,40	2547	18140	15742	1,04	0,93	10,5	12,5	2500	17811	1,02	0,92	B	BA	11,4	1,10	0,92
70	47a	2022	odborný	právo	2647	19498	16966	11,31	2959	20726	17878	1,12	1,06	12,5	11,5	3060	21445	1,16	1,10	A	BA	11,31	1,02	1,11
71	47b	2022	odborný	právo	3630	26860	23383	15,59	4156	29210	25213	1,14	1,09	17	15,5	4232	29669	1,17	1,10	B	BA	15,59	0,99	1,09

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
1	Poř. č.	Rok	Funční styl	Oblast	Slov originál	Znaků orig. (vč. mezer)	Znaků orig. bez mezer	NS orig. (1500)	Slov překlad	Znaků překlad (vč. mezer)	Znaků překlad (bez mezer)	Koef. změny slov (I/E)	Koef. změny znaků	Faktur. NS	Odhad NS	Po revizi slov	Po rev. znaků (vč. mezer)	Koef. změny slov	Koef. změny znaků	Překlada tel	Směr překladu	Počet NS zakázka (pomocný sloupec)	Koeficient nárůstu odhadu počtu NS oproti VT	Koeficient nárůstu počtu NS clového textu oproti VT
72	48	2022	adminis trativní	právo	2810	21799	19077	12,72	2844	20121	17434	1,01	0,92	12	13	2955	20631	1,05	0,95	D	BA	12,72	1,02	0,94
73	49	2022	adminis trativní	právo	3863	28600	24872	16,58	3951	25970	22197	1,02	0,91	15	16,5	4100	26288	1,06	0,92	I	BA	16,58	1,00	0,90
74	50	2022	adminis trativní	(smlouva)	591	4185	3660	2,44	576	3796	3285	0,97	0,91	2,5	3	571	3737	0,97	0,89	B	BA	2,44	1,23	1,02
75	51	2022	adminis odborný	kultura	1868	12152	10083	6,72	1735	10669	9002	0,93	0,88	6	7	1773	10709	0,95	0,88	C	BA	6,72	1,04	0,89
76	52	2022	adminis trativní	úř. kom.	1063	7966	7096	4,73	1073	7406	6525	1,01	0,93	4,5	5	1103	7611	1,04	0,96	B	BA	4,73	1,06	0,95
77	53	2022	adminis trativní	medicína	364	2942	2654	1,77	387	2943	2629	1,06	1,00	1,5	1,5	400	2948	1,10	1,00	B	BA	1,77	0,85	0,85
78	54	2022	adminis trativní	medicína	1936	16048	14335	9,56	1839	13715	12096	0,95	0,85	7,5	9	1865	12833	0,96	0,80	C	BA	9,56	0,94	0,78
79	55	2022	adminis trativní	úř. kom.	1510	12859	11523	7,68	1543	11436	10069	1,02	0,89	6,5	7,5	1510	10993	1,00	0,85	B	BA	7,68	0,98	0,85
80	56	2022	adminis trativní	právo	1147	8165	7088	4,73	1077	7047	6040	0,94	0,86	4	5	1075	7023	0,94	0,86	B	BA	4,73	1,06	0,85
81	57	2022	adminis trativní	(smlouva)	1619	13299	11811	7,87	1674	12454	10905	1,03	0,94	7,5	7,5	1727	12277	1,07	0,92	K	BA	7,87	0,95	0,95
82	58	2022	adminis trativní	úř. kom.	3152	24070	22377	14,92	4068	25183	22449	1,29	1,05	15	13	4033	24946	1,28	1,04	D	BA	14,92	0,87	1,01
83	59	2022	adminis trativní	a	355	2797	2545	1,70	424	2718	2393	1,19	0,97	1,5	2	434	2668	1,22	0,95	D	BA	1,7	1,18	0,88
84	60	2022	adminis trativní	úř. kom.	155	1320	1226	0,82	198	1260	1107	1,28	0,95	1	1	210	1386	1,35	1,05	B	BA	0,82	1,22	1,22
85	61	2022	adminis trativní	a	309	2159	1960	1,31	344	2268	2032	1,11	1,05	1,5	1,5	340	2218	1,10	1,03	B	BA	1,31	1,15	1,15
86	62.1	2022	adminis trativní	úř. kom.	1767	11033	9464	6,31	1668	9949	8476	0,94	0,90	6	6,5	1721	10195	0,97	0,92	B	BA	6,31	1,03	0,95
87	62.2	2022	adminis trativní	(smlouva)	1805	14196	12552	8,37	1841	12676	10994	1,02	0,89	7,5	8,5	1871	12965	1,04	0,91	D	BA	8,37	1,02	0,90
88	celkem				173641	1356744	1200065		180385	1259637	1095113	1,07	0,96			183814	1263084	1,07	0,94				1,11	0,97